Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

23

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

23

SARAJEVO, 1999.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

23

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURE JASIN, ES-SĀFFĀT I SĀD

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« يسٓ * وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ * إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * تَنْزِيلَ
الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ * لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ * إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ *
وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ * وَسَوَاءٌ
عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ * إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَانَ
بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ * إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا
وَآثَارَهُمْ ، وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ .

«وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ * إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ
فَكَذَّبُوهُمَا ، فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ ، فَقَالُوا : إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ * قَالُوا : مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُنَا ، وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَانُ مِنْ شَيْءٍ ، إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ * قَالُوا : رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا

إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ * وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا ٱلْبَلَاغُ ٱلْمُبِينُ * قَالُوا : إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ، لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا
لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ * قَالُوا : طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ، أَإِنْ ذُكِّرْتُمْ ؟
بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ .

« وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى ، قَالَ : يَاقَوْمِ ٱتَّبِعُوا ٱلْمُرْسَلِينَ * ٱتَّبِعُوا
مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْراً وَهُمْ مُهْتَدُونَ * وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ ٱلَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ؟ *
أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَانُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئاً وَلَا يُنْقِذُونِ؟
إِنِّي إِذاً لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ * إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ .

قِيلَ : ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ . قَالَ : يَالَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ * بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ
ٱلْمُكْرَمِينَ .

« وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ ٱلسَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ * إِنْ كَانَتْ
إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ » .

SURA JASIN
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 83 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ja Sin (36/1).

Tako Mi Kur'ana mudrog, (36/2)

ti si, uistinu, poslanik, (36/3).

na pravom putu, (36/4)

po objavi Silnoga i Samilosnoga, (36/5)

da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani, pa je ravnodušan! (36/6).

O većini njih se već obistinila Riječ - zato oni neće vjerovati (36/7).

Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka, - zato su oni glava uzdignutih, (36/8)

i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili, - zato oni ne vide, (36/9)

i njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati (36/10).

Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom! (36/11).

Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali (36/12).

Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici; (36/13)

kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: "Mi smo vama poslani!"- (36/14)

"Vi ste ljudi kao i mi" - oni odgovoriše -, "Milostivi nije objavio ništa; vi neistinu govorite!" (36/15).

"Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani" - rekoše oni - (36/16)

"i dužni smo samo da jasno obznanimo" (36/17).

Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovaćemo vas i stići će vas zaista, bolna patnja oko nas" (36/18).

"Uzrok vaše nesreće je s vama!" - rekoše oni. "Zar zato što ste opomenuti? Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi" (36/19).

I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek i reče: "O narode moj, slijedi one koji su poslani, (36/20)

slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na pravom su putu! (36/21).

Zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? (36/22).

Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snade neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, (36/23)

a ja bih tada bio u pravoj zabludi; (36/24)

ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!" (36/25)

I reći će se: "Uđi u džennet!" - a on će reći: "Kamo sreće da narod moj zna (36/26)

zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!" (36/27).

I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili (36/28).

samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli (36/29).

Ova mekkanska sura ima kratke stavke i brzu intonaciju pa je zbog toga broj njenih ajeta osamdesettri, iako je ona manja i kraća od prethodne sure Fatir, koja ima četrdesetpet ajeta.

Kratkoća stavki i brzina ritma daje ovoj suri poseban pečat, što odgovara njenom ritmu i djeluje snažno na osjećaj tako da se njen utjecaj slike i odsjena koje ona nosi udvostručava i daje scene jednu za drugom od početka do njena kraja. Te scene su raznovrsne, inspirativne i jako djelotvorne.

Osnovne teme ove sure su teme ostalih sura objavljenih u Mekki. Prvi njen cilj je izgradnja osnova vjerovanja. Ona opširno govori o prirodi Objave, istinosti poslanstva, i to od samog svoga početka. *Ja-Sin. Tako Mi Kur'ana mudrog, ti si, uistinu, poslanik, na pravom putu, po objavi Silnoga i Samilosnoga* (36/1-5). Dalje se kazuje o stanovnicima jednog grada kada su im došli poslanici da ih upozore na kaznu zbog nagonjenja u laž i Objave i poslanstva. Ova kazna izložena je u ovom kazivanju po kur'anskom metodu, a to je da se kazivanja koriste za podršku problemu koji se iznosi. Na kraju ove sure Kur'an se ponovo vraća na istu temu. *Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči. Ovo je samo pouka – Kur'an jasni – da opominje onoga ko ima pameti, i da zasluže kaznu nevjernici* (36-69-70).

Ova sura iznosi i pitanje božanstva i monoteizma. Otuda dolazi i osuda politeizma putem jednog vjernika koji je došao sa kraja ovog grada

da raspravlja sa svojim ljudima o pitanju poslanika, govoreći: *Zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, a ja bih tada bio u pravoj zabludi* (36/22-24). Pri kraju ove sure podsjeća se po drugi put na ovo pitanje u riječima: *već pored Allaha druge bogove prihvataju u nadi da će im oni na pomoći biti; oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska* (36/74-75).

Pitanje na koje se koncentriralo u ovoj suri je pitanje proživljenja i okupljanja. Ovo pitanje navodi se na brojnim mjestima u ovoj suri. U početku ove sure stoji: *Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti, i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali* (36/12). U kazivanju se govori o onome što se desilo jednom vjerniku. Brza nagrada prema kontekstu je bila: *I reći će se: "Uđite u džennet! - a on će reći: "Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!"* (36/26-27). Ovo pitanje navodi se i u sredini sure: *I govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti* (36/48-50). U kontekstu se, zatim, donosi jedna kompletna scena Sudnjeg dana, a na kraju ove sure ovo pitanje se iznosi u formi dijaloga: *i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu trule?" Reci: "Oživjeće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio."* (36/78-79).

Ova pitanja vezana za izgradnju vjerovanja iz osnove ponavljaju se u svim mekkanskim surama, ali svaki put se izlažu kroz određeni ugao i pod određenim svjetlom, popraćena faktorima koji odgovaraju atmosferi i koji su u skladu sa ritmom ove sure, njenim slikama i odsjenima.

Ovi djelotvorni faktori su veoma raznovrsni u ovoj suri posebno kod scena Sudnjeg dana, zatim kod scena kazivanja onog što ih prati i dijaloga u njima, kod scena stradanja minulih pokoljenja kroz stoljeća, brojnih raznovrsnih i inspirativnih kosmičkih scena: mrtve zemlje u kojoj puzi život, noći u koju se utapa dan i nastaje tama, Sunca koje se kreće do svoje određene granice, Mjeseca koji prelazi iz faze u fazu dok ne postane kao suha palmina grana, natovarenog broda koji nosi potomstvo prvih ljudi, životinja potčinjenih ljudima, sperme kada ona preraste u čovjeka, koji postaje otvoreni neprijatelj, i scene zelenog stabla u kome je smještena vatra koju oni pale.

Pored ovih scena postoje i drugi djelotvorni faktori koji se dotiču ljudske savjesti i bude je. Tu je scena, između ostaloga, slika onih koji nagone u laž, a na kojima će se obistiniti Allahova riječ zbog njihova nevjerovanja, a kojima ništa ne koriste dokazi i upozorenja. *Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka, - zato su oni glava uzdignutih, i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili, - zato oni ne vide* (36/8-9). Među te djelotvorne faktore spada i slika samih njih koji su otkriveni i poznati Allahu i kada rade u tajnosti i u javnosti. Nikakva koprena ta njihova djela ne može sakriti. Među te faktore spada i predočenje načina stvaranja sa jednom riječi i ništa više: *i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude* (36/82). Sve su to djelotvorni faktori koji jako utiču na ljudsko srce koje primjećuje potvrdu tih faktora u stvarnosti Bitka.

Kontekst ove sure odvija se u izlaganju svojih tema u tri cjeline.

Prva cjelina počinje zakletvom dvaju slova *Ja – Sin* (36/1) i Kur'anom mudrim - da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) poslanik i da je na Pravom Putu. Ovo je popraćeno otkrićem očajnog kraja nemarnika koji nagone u laž. To je Allahov sud o njima da oni neće naći uputu prema Pravom Putu, da će tako ostati zauvijek. To je objašnjenje upozorenja da se ovim mogu koristiti samo oni koji slijede Kur'an i boje se Milostivoga i kod neviđenoga, čije je srce pripremljeno da dočeka dokaze upute i nagovještaje vjerovanja. Poslije ovoga upućuje se Poslanik (alejhi's-selam) da im donese primjer šta je bilo sa stanovnicima jednog grada, slučaj nagonjenja u laž i posljedicu tih koji su nagonili u laž, a izlaže i prirodu vjerovanja u srcu vjernika, posljedicu vjerovanja i očitovanja.

Druga cjelina počinje ukazivanjem na gubitak onih ljudi koji još nagone u laž svakog poslanika i ismijavaju ga, koji ne uzimaju za pouku stradanje onih koji su ranije nagonili u laž i koji se ne osvješćuju Allahovim dokazima svugdje u Kosmosu oko njih, a oni su brojni. Ovdje se izlažu te kosmičke scene na koje je ukazano u predgovoru ove sure, a iznosi se i jedna duža scena Sudnjeg dana u kojoj se donose mnoga objašnjenja.

Treća scena skoro da sažima sve teme navedene u ovoj suri. Na samom početku u njoj se negira prigovor Muhammedu (alejhi's-selam) da

je ono što on donosi poezija, negira se da Poslanik ima bilo kakve veze sa poezijom, potom se iznose neke scene i doticaji koji ukazuju na jednotu Božanstva, a kudi i prekorava one koji uzimaju mimo Allaha druga božanstva od kojih oni traže pomoć, a sami oni štite ta tzv. božanstva. U ovoj sceni se govori i o pitanju proživljenja i okupljanja, pa se ti ljudi podsjećaju na prvo stvaranje začeto iz sperme da bi primijetili i vidjeli da se oživljavanje kostiju, koje su mrtve, odvija kao i to prvo stvaranje, da tu nema nikakva čuda. Oni se tu podsjećaju na zeleno stablo u kome je vatra -a drvo i vatra su daleko jedno od drugoga i podsjećaju se na stvaranje nebesa i Zemlje. Ovo ukazuje na moć koja stvara ljude, - prvi i drugi put. I na kraju dolazi posljednja intonacija u ovoj suri: *i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude. Pa neka je hvaljen Onaj u čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti* (36/82-83).

A sada da počnemo sa podrobnim izlaganjem ovog što je sažeto rečeno:

Ja Sin (36/1).

Tako Mi Kur'ana mudrog, (36/2)

ti si, uistinu, poslanik, (36/3).

na pravom putu, (36/4)

po objavi Silnoga i Samilosnoga, (36/5)

da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani, pa je ravnodušan! (36/6).

O većini njih se već obistinila Riječ - zato oni neće vjerovati (36/7).

Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka, - zato su oni glava uzdignutih, (36/8)

i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili, - zato oni ne vide, (36/9)

i njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati (36/10).

Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom! (36/11).

Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali (36/12).

Uzvišeni Allah zaklinje se sa ova dva slova *Ja-Sin,* kao što se zaklinje i Kur'anom mudrim. Ovo povezivanje između nepovezanih konsonanata i Kur'ana daje smisao, prema našem mišljenju za koje smo se opredijelili kod objašnjenja ovih slova na počecima sura kad je riječ o odnosu između spominjanja tih sura i Kur'ana, da je znak ili dokaz toga kod Allaha, dokaz o kojem oni ne razmišljaju pa im Kur'an odgovara da je Kur'an sačinjen od iste vrste ovih njima poznatih slova, ali njegovo misaona i izražajna usklađenost stoji iznad njihove moći da od ovih slova sačine nešto slično.

Kur'an govori, a Allah se zaklinje njime, da je on *Kur'an mudri,* a mudrost je osobina razumnoga. Izraz dat na ovaj način daje Kur'anu svojstvo života, namjere i htijenja. To zahtijeva da se kaže da je Kur'an mudar. Iako je ovo alegorija, ipak Kur'an predstavlja istinu i potvrđuje je. Ovaj Kur'an ima i dušu, ima svojstva živoga koji te simpatizira i ti njega simpatiziraš kada očistiš prema njemu svoje srce i kada ga zaželi tvoja duša. Ti kroz njega gledaš na ono što je unutarnje i tajno kad god ti se srce i duša otvore pred njim. Ti težiš preko njega ka posebnim naznakama i osobinama kao što težiš prijatelju kada se družiš s njime neko vrijeme, osjetiš prijatnost s njim i užitak u njegovoj sjeni. Poslanik (alejhi's-selam) volio bi da sluša učenje Kur'ana od strane drugoga, stajao bi na vratima i slušao kada bi neko unutar učio Kur'an isto onako kao što stoji dragi i sluša hod drage.

Kur'an je mudar, govori svakom pojedincu šta je u njegovoj moći, kuca na osjetnu strunu u njegovu srcu i obraća mu se prema moći svakoga, govori mu sa mudrošću koja mu odgovara i koja ga usmjerava.

Kur'an je mudar, on odgaja mudrošću skladno racionalnom i duševnom programu, programu koji daje moć svim ljudima usmjeravajući ih u pozitivnom i snažnom pravcu, određuje kako život urediti, a toleriše i svaku ljudsku aktivnost u granicama tog mudrog programa.

Uzvišeni Allah zaklinje se slovima *Ja* i *Sin* i *Kur'anom mudrim* - da je Objava istinita i da je dato poslanstvo plemenitom Poslaniku također istina:

ti si, uistinu, poslanik, (36/3).

na pravom putu, (36/4)...

Što je potrebno Allahu da se zaklinje, a ova zakletva je data od strane Uzvišenoga? Zakletva Kur'anom i njegovim slovima daje onome čime se

neko zaklinje veličinu i uzvišenost. Prema tome, Uzvišeni Allah zaklinje se samo nečim što je uzvišeno, nečim što zaslužuje da se digne na stepen zakletve.

Ti si, uistinu, Poslanik (36/3) - ovaj izraz dat na ovaj način da je upućivanje poslanika nešto potvrđeno, nešto što se i ranije dešavalo. Prema tome, ovim se ne želi to potvrditi, nego se želi potvrditi da je i Muhammed (alejhi's-selam) jedan od tih poslanika, da mu se On obraća ovom zakletvom, a ne upućuje zakletvu onima koji negiraju i nagone u laž, da bi zakletvom poslanikom i poslanstvom ukazao da to ne bude mjesto spora i rasprave nego da je to direktna obavijest od strane Allaha Poslaniku:

ti si, uistinu, poslanik, na pravom putu (36/3-4)...

Ovo je objašnjenje prirode poslanstva nakon objašnjenja istinitosti Poslanika i objašnjenje prirode ovog ispravnog i istinitog poslanstva koje je poput oštrice mača na kojoj nema nikakve krivine niti devijacije, nema savijanja niti povijanja. Istina koja je u poslanstvu sasvim je jasna, nema ništa nejasnog niti je bilo čime zaogrnuta. Želje i prohtjevi ne skreću je niti je kakav interes odvraća. Ovo objašnjenje svako će naći ko ga traži, naći će ga sa lahkoćom, tačno i čisto.

Ona je sasvim ispravna, jednostavna, u njoj nema nikakve složenosti, zapleta ni kruženja. Pitanja nisu složena niti se javljaju problemi kod različitih pitanja i poimanja, niti forme koje traže prepirku. Ona je otvorena istina, izražena u najprostijoj formi, ona u sebi nema nikakve natruhe, fleke i smjese. Ona ne traži niti joj je potrebno bilo kakvo objašnjenje i kićenje draguljima tekstova i ukrasnim riječima. Ulazak u smisao i značenje ide preko staza i padina. S njom i u njoj može da živi i beduin i civiliziran čovjek, analfabeta i znalac, stanovnik izbice i onaj u palači. Svaki od njih naći će ono što mu je potrebno, spoznat će ono što će ga voditi pravim putem u životu, u organizaciji života i povezivanja sa drugima, i to sasvim lahko.

Ovo poslanstvo stoji u skladu sa prirodom Kosmosa i zakona Bitka, sa prirodom stvari i svega živog oko čovjeka. Ono se ne sukobljava sa prirodama stvari niti opterećuje čovjeka da se on sudara s time, nego ide pravo prema svom programu, koji je sukladan sa svim ovim što je spomenuto, koji sarađuje sa ostalim zakonima koji vladaju u ovom Bitku i koji vladaju svime što je na njemu i svakom ko je u njemu.

Ono, prema tome, ide putem koji vodi Allahu, spaja sa Allahom i dovodi do Allaha. Onaj koji ga slijedi ne boji se da će odlutati od svoga Gospodara, niti da će skrenuti sa puta koji vodi ka Njemu, nego da će ići pravom stazom koja vodi i završava se zadovoljstvom Uzvišenog Stvoritelja.

Kur'an je vodič ovom Pravom Putu, i kad god čovjek ide s njim, naći će ovaj pravi smjer u svom predočenju istine, u svom usmjerenju prema istini, u svojim odredbama koje tačno razdvajaju vrijednosti i postavljaju svaku vrijednost na njeno pravo mjesto.

Po objavi Silnoga i Samilosnoga (36/5).

Allah upoznaje Svoje robove sa Sobom ovakvim i sličnim pozicijama da bi oni spoznali istinitost onoga koji im objavljuje, a to je Silni i Moćni koji radi što hoće. On je i Samilostan prema Svojim robovima. On i s njima čini šta hoće, On im želi milost u onome što On čini.

Što se tiče svrhe i mudrosti Objave, ona se ogleda u upozorenju i saopćenju:

da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani, pa je ravnodušan! (36/6).

Ravnodušnost i nemarnost je nešto najgore, ono što kvari srca, jer ravnodušno srce ne obavlja svoju dužnost, ne prihvata upozorenja utjecaje niti pristanak; pored ravnodušne osobe prolaze dokazi upute ili njezino srce prolazi pored tih dokaza i uputa ne osjećajući ništa niti ih spoznajući, ne reagira niti ih prihvata. Prema tome, upozorenje je nešto najprikladnije za ravnodušnost i nemarnost u kome se nalaze ljudi i kroz koje su prošla pokoljenja a na koje upozorenja nisu ništa djelovala. To su potomci Ismâilovi koji poslije ovog poslanika nisu imali poslanika. Prema tome, upozorenje katkada budi nemarne i ravnodušne koji su zaronili u gaflet, kojima nije dolazio niko ko bi ih upozorio, nije dolazi ni njima ni njihovim roditeljima.

Kur'an, zatim, otkriva sudbinu ovih nemarnika, otkriva kakva ih je Allahova odredba snašla, sukladno Allahovu znanju, kakva su im srca i djela, kakva je bila ta sudbina i kakva će biti:

O većini njih se već obistinila Riječ - zato oni neće vjerovati (36/7).

Sudbina je provedena nad njima i Allahova odredba na većini njih se obistinila jer je On znao njihovu stvarnost, znao prirodu njihovih osjećaja,

a to je da oni nisu vjerovali. Ovo je ta posljednja sudbina većine njih, jer njihove duše imaju zastor, ne primjećuju uputu, ne mogu da vide dokaze upute.

Ovdje se ocrtava i osjetilna scena ovog duševnog stanja, scena koja ih predstavlja kao da su oni zavedeni i prisilno spriječeni da vide jer prepreke i brane stoje između njih, upute i vjerovanja. Njihov vid je prekriven tako da oni ne vide:

Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka, - zato su oni glava uzdignutih, (36/8)

i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili, - zato oni ne vide, (36/9)...

Njihove ruke su vezane lancima za njihove vratove i postavljene do ispod brada tako da su im glave prisilno podignute, da ne mogu ništa primijetiti ispred sebe. Osim toga, oni ne mogu slobodno ni pogledati ni vidjeti, jer se nalaze u ovoj teškom položaju. Pored toga što su između njih i između istine i upute prepreke, i pred njima su i iza njih su također prepreke, a kada bi se oni i osobodili stega i pogledali, njihovi pogledi ne bi mogli ništa vidjeti iza ovih brana i prepreka. Na putu njihovog pogleda stoje prepreke, njihovi su pogledi pali u mrtvilo.

Pored žestine ove osjetilne scene čovjek i dalje susreće ljude ovakve vrste. Njemu izgleda da oni ne vide jasnu istinu niti je mogu da spoznaju jer je tamo velika brana između njih i ovog spomenutog. I kada ne bi bilo ovih okova i lanaca na njihovim rukama, i kada njihove glave ne bi bile primorane da budu uzdignute, ipak i njihove duše i njihovi pogledi su takvi da prisilno ne mogu spoznati uputu niti se imalo dotiču istine. Između tih duša i dokaza upute stoji brana na sve strane. Takvi su bili i oni koji su se suočili sa Kur'anom negirajući ga na sličan način i odbacujući, a Kur'an je otvoreni dokaz, on donosi dokaz, a i sam po sebi je dokaz koji ima moć kakvu nema čovjek:

i njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati (36/10).

Allah je među njima to presudio pošto zna prirodu njihovih srca, zna da do njih ne prodire vjerovanje. Upozorenje koristi samo onome srcu koje je pripremljeno za vjerovanje, koje nije prekriveno niti između vjerovanja i njega postoje kakve brane. Osim toga, upozorenje ne stvara srca, nego budi živo srce koje je spremno da dočeka poruke Kur'ana:

Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom! (36/11).

Po pojmom *opomena* misli se ovdje, najvjerovatnije, na Kur'an, i onog ko slijedi Kur'an i boji se Milostivoga, a da Ga i ne vidi. To je onaj koji se koristi upozorenjem, i koji kao da je jedini kome je upućeno ovo upozorenje i kao da se ovdje misli samo na Poslanika (alejhi's-selam), mada poruka ima opće značenje. Pa se svodi na onoga ko slijedi uputu i boji se Milostivoga i kod neviđenoga. Ovaj zaslužuje radosnu vijest nakon što se koristio ovim upozorenjem. *Njega obraduj oprostom i nagradom lijepom* (36/11) - oprostom grijeha koje je počinio i koji više ne insistira na njima, a lijepa nagrada zbog toga što se boji Milostivoga i u neviđenom i slijedi Kur'an koji je Milostivi objavio. To dvoje je potrebno srcu. Strah od Allaha može se smjestiti samo u onom srcu koje u praksi slijedi ono što je objavljeno i ustrajava na programu kojeg Allah želi. Ovdje se potvrđuje proživljenje i obračun pri čemu neće ništa biti zanemareno:

Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali (36/12).

Oživljevanje mrtvih je jedno od pitanja koje je dugo raspredano. U ovoj suri navest će se raznovrsni primjeri toga, a to je da se oni upozoravaju da će sva djela koja su oni uradili i postupci kao posljedica njihovih djela biti upisani i pobrojani. Ništa se neće ispustiti niti zaboraviti. Allah Uzvišeni oživljava mrtve. On daje da se pišu sva djela koja su oni uradili. On je taj koji će pobrojati sve i dokazati. Prema tome, ovo sve mora se dogoditi na način koji odgovara onome što čini Allahova ruka.

El-Imamu'l-mubin i *El-Levhu'l-mahfuz* itd. najbliže je reći da je to u Allahovom iskonskom znanju, jer On sve zna.

Poslije izlaganja pitanja Objave i poslanstva, pitanja proživljenja i obračuna u ovoj afirmativnoj slici, kontekst se zadržava na izlaganju ovih pitanja u formi kazivanja koja se dotiču srca sa svim momentima nagonjenja u laž, vjerovanja i posljedica jednog i drugoga, što je izloženo tako kao da je očevidno:

Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici; (36/13)

kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: "Mi smo vama poslani!"- (36/14)

"Vi ste ljudi kao i mi" - oni odgovoriše -, "Milostivi nije objavio ništa; vi neistinu govorite!" (36/15).

"Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani" - rekoše oni - (36/16)

"i dužni smo samo da jasno obznanimo" (36/17).

Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovaćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja oko nas" (36/18).

"Uzrok vaše nesreće je s vama!" - rekoše oni. "Zar zato što ste opomenuti? Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi" (36/19).

Kur'an ne spominje ko su stanovnici tog grada i kakav je to grad. Kazivanja o tome se potpuno razilaze i nema potrebe zadržívati se na njima.

Samo nenavođenje dokaza u Kur'anu o imenu tog naselja ili njegovo mjesto ne daje nikakva dokaza o ovom kazivanju. Zanemaruju se detalji i prelazi se na samu pouku i smisao tog događaja, a to je naselje u koje je Allah poslao dva poslanika isto kao što je poslao Mūsāa i njegova brata Hārūna (alejhi'me-s-selam) faraonu i njegovim glavešinama, pa su ovu dvojicu stanovnici toga grada nagonili u laž, pa je Allah njih dvojicu pojačao trećim poslanikom koji potvrđuje da su on i ova dvojica poslanici upućeni od strane Allaha. Ova trojica predočavaju njihov poziv i svoje pozive ponovo riječima: *Mi smo vama poslani* (36/14).

Ovdje se njima suprotstaviše stanovnici ovog grada sa ponovnim odbijanjem i suprotstavljanjem kako se dešavalo u historiji poslanika i poslanstava:

"Vi ste ljudi kao i mi" - oni odgovoriše -, "Milostivi nije objavio ništa; vi neistinu govorite!" (36/15).

Ovo ponovljeno suprotstavljanje riječima da su poslanici ljudska bića govori o prostoti predstavljanja i spoznaje kao što govori i o neznanju kakve su uloge poslanika. Oni su vazda očekivali da treba da postoji nejasna tajna u ličnosti poslanika i njegova života iza koje bi stojale razne priče i legende. Nije li poslanik s neba upućen na Zemlju, pitaju se oni, i kako onda da ga ne okružuju te razne priče i legende? Kako da poslanik

bude poznata i prosta osoba u kojoj nema nikakve tajne niti zagonetke oko nje? Kako da bude jednostavna ljudska osoba, kao i druge kojima se pune trgovi i kuće i koji hodaju po njima?

Ovo je to naivno poimanje i razmišljanje. Tajne i zagonetke nisu osobina potrebna poslaniku i Vjerovjesniku, nisu mu potrebna ta jednostavna dječija poimanja. Tamo postoji velika tajna, ali ona je predstavljena u jednostavnoj i stvarnoj istini, istini pohranjenoj u čovjeku, jednom od ovih ljudi, koji u sebi nosi iskonsku spremnost s kojom bi primio Objavu iz gornjih sfera kada ga Allah odabere da mu je pošalje. Ovo je zagonetnije nego da poslanik bude melek, kao što su oni predlagali.

Poslanstvo je jedna vrsta Allahovog programa kakvim živi čovječanstvo. Život poslanika je realan primjer života sukladnog tom božanskom programu, programu koji poziva narod da se povede za poslanikom. Ljudi su ljudi. Otuda njihov poslanik mora da bude jedan od njih, da bi ostvario uzorak života onakvog kakvog oni mogu oponašati i primijeniti ga.

Život Poslanika (alejhi's-selam) izložen je pogledima njegovog Ummeta. Kur'an, Allahova čvrsta Knjiga, registrirao je osnovne značajke ovog života do u najmanje detalje i događaje opisujući to u tim stranicama koje su izložene pogledima njegovog Ummeta kroz vrijeme i stoljeća, u kojima je, pored detalja o porodičnom i ličnom životu, iznijeto čak i ono što mu naumpada, što to je Kur'an ponekad registrirao da bi se pokoljenja mogla s time upoznati i kroz to sagledati, srce tog poslanika - čovjeka.

Međutim, ova jasna i bliska istina postala je razlog suprotstavljanja od strane ljudi.

Stanovnici tog grada rekli su svojim poslanicima, a njih su bila trojica: *Vi ste ljudi kao i mi* (36/15). Pod tim su mislili: Vas trojica niste poslanici: *Milostivi nije objavio ništa* (36/15) -, nikakvu objavu niti išta što vi tvrdite da vam je objavio i da vi nas pozivate tome: *Vi neistinu govorite* (36/15) vi tvrdite da ste poslanici.

Na tu tvrdnju poslanici koji znaju svoju ulogu odgovaraju im sasvim smireno i pouzdano:

"Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani" - rekoše oni - (36/16)

"i dužni smo samo da jasno obznanimo" (36/17).

Allah zna, i to je dovoljno. Uloga poslanika je saopćenje. Oni su to već izvršili, a ljudi su poslije toga slobodni kako će postupiti kod obaveza koje su preuzeli. Sve što postoji između poslanika i ljudi je naredba od Allaha da se to saopći, a pošto se saopćenje prenosi, onda, poslije toga, sve pripada Allahu.

Međutim, oni koji nagone u laž i koji su zalutali - oni se ne laćaju ovih jasnih i lahkih poslova niti dozvoljavaju da postoje oni koji pozivaju na uputu. Njih snalazi oholost i veličina u grijehu. Oni se oslanjaju na grubi i neljudski metod kod suprotstavljanja dokazu, jer je svaka neistina tjesnogrudna i izazivačka:

Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovaćemo vas i stići će vas zaista, bolna patnja oko nas" (36/18).

Oni kažu: Mi sumnjamo u vas. Mi očekujemo da vaš poziv donosi zlo. Ako vi ne prestanete sa tim pozivom, mi nećemo ostati skršenih ruku, nećemo vas ostaviti da pozivate, nego: *Kamenovaćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja od nas* (36/18).

Tako je neistina rezultirala nepravičnošću, počela je prijetiti onima koji upućuju na Pravi Put, osilila se i nepravdu učinila u lice mirne riječi Istine, izazivački postupila i u izrazu i u razmišljanju.

Međutim, obaveza koja je pala na pleća poslanika zahtijeva od njih da nastave ovim putem:

Uzrok vaše nesreće je s vama (36/19).

Govor o nesreći koju donosi poziv ili neko lice jeste jedna vrsta mita iz predislamskog perioda, ovi poslanici objašnjavaju svome narodu da je to što oni, govore mit i bajka, da njihova sreća ili udio dobra i zla ne dolazi izvan njih, nego da dolazi s njima, da je to vezano za njihove namjere i djela, da ovisi o njihovom sticanju i radu. Ljudi mogu da učine svoj dio da bude dobro ili da bude zlo. Allahovo htijenje čovjeku provodi se kroz samog čovjeka, preko njegova smjera i djela. Čovjek sa sobom nosi svoju sudbinu. Ovo je ta stalna istina uspostavljena na zdravoj osnovi. Međutim, stvarna nesreća ili nesreća u licima ili u samim mjestims riječima je praznovjerje koje ne počiva na razumnoj osnovi .

Oni im kažu: Zar zato što ste opomenuti? (36/19).

Tj. hoćete li nas kamenovati i mučiti zbog toga što vas mi podsjećamo? Je li to nagrada za ovo podsjećanje?!

Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi (36/19).

Prelazite granice i u razmišljanju i u procjeni. Prelazite preko savjeta prijeteći i kažnjavajući, odgovarajući na ovaj Poziv kamenovanjem i mučenjem!

To je bio odgovor od strane zatvorenih srca na poziv ovih poslanika. To je primjer srca o kojima je govorila ova sura u prvoj cjelini. To je realna slika tog ljudskog primjera ovdje odslikanog.

Drugi uzorak ljudi, koji se odaziva na poziv i plaši Milostivoga i u neviđenom, ima sasvim drugo ponašanje, oni su na drugi način odgovorili:

I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek i reče: "O narode moj, slijedi one koji su poslani, (36/20)

slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na pravom su putu! (36/21).

Zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? (36/22).

Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, (36/23)

a ja bih tada bio u pravoj zabludi; (36/24)

ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!" (36/25)

To je prirodni i zdravi odgovor na poziv stabilne istine. Poziv je prožet istinom, jednostavnošću, toplinom i ispravnim saznanjem i spoznajom. To je snažni ritam odazivanja na jasnu istinu.

Ovaj čovjek je čuo taj poziv i odazvao mu se jer je primijetio da se u tom pozivu nalaze dokazi istine i logike, o čemu je on govorio u svojim riječima upućenim njegovu narodu. Čim je osjetio u svom srcu istinu vjerovanja, ta se istina pokrenula u njegovoj savjesti i on nije mogao da je prešuti. On se nije mogao uvući u svoju kuću sa svojim vjerovanjem, dok istovremeno oko sebe primjećuje zabludu, negiranje i svakovrsno

griješenje, nego je požurio sa istinom koja se ustalila u njegovu srcu i pokrenula u svijesti, požurio je s tom istinom svome narodu koji ga je nagonio u laž, koji je nijekao i prijetio, došao je iz krajnjeg dijela ovog grada žureći da obavi svoj zadatak, da pozove svoje ljude Istini, da se povuku od nasilja i suprostavljanja svojim griješnim neprijateljstvom kojeg skoro da nisu mogli zadržati u odnosu na muslimane.

Očito je da ovaj čovjek nije bio ni ugledan niti je imao neku vlast, nije bio ugledan ni među svojim ljudima, niti ga je njegova rodbina mogla štititi, ali živa i očevidna istina u njegovom srcu potiskivala ga je da dođe iz jednoga krajnjeg dijela grada na njegov krajnji drugi dio.

O, narode moj, slijedite one koji su poslani, slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na pravom su putu (36/20-21).

Onaj koji poziva ovakvim pozivom, koji za to ne traži nagradu niti bogatstvo, zaista govori istinu. U protivnom, šta bi ga rukovodilo da posveti ovu pažnju ovome ako se nije odazivao obavezi upućenoj od Allaha? Šta ga je rukovodilo da i njih pozove ovom pozivu, da se suoči sa ljudima koji nisu bili istog vjerovanja, da bude izložen njihovom mučenju, zlu, ismijavanju i egzemplarnoj kazni, a od toga ne očekuje ništa niti traži bilo kakvu nagradu:

slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na pravom su putu! (36/21).

Njihova uputa je jasna u prirodi njihovog poziva. Oni pozivaju ka jednom Allahu, pozivaju jasnom programu, pozivaju vjerovanju u kome nema mita, legende ni nejasnoće. Oni su upućeni na pravu stazu, ispravni put.

Ovaj se čovjek vraća i govori im o sebi i o uzroku svoga vjerovanja, govori im o prirodi koja se u njemu probudila i zadovoljila ispravnim i prirodnim dokazom:

Zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? (36/22).

Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snade neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, (36/23)

a ja bih tada bio u pravoj zabludi; (36/24)...

On pita prirodu koja osjeća da postoji Stvoritelj, koja je vezana za izvor jedinog njenog postojanja *zašto da se ne klanjam onome koji me je stvorio* (36/22). Šta da me odvoji od ovog prirodnog programa koji čovjeku pada na um prije svega drugog? Ta priroda privučena je Onome koji je nju stvorio, usmjerila se prije svega prema Njemu, a odstupa od Njega samo u slučaju ako ima kakav drugi vanjski podstrek koji bi djelovao na nju. Ona se previja samo pod drugim faktorom koji nije njene prirode. Usmjerenje ka Allahu je preče, ono je prvo. To je usmjerenje kome ne treba nikakav vanjski faktor, faktor izvan prirode čovjeka i njenog prirodnog privlačenja. Čovjek koji vjeruje, osjeća to u sebi i izražava se o tome ovim jasnim i jednostavnim izrazom, bez ikakva opterećenja, zamotavanja i složenosti.

On osjeća svojom iskrenom i čistom prirodom da se svako stvorenje na kraju vraća Stvoritelju isto kao što se svaka stvar vraća svom osnovnom izvoru, pa kaže:

Njemu ćete se vratiti (36/22).

On se pita zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio, kome se čovjek vraća i ide. On govori o njihovom povratku također k Njemu, jer je On i njihov Stvoritelj i Njegovo je pravo da Mu se oni klanjaju.

Nadalje se izlaže drugi program koji se suprotstavlja prirodnom ispravnom programu. Ovaj čovjek smatra da je taj drugi program jasna zabluda i kaže: *Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakave koristi i oni me neće moći spasiti* (36/23).

Zar neko može više zalutati od onoga koji napusti logiku prirode koja poziva svako stvorenje da se klanja svome Stvoritelju, zar od onog koji poziva ljude da se klanjaju nekom drugom, a ne Stvoritelju, može iko dalje zalutati, on je odstupio od Gospodara i priklonio se slabim božanstvima koji ga ne mogu ni zaštititi niti od njega odstraniti kakvu nevolju, čak ni onda kad bi mu njegov Gospodar htio nanijetu štetu zbog njegove devijacije i zablude:

a ja bih tada bio u pravoj zabludi (36/24).

Ovaj čovjek sada govori jezikom iskrene i jasne prirode čime potvrđuje svoju posljednju odluku. On to govori u lice svoga naroda koji nagoni u laž i koji prijeti. Ovo on govori jer glas prirode bolje i jače djeluje u srcu čovjeka od svake prijetnje i svakog nagonjenja u laž:

...ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene! (36/25).

Tako ovaj čovjek izgovara vjerovanje pouzdanom i potpuno smirenom riječju. To im on potvrđuje. On ih nagovara da i oni to kažu kao što je i on rekao, ili on neće više mariti šta će reći.

Tekst ovog kazivanja nagovještava da oni njega nisu zanemarili – da su ga ubili, mada tekst ništa otvoreno ne govori o tome, nego se ovdje spušta zavjesa nad svijetom i nad svim što je u njemu, spušta se zavjesa nad ovim narodom i onima koji su u njemu, a onda se podiže da bismo vidjeli ovog šehida koji je javno izrekao riječ Istine, slijedeći glas prirode, izgovarajući je njima u lice dok oni mogu da prijete i primijene egzemplarnu kaznu. Vidimo ga na Drugom svijetu i čitamo kakvu mu je plemenitost Allah pripremio, plemenitost koja dolikuje položaju hrabrog, iskrenog šehida i vjernika:

I reći će se: "Uđi u džennet !" - a on će reći: "Kamo sreće da narod moj zna (36/26)

zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!" (36/27).

Život ovog svijeta veže se sa životom budućeg svijeta. Primjećujemo da je smrt prijelaz iz svijeta ništavila u svijet trajnosti, korak kojim se vjernik spašava tjeskobe na zemlji i prelazi u prostranstvo Dženneta, prelazi iz lutanja po neistini ka smirenosti u Istini, iz prijetnje nasilja ka spasu uživanja, iz tmina politeizma na svjetlo jakog uvjerenja.

Primjećujemo ovog vjernika koji je dobio oprost i plemenitost od strane Allaha da je u Džennetu, primjećujemo kako svoj narod podsjeća pun prijatnosti i zadovoljstva u želji da i njih vidi kako im je Allah dao zadovoljstvo i plemenitost, u želji da i oni spoznaju ovu Istinu istinskom i uvjerljivom spoznajom.

Ovo je bila nagrada za vjerovanje. Što se tiče samog naselja, Allahu je bilo sasvim lahko da uputi meleke protiv tog naselja i da ga sruši jer je ono sasvim slabo:

I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili (36/28).

samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli (36/29).

Ovdje se ne govori dugo o opisu stradanja ovog naroda s obzirom da oni ne znače ništa i da ne raspolažu nikakvom moći. To stradanje je bilo samo jedan krik kada su oni zamukli. Zastor se spušta nad ovom njihovom očajnom, sramnom i poniznom scenom.

* * *

« يَاحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ! مَا يَأْتِيهِم مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ؟ * وَإِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ .

« وَآيَةٌ لَهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ * وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ ، وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ * لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ، أَفَلَا يَشْكُرُونَ ؟ * سُبْحَانَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ .

« وَآيَةٌ لَهُمُ ٱللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ * وَٱلشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ، ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ * وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ * لَا ٱلشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ ، وَلَا ٱللَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ، وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ .

« وَآيَةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ * وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ * وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ * إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ .

« وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ : اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ * وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ .

« وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ . قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا : أَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ ؟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ !

« وَيَقُولُونَ : مَتَى هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنتُمْ صَادِقِينَ ؟ * مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ * فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ * قَالُوا : يَاوَيْلَنَا ! مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ؟ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَانُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ * إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ * فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ .

« إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ * هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ * لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ * سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ .

« وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ * أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَابَنِي آدَمَ أَلَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنِ اعْبُدُونِي هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ * وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ، أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ؟ * هَٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ * اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ * الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ ، وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ ، وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ .

«وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ؟ * وَلَوْ نَشَاءُ
لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ * وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي
الْخَلْقِ ، أَفَلَا يَعْقِلُونَ ؟ » .

O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao, a da mu se nisu narugali (36/30).

Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije, (36/31)

a svi oni biće zajedno pred Nas dovedeni (36/32).

Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; (36/33)

Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru, - (36/34)

da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njihove privrijede, pa zašto neće da budu zahvalni? (36/35).

Neka je hvaljen Onaj koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju! (36/36).

I noć im je dokaz: Mi uklanjamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku (36/37).

I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg (36/38).

I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut (36/39).

Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove (36/40)

Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo (36/41)

i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze (36/42).

I ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti, (36/43)

osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali (36/44).

A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..." (36/45).

I ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu (36/46).

A kad im se kaže: "Udjeljujte od onoga što vam Allah daje", - onda nevjernici govore vjernicima: "Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti? Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi!" (36/47).

I govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (36/48).

A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, (36/49)

pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti (36/50).

I puhnuće se u rog, pa će oni iz grobova prema Gospodaru svome pohrliti, (36/51)

govoreći: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" – "Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!" (36/52)

Biće to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obreti (36/53).

Danas se nikome neće nepravda učiniti i vi ćete, prema onom kako ste radili, nagrađeni biti (36/54).

Stanovnici dženneta uživaće toga dana u blagodatima veseli i radosni, (36/55)

oni i žene njihove biće u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni, (36/56)

u njemu će imati voća, i ono što budu željeli (36/57).

"Mir vama!" - biće riječi Gospodara Milostivog -, (36/58)

"a vi, o grešnici, danas se odvojite!" (36/59).

O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni, (36/60)

već se klanjajte Meni; to je put pravi (36/61)

On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?! (36/62).

Ovo je džehennem kojim vam se prijetilo, (36/63)

pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali!" (36/64).

Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti (36/65).

Da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova lišiti, pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli? (36/66).

A da smo htjeli, mogli smo ih na mjestu na kome su zgriješili u nešto pretvoriti, pa ne bi mogli nikuda otići niti se vratiti (36/67).

Onome kome dug život damo, Mi mu izgled nagore izmijenimo. Zar oni ne razumiju? (36/68).

Poslije razgovora u prvoj cjelini o politeistima koji su se suprotstavili pozivu islama nagoneći u laž, i poslije primjera koji im je naveden u kazivanju o stanovnicima jednog grada koji su, također, nagonili u laž, kako su oni skončali - *i oni bi odjednom svi pomrli* (36/29) -, razgovor u ovoj cjelini počinje općenito o položaju onih koji nagone u laž, svih naroda i vjera. U ovoj cjelini izlaže se ljudska zalutala slika kroz stoljeća i pozivaju se ljudi pozivom punim gubitka, u slici ljudi koji se ne odazivaju niti se upućuju kojima ništa ne znači stradanje ovih stradalnika koji su otišli prije njih i koji se neće vratiti sve do Dana obračuna: *A svi oni biće zajedno pred nas dovedeni* (36/32).

U kontekstu se nastavlja sa izlaganjem kosmičkih dokaza pored kojih prolaze oni koji se suprotstavljaju i koji su nemarni. Ti dokazi prosuti su i u samim njima, okolo njih i u njihovoj staroj historiji, a oni i pored toga ništa ne osjećaju. Kada bi ih neko podsjetio, ni to im ništa ne bi koristilo: *i ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu* (36/46). Oni insistiraju da im se ubrza kazna, oni ne vjeruju u nju i govore: *"Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?"* (36/48).

U povodu ovog insistiranja na ubrzanju kazne i nagonjenja u laž, iznosi se i jedna poduža scena Sudnjeg dana u kojoj se očituje njihova sudbina na kojoj su oni insistirali da se ubrza. Ta scena kao da je tu, vide je oči.

O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao, a da mu se nisu narugali (36/30).

Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije, (36/31)

a svi oni biće zajedno pred Nas dovedeni (36/32).

Jad je jedna vrsta emocije koju čovjek izražava u očajnom stanju kada nije u mogućnosti ništa da učini osim da ispolji očajanje i bol. Allah Uzvišeni ne žalosti se zbog ljudi, ali potvrđuje da stanje ovih ljudi zaslužuje da oni tuguju. To je očajno i bolno stanje koje navodi osobe koje su u takvom stanju na zlo, opasnost i veliko iskušenje.

O, kako su ljudi jadni! Njima je data prilika da se spase, a oni odbijaju tu priliku, odbijaju, a pred njima je i stradanje ranijih stradalnika. Oni, i pored toga, ne razmišljaju niti se koriste time. Allah im otvara vrata Svoje milosti slanjem Svojih poslanika s vremena na vrijeme, međutim, oni izbjegavaju vrata te milosti i loše se ponašaju prema Allahu. *Nijedan poslanik im nije došao, a da mu se nisu narugali* (36/30).

Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije, (36/31)...

U stradanju ranijih pokoljenja koji su otišli i više se ne vraćaju, kroz protok godina i stoljeća, ima pouka za svakoga ko razmišlja. Međutim, loši ljudi ne razmišljaju o tome, nego idu ka istoj sudbini. Zar može neka situacija pozivati na očaj i jad više od ove žalosne situacije?!

I životinja se, zaista, zatrese kada vidi stradanje svoje vrste pred sobom. Ona nastoji da je spasi i sačuva onoliko koliko može. Pa šta je čovjeku koji gleda stradanja jedna za drugim, a onda ide istim putem? Ovo zavođenje diktira mu i zavodi ga da ne primjećuje zacrtanu sudbinu. Ova duga staza stradanja ranijih pokoljenja predočena je pogledima, ali ljudi kao da su slijepi, ništa ne vide.

Ako se oni koji su stradali i ranije otišli ne vraćaju svojim zastupnicima koji su iza njih došli, znači da i ti koji su kasnije došli neće biti ostavljeni niti će izbjeći polaganja računa jednog dana, kasnije:

i svi oni biće zajedno pred nas dovedeni (36/32).

* * *

Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; (36/33)

Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru, - (36/34)

da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njihove privrijede, pa zašto neće da budu zahvalni? (36/35).

Neka je hvaljen Onaj koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju! (36/36).

Oni nagone u laž poslanike. Oni ne razmišljaju o stradanju onih koji su ranije nagonili u laž. Oni ne shvaćaju dokaz šta je s njima bilo – otišli, a ne vraćaju se, a poslanici ih pozivaju ka Allahu. Sve što je oko njih u Bitku govori im o Allahu, sve ukazuje na Allaha i svjedoči da Allah postoji. Eto ova zemlja koja je blizu njih - oni vide da je mrtva, da u njoj nema života, da u njoj nema ni vode koja bi proizvela život, a onda je vide kako živi, klija zrnevlje, ozelene bašče datula i grožđa, provru u njoj izvori, potekne život gdje god kreneš.

Život je nadnaravnost. Ljudska ruka ne može dati da potekne život. To čini Allahova ruka koja daje sve nadnaravnosti i učvršćuje duh života u mrtvom. Pogled na usjev koji spava, na zelenilo bašče i plod koji zrije otvara oči i srce da spoznaju kreatorsku ruku Allahovu. Ta Allahova ruka cijepa tlo da biljka izbije na slobodu i svjetlo, da zazeleni drvo uzdignuto prema Suncu i svjetlu, da se grane okite zelenilom, listom i plodom, da procvjeta i sazrije plod, da ga pripremi za sazrijevanje i branje: *da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njihove privrijede* (36/35). Allahova ruka je ta koja im daje sposobnost da rade, isto kao što daje mogućnost plodu da živi i razvija se: *Pa zašto neće da budu zahvalni* (36/35).

Poslije ovog divnog doticaja čovjek se vraća da bi zahvalio Allahu, Onome koji mu je dao ovo bilje i bašče, Koji je dao da i bilje bude u paru, muško i žensko, kao i sve drugo što je Allah stvorio, a što samo On zna:

Neka je hvaljen Onaj koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju! (36/36).

Ova zahvala Allahu govori i u svom vremenu i mjestu, a ocrtava se time i ogromna istina koja se odnosi na činjenice ovog Bitka. Istina jednote stvaranja, jednote osnove i formiranja. Allah je stvorio sve živo u paru, bilje kao i čovjeka i sve ostalo pored njih dvoga: *I u onome što oni ne znaju* (36/36). Ova jednota govori o jednoti kreatorske ruke koja čini osnovu formiranja,

koja daje razne forme, oblike, vrste i rodove, daje specifičnosti i naznake u svemu što je živo, a čiji broj zna samo Allah. Ko zna, možda je ova osnova cjelokupnog Kosmosa bila materija. Poznato je da je atom, najmanji poznati djelić materije, sastavljen u parovima koji se međusobno razlikuju, od električnog zračenja, pozitiva i negativa koji su se sparili i sjedinili. Tako isto vidljive su hiljade rasutih zvjezdanih dvojnosti, sastavljenih od dvije povezane zvijezde koje su vezane jedna za drugu, koje kruže jednim smjerom kao da su monobitne.

* * *

U tom znaku mrtve zemlje odakle proističe život pa dalje do znakova na nebesima i u drugim pojavama vezanim za nebesa, čovjek sasvim jasno primjećuje, da Allahova ruka daje da se to odvija u vidu nadnaravnosti:

I noć im je dokaz: Mi uklanjamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku (36/37).

I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg (36/38).

I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut (36/39).

Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove (36/40).

Scena nastupa noći, iščezavanje svjetla i prekrivanja tmine ta se scena ponavlja i nju čovjek primjećuje na svakom mjestu u toku 24 sahata (osim u nekim mjestima u kojima dan i noć traje sedmicama ili mjesecima, a to je u blizini sjevernog i južnog pola i mada se ovo svakodnevno ponavlja, ono je nešto što začuđujuće, što zahtijeva da se razmisli o njemu.

Kur'anski izraz o ovoj pojavi i na ovom mjestu je jedinstven. On predočava dan kako se zaogrće sa noći, a onda Allah daje da noć prekrije dan i odjednom - svi ljudi u mraku. Možda mi znamo nešto o tajni ovog jedinstvenog izraza kada pojmimo ovo pitanje onako kako ono u biti jeste. Zemljina kugla vrti se sama oko sebe okrenuta prema Suncu tako da svaka njena tačka prolazi pored Sunca i tada je tu dan, a kada se Zemlja okrene, a okrene se i ta tačka od Sunca, nestaje na njoj dana, a prekriva je mrak. Na taj se način ova pojava odražava redovno na svakoj tački Zemljine kugle

i kao da se svjetlo dana javlja ili iščezava pa nastaje noć tamo gdje je bio dan. To je izraz koji ocrtava kosmičku istinu u najboljem stilu:

I Sunce se kreće do svoje određene granice (36/38).

I Sunce se okreće oko sebe, a čini se da stoji na svom mjestu u kome se kreće oko sebe. U posljednje vrijeme otkriveno je da Sunce nije stalno na svom mjestu nego se kreće, stvarno se kreće u jednom smjeru u ogromnom kosmičkom prostoru, brzinom, kako astronomi kažu, 12 milja u sekundi, a Allah, Gospodar Sunca, najbolje zna kako se kreće i kuda kreće, On govori da se Sunce kreće do svoje određene granice, a ova granica do koje doseže poznata je samo Njemu, Uzvišenom i nikom drugom.

Kada pojmimo da obujam ovog Sunca dostiže nekoliko miliona puta obujam ove naše Zemlje, da se ovaj ogromni blok kreće i hodi u prostranstvu ne oslanjajući se ni na što, onda možemo spoznati samo jedan dio svojstva te moći koja upravlja ovim Bitkom, svojom snagom i znanjem:

...to je odredba Silnoga i Sveznajućeg (36/38).

I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut (36/39).

Ljudi primjećuju Mjesec u njegovim položajima kako se rađa kao mlađak, a onda se razvija iz noći u noć dok ne postane puni mjesec, a onda ponovo počinje da se smanjuje dok ne dosegne oblik savijenog polumjeseca kao što je stari palmin savijeni prut. U tekstu Kur'ana je upotrijebljen termin *urdžun,* a to je palmina grana na kojoj se nalaze hurme.

Onaj koji prati mjesec iz noći u noć spoznat će snagu kur'anskog čudnog izraza u riječima: *i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut* (36/39), a posebna je snaga termina *el-qadim* - stari. Mjesec u svojim prvim noćima je polumjesec, *hilal,* i u posljednjim svojim noćima također je polumjesec, ali u prvim noćima izgleda kao mladost i svježina, a u posljednjim kao da ga je prekrio neki strah i kao da je zaogrnut bolešću i vehnućem, vehnućem te savijene grane. Nije slučajno da o tome govori Časni Kur'an ovim inspirativnim i čudnim izrazom.

Život sa Mjesecom iz noći u noć izaziva kod čovjeka osjećaj i sjetu neke svježine koja jako djeluje i inspiriše. Ljudsko srce koje živi sa Mjesecom jedno puno kruženje ne može ostati bez dojma i traženja odgovora, ne može a da ne zahvali Kreatorskoj Ruci ove ljepote i veličine,

Ruci koja raspoređuje ovim tijelima, ovim sistemom bez obzira da li čovjek znao tajne ovih položaja i razne mjesečeve oblike ili ne znao. Samo viđenje dovoljno je da pokrene srce čovjeka, da mobilizira njegovu svijest, izazove razmišljanje i promišljanje.

Na kraju tekst potvrđuje preciznost kosmičkog sistema koji vlada ovim ogromnim tijelima i raspoređuje nastale pojave, svojim jedinstvenim i veoma tačnim sistemom:

Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove (36/40)

Svaka zvijezda ili planeta ima svoju putanju ili put kruženja kojeg ni jedna od njih u svom kretanju ne prelazi. Odstojanja između zvijezda i planeta su veoma velika. Prostranstvo između ove naše Zemlje i Sunca cijeni se na 93 miliona milja, a Mjesec je udaljen od Zemlje oko 240 hiljada milja. Ova odstojanja, iako su velika, ne znače ništa kada se uporede sa daljinom koja se proteže između našeg Sunčevog sazviježđa i najbliže nam druge zvijede neba. Procjenjuje se da ovo iznosi oko četiri svjetlosne godine, a brzina jedne svjetlosne godine oko 186 hiljada u jednoj sekundi (tj. najbliža zvijezda udaljena je od nas oko 104 miliona miliona milja).

Allah, Stvoritelj ovog ogromnog Kosmosa, odredio je da postoji ovo ogromno odstojanje između putanja zvijezda i planeta. Postavljanje Kosmosa na ovaj način ima svrhu da ga sačuva Svojim znanjem od sudara, sve dok ne dođe određeni dan, jer ni Sunce ne može Mjesec dostići niti noć dan preteći, nije im tijesno na njihovu putu, jer se kruženje koje donosi dan i noć nikada ne remeti niti ikada jedno drugo može preteći ili poremetiti u kretanju.

Svi oni u svemiru plove (36/40).

Kretanje ovih tijela u ogromnoj vasioni sliči kretanju broda po dubokom i otvorenom moru. Ta tijela, uprkos njihovoj veličini, veličinom ne prelaze jednu tačkicu koja plovi u toj ogromnoj vasioni.

Čovjek je zaista sasvim sićušan, a on posmatra ove milione zvijezda koje se kreću a koje se ne mogu ni pobrojati, i planeta koje hode prosute svukud po vasioni, plivaju u tom ogromnom prostranstvu, a vasiona oko njih je neograničeno prostrana, a njihova se ogromna tijela kreću u tom prostranoj vasioni.

* * *

Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo (36/41)

i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze (36/42).

I ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti, (36/43)

osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali (36/44).

U kontekstu je iznijeto vrlo ugodno poređenje između zvijezda i planeta koje plivaju u kosmosima i izmedu natovarene lađe koja pliva po vodi i nosi potomke Ādemove. Ova povoljnost došla je u formi, kretanju i potčinjavanju i jednog i drugog Allahovoj odredbi i čuvanju toga sklada i na nebesima i na Zemlji zahvaljujući Njegovoj moći.

I jedne i druge dokaze ljudi vide, ali o njima ne razmišljaju, štaviše, to im je sasvim blizu i lahko shvatljivo, ali kada bi oni otvorili svoja srca da posmatraju ove dokaze.

Možda je ova natovarena, već spomenuta lađa ovdje Nūhova, lađa drugog oca čovječanstva, koja je nosila potomke Ādemove, a onda je Allah dao ljudima i brodove slične toj lađi koji probijaju morske valove dok nose ljude. I ove i one ljude nosila je Allahova moć i njegov zakon koji vlada u Kosmosu i koji upravlja njime, moć koja čini da brod plovi po površini vode zahvaljujući specifičnosti te lađe, zatim specifičnosti vode, vjetra, pare, atomske energije ili bilo koje druge energije. Sve su te osobenosti produkt Allahove doredbe, Njegovog stvaranja i procjene:

I ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti, osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali (36/43-44). - Lađa koja plovi po prostranom i dubokom moru je kao peruška na vjetrometini; koliko god bila teška i velika, kako god bila čvrsto napravljena, ipak, ako je ne snađe Allahova milost, ona će biti upropaštena u jednom momentu noći ili dana, a one koji putuju preko mora jedrenjakom ili ogromnim brodom preko okeana, snaći će skriveni morski strah i nevidljiva zaštita od velike morske opasnosti i srdžbe Silnoga. Oni tada računaju na Allahovu milost, da je ona jedina koja ih može zaštititi od oluja i struja u ovom strašnom stvorenju, čiju neukrotivu okolinu drži ruka Božanske milosti. To ne dotiče ni jedna druga ruka na Zemlji ni nebesima osim Allahova ruka. To traje sve dok se ne provede, ne dostigne određeni rok i ne dostigne određeni

termin u svoje vrijeme sukladno odredbi Mudrog i Obaviještenog: *da bi do roka određenog uživali* (36/44).

I pored ovih jasnih dokaza, ljudi su i dalje nemarni, ne upućuju svoje poglede niti im se bude srca, ne prestaju sa svojim ismijavanjem i nagonjenjem u laž, ne prestaju sa svojim insistiranjem na ubrzanju kazne o kojoj im govore i na koju ih upozoravaju poslanici:

A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..." (36/45).

I ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu (36/46).

A kad im se kaže: "Udjeljujte od onoga što vam Allah daje", - onda nevjernici govore vjernicima: "Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti? Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi!" (36/47).

I govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (36/48).

Ovi ajeti ne izazivaju u njihovim srcima posmatranje, razmišljanje, osjećaj i bogobojaznost, a sami oni su dovoljni da u otvorenom srcu izazovu potres i drhtaj da bi ga pomiješali sa ovim Bitkom. U ovoj otvorenoj knjizi svaka stranica ukazuje na veličinu Stvoritelja, ugodnost Njegova rasporeda i odredbe. Međutim, oni čije su oči zatvorene to ne primjećuju, a kada i primijete, ne razmišljaju o tim dokazima. Allah ih iz Svoje velike milosti, pored toga ne ostavlja i bez poslanika koji bi ih upozorio, usmjerio i pozvao ih Gospodaru ovog Kosmosa, Stvoritelju ovog Bitka, da bi u njihovim srcima pobudio, osjećaj, strah i bogobojaznost, da bi ih upozorio na nužnost srdžbe i kazne koja ih okružuje, koja stoji i ispred njih i iza njih, osim ako ne prihvate upozorenje, srdžbe u koju mogu zapasti svakog časa i na svakom svome koraku. Njih prate i dodatni dokazi, pored onih kosmičkih, koji ih okružuju svugdje gdje god krenu, međutim, oni u svom sljepilu i dalje ostaju ravnodušni.

A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..." (36/45).

I ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu (36/46).

Kada se oni pozovu da udijele nešto od svog imetka i da nahrane siromašne, oni se tvrdoglavo ismijavaju govoreći:

Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, moga nahraniti? (36/47).

Oni napadaju svakoga ko ih poziva da čine dobro i da dijele, riječima:

Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi! (36/47).

Predstavljajući ih u odnosu na ovo pitanje, Kur'an govori da oni ne shvaćaju Allahov zakon koji vlada u životu ljudi. Allah je taj koji hrani sve. On opskrbljuje sve; sve što je na Zemlji i što ljudi imaju kao hranu Njegovo je stvaranje. Od toga oni sami za sebe ništa ne stvaraju. Oni nisu u stanju stvoriti bilo šta, uopće. Međutim, Allahovo htijenje u obradi ove Zemlje odredilo je da ljudi imaju i takve potrebe koje mogu ostvariti samo radom i trudom. Obrada zemljišta, prerada sirovina, transport dobara iz mjesta u mjesto, kruženje ovih dobara kao i robe, novca i vrijednosti razlikuje se sa razlikom vremena i mjesta. Isto tako određeno je da ljudi nisu jednaki u nadarenosti i spremnosti, sukladno potrebama kompletnog zastupništva na ovoj Zemlji. Ovo zastupništvo ne traži nadarenost i spremnosti vezane samo za sabiranje imetka i opskrbe, nego ima potrebu i za drugim nadarenostima i spremnostima kojima se ostvaruju osnovne potrebe za zastupništvo ljudske vrste na Zemlji, dok istovremeno izostaje sakupljanje imetka i opskrbe, a i to mu treba.

U ovom prostranom moru potreba za zastupništvo; moru: nadnaravnosti i spremnosti za zastupništvo, natjecanju u razmjeni dobra i opskrbe, moru gloženja i sukoba radi položaja i udjela, u ovom prostranom moru povezanih krugova, ne samo u vrijeme jednog pokoljenja, nego i u vrijeme brojnih pokoljenja bližnjih i daljnih, u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, u ovom prostranom moru dolazi do razlike u opskrbama kojima raspolažu ljudi. Da ova razlika ne bi dovela do smutnje i nereda u životu pojedinca i društva, a ona u principu, nastaje na dinamičnosti života u cilju odstvarenja zastupništva na Zemlji, islam popravlja teško stanje pojedinaca izdvajajući određeni dio sredstava od bogatih ljudi i vraća siromašnima da bi ih nahranio i pokrio njihove nužne potrebe. Ovom količinom izdvajanja sredstava od bogatih popravlja se situacija mnogih ljudi, i siromašnih i bogatih. To izdvajanje sredstava i dijeljenje na ovakav način islam je učinio zekjatom i označio da zekjat znači čišćenje, ali

istovremeno i ibadet. Na taj način islam je preko zekjata spojio siromašne i bogate da žive u sretnom društvu kakvo se ne gradi na drugim principima.

Prigovor onih čije su oči zatvorene i koji ne mogu da spoznaju Allahovu mudrost o životu izražen je riječima: *Zar da hranimo onoga, koga je Allah, da je htio , mogao nahraniti* (36/47). Oni napadaju one koji pozivaju da se udjeljuje na ovaj način riječima: *Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi!* (36/47). A to je očita stvarna zabluda koja ne spoznaje prirodu Allahova zakona, ne spoznaje kretanje života, veličinu ove kretnje, veličinu cilja zbog koga je i došlo do raznovrsnosti dara i spremnosti i zbog čega se i dijele sredstva i imetak.

Islam postavlja sistem koji garantira normalne uvjete svakom čovjeku, a onda čovjeku daje i raznovrsnu aktivnost potrebnu za zastupništvo na zemlji i traži od njega da tu aktivnost provodi na čist način. Islam tretira i loše pojave realnim sredstvima.

Na kraju kontekst govori o njihovoj sumnji, o prijetnji i njihovom ismijavanju kazne:

I govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (36/48).

Allahovo obećanje ne može se ubrzati zbog insistiranja ljudi da se ubrza, niti može odgoditi na njihov zahtjev da se odgodi. Sve se odvija po Allahovoj odredbi, sve je vezano za određeno vrijeme. Sve se događa u propisano vrijeme sukladno iskonskoj Allahovoj odredbi koja je stavila svaku stvar na njeno mjesto i svaki događaj u njegovo vrijeme. Allahova mudrost nastavlja da upravlja ovim Kosmosom i svime što je na njemu i u njemu sukladno sistemu određenom i ocrtanom u jasnoj Knjizi.

Njihov odgovor na ovo pitanje bit će izložen u jednoj od scena Sudnjeg dana u kome će oni vidjeti kako će to biti i kada će biti.

* * *

A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, (36/49)

pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti (36/50).

I puhnuće se u rog, pa će oni iz grobova prema Gospodaru svome pohrliti, (36/51)

govoreći: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" – "Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!" (36/52)

Biće to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obreti (36/53).

Oni koji nagone u laž pitaju: *Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite* (36/48). Odgovor će uslijediti u jednoj munjevitoj i brzoj sceni, u kriku koji odnosi sve živo i u kome se završava život i življenje:

A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, (36/49)

pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti (36/50).

Taj strašan glas snaći će ih iznenada dok se oni prepiru i svađaju na poprištu života, ne očekujući taj strašni glas niti misleći da će doći do obračuna, kad najednom - oni skončali: svako na svome mjestu kako je bio, nije u stanju da prenese ni poruku nekome koje iza njega, nije u stanju da se vrati svojima i da im kaže bilo šta, ma gdje bili oni. I oni su isto kao i on skončali na svojim mjestima.

Zatim će puhnuti u rog, a oni svi iskaču iz svojih kaburova i nastavljaju da idu brzo, zbunjeno i u panici pitajući se: *Ko nas iz naših grobova oživi?!* (36/52). Tada se ta zbunjenost kod njih malo stiša te oni spoznaše i primijetiše: *Eto, ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili* (36/52).

Nastaje posljednji krik, samo jedan krik, kad ta zbunjena masa, zapanjena, žuri u neurednim koracima vraćajući se: Oni će se svi pred Nama obreti (36/53). Redovi se sređuju u jednom trenu i preprema se ispitivanje. Sve odjekuje. Najednom visoka odluka o prirodi položaja, obračuna i nagrade za sve:

Danas se nikome neće nepravda učiniti i vi ćete, prema onom kako ste radili, nagrađeni biti (36/54).

U ovoj munjevitoj brzini u kojoj su se odigrale te tri scene je i adekvatnost odgovora onima koji su sumnjali u ovaj obećani i jasni dan.

U kontekstu se ovdje prekriva situacija obračuna sa vjernicima i žuri se da se iznese kakvo su uživanje oni ostvarili:

Stanovnici dženneta uživaće toga dana u blagodatima veseli i radosni, (36/55)

oni i žene njihove biće u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni, (36/56)

u njemu će imati voća, i ono što budu željeli (36/57).

"Mir vama!" - biće riječi Gospodara Milostivog -, (36/58).

Oni će uživati u blagodatima u kojima se nalaze, uživati i veseliti se. Oni su u okrilju prijatnosti i hlada, uživaju u povjetarcu te prijatnosti, oslonjeni na divanima, uživaju u blagodatima oni i njihove supruge. U njima imaju raznovrsno voće i sve što žele. Oni su vlasnici koji u tim mjestima ostvaruju sve što traže. Pored tog uživanja i ukazivanja časti, oni će biti dočekivani sa: *"Mir vama"* (36/58). Taj mir, dočekivat će od svog plemenitog Gospodara: Selam-mir vama *biće riječi Gospodara Milostivoga* (36/58).

Kontekst ne krije položaj drugih ni njihov obračun, nego ga iznosi i stiče tako da se u njemu osjeća grdnja i egzemplarna kazna:

"a vi, o grešnici, danas se odvojite!" (36/59).

O sinovi Ādemovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni, (36/60)

već se klanjajte Meni; to je put pravi (36/61)

On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?! (36/62)

Ovo je džehennem kojim vam se prijetilo, (36/63)

pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali (36/64).

Oni su dočekani sa poniženjem i osramoćenjem: *a vi, o grešnici, danas se odvojite* (36/59). Ovako su izolirani daleko od vjernika:

O sinovi Ādemovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni, (36/60)

U ovom njihovom pozivu, u riječima *o, sinovi Ādemovi* (36/60) osjeća se jedna vrsta prijekora, pošto je šejtan izveo njihovog oca iz Dženneta, a oni mu se opet klanjaju dok im je on neprijatelj otvoreni:

...već se klanajte meni; to je put pravi (36/61).

Onaj koji ide prema Meni ostvarit će Moje zadovoljstvo. Niste bili budni prema vašim neprijateljima koji su zaveli među vama brojna pokoljenja, *kako niste pameti imali?!* (36/62)

Na kraju ove kritične i prijezirne situacije oglašava se bolna kazna puna sarkazma i grdnje:

Ovo je džehennem kojim vam se prijetilo, (36/63)

pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali!" (36/64).

Ova scena ne zadržava se na ovom mučnom položaju niti ga skriva, nego nastavlja sa izlaganjem u novoj i čudnoj sceni:

Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti (36/65).

Ovako oni napuštaju jedan drugoga. Njihovi organi svjedoče protiv njih. Njihove ličnosti se cijepaju u komade, gdje nagone u laž jedan drugoga. Svaki organ obraća se sam svome Gospodaru. Svaki organ vraća se svome Stvoritelju predajući Mu se.

To je mučna i strašna scena od čijeg se poimanja čude i sama srca.

* * *

Tako se završava ova scena u kojoj su im jezici zavezani, a njihove ruke govore, noge njihove svjedoče protiv njihovih djela na koja su se bili obavezali i protiv onoga što su oni očekivali. Da je Allah htio, mogao je postupiti s njima i drukčije i mogao je dati da se primijene iskušenja koja On hoće. U kontekstu se ovdje izlažu dvije vrste ovog iskušenja, a da je Allah htio, mogao je time kazniti koga hoće:

Da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova lišiti, pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli? (36/66).

A da smo htjeli, mogli smo ih na mjestu na kome su zgriješili u nešto pretvoriti, pa ne bi mogli nikuda otići niti se vratiti (36/67).

U ove dvije scene susreće se iskušenje upravo onoliko koliko se u njima susreću ismijavanje i izrugivanje. Ismijavanje zbog onoga što su ugonili u laž i izrugivanje onih koji su se izrugivali, koji su govorili *"kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?"* (36/48).

Oni su u prvoj sceni slijepi, ne vide. Pa i pored tog sljepila, oni se utrkuju stazom i gužvaju se da je što prije prijeđu. Oni padaju poput slijepaca kada se utrkuju, padaju isto kao što padaju i slijepci kada se međusobno natječu, *kako bi vidjeli (36/66).*

U drugoj sceni oni su se iznenada ukočili i okoštali na svojim mjestima pa izgleda kao da su kipovi. Oni niti idu naprijed niti se vraćaju nakon što su malo prije bili slijepi, utkivali se i sudarali.

Oni u ove dvije scene izgledaju kao lutke i igračke, što izaziva ismijavanje, a prije toga smatrali su glupim da će doći do kažnjavanja. Ismijavali su se tome.

Ovo sve se događa u momentu kada dođe vrijeme koje su oni tražili da se ubrza, a da su oni ostavljeni na Zemlji da dugo žive i da je zanemarena zacrtana prijetnja poslije izvjesnog vremena, oni bi nastavili sa zlom insistirajući time na ubrzanju kazne! Oni nastavljaju da stare i oronjavaju pa dolaze u dječije stanje, degeneriraju i u svijesti i u razmišljanju.

Onome kome dug život damo, Mi mu izgled nagore izmijenimo. Zar oni ne razumiju? (36/68).

Starost je degeneracija života i svođenja na stepen djetinjstva, ali gdje se ne mogu primijetiti omiljene karakteristike. Star se stalno povraća i zaboravlja ono što je znao, slabe mu živci, slabi moć razmišljanja, mogućnost podnošenja itd. dok ne dođe na stepen djeteta. Ali izgovaranje djeteta je omiljeno, srca mu se i lica smiju kod svake gluposti, a na starca koji ne voli da jede neće se niko osvrnuti do onaj koji ima samilosti i milosti prema njemu. On je meta ismijavanja kad se kod njega pojavi nešto što je djetinjasto i kad god napravi kakvu staračku glupost.

Slična posljedica očekuje one koji nagone u laž, one koje Allah nije počastio da prihvate vjeru koja upućuje i koja je plemenita.

« وَمَا عَلَّمْنَاهُ ٱلشِّعْرَ ، وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ، إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ * لِيُنْذِرَ
مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَافِرِينَ .

« أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ * وَذَلَّلْنَاهَا
لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ * وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ ، أَفَلَا يَشْكُرُونَ ؟ *
وَٱتَّخَذُوا مِنْ دُونِ ٱللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ * لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ
مُحْضَرُونَ * فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ، إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ .

« أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ * وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا
وَنَسِيَ خَلْقَهُ . قَالَ : مَنْ يُحْيِي ٱلْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ * قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ
وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ * ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ
تُوقِدُونَ * أَوَلَيْسَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ؟ بَلَى
وَهُوَ ٱلْخَلَّاقُ ٱلْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ : كُنْ . فَيَكُونُ * فَسُبْحَانَ
ٱلَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ » . .

Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči. Ovo je samo pouka - Kur'an jasni, (36/69)

da opominje onoga ko ima pameti, i da zasluže kaznu nevjernici (36/70).

Kako oni ne vide da Mi samo zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici! (36/71).

i da smo im dali da se njom služe - na nekima jašu, a nekima se hrane, (36/72)

i drugih koristi od nje imaju, i mlijeko, pa zašto nisu zahvalni, (36/73)

već pored Allaha druge bogove prihvataju u nadi da će im oni na pomoći biti; (36/74)

oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska (36/75).

I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju (36/76).

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, (36/77)

i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu trule?" (36/78).

Reci: "Oživjeće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, (36/79).

Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete" (36/80).

Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; (36/81).

i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" - i ono bude (36/82).

Pa neka je hvaljen Onaj u čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti! (36/83).

U ovom posljednjem odlomku ove sure izložena su sva pitanja koje je tretirala ova sura: pitanje Objave i njena priroda, pitanja Božanstva i monoteizma i pitanje proživljenja i okupljanja. Sve je to izloženo u odvojenim dijelovima i popraćeno snažnim faktorima u dubokom ritmu. Svi ovi faktori teže da ukažu na Ruku Moći, Ruku koja sve čini u ovom Kosmosu i čvrsto drži konce svih pitanja. Ovaj smisao predstavljen je koncentrirano na kraju u ajetu kojim završava ova sura: *Pa neka je hvaljen Onaj u čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti!* (36/83). Ova moćna i kreatorska ruka stvorila je životinje radi čovjeka i potčinila ih čovjeku. Ova ruka stvorila je čovjeka od sperme. Ona oživljava rasute kosti kao što ih je proizvela prvi put. Ona je učinila da iz zelenog stabla potekne vatra. Ona je kreirala nebesa i Zemlju. Na kraju, ona je Gospodar svega u ovom Bitku. Ovo je osnovno pravilo ovog posljednjeg odlomka:

Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči. Ovo je samo pouka - Kur'an jasni, (36/69)

da opominje onoga ko ima pameti, i da zaslužе kaznu nevjernici (36/70).

Pitanje Objave navedeno je na početku ove sure: *Ja-Sin. Tako Mi Kur'ana Mudrog, ti si, uistinu poslanik, na pravom putu, po Objavi Slinoga i Samilosnoga, da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani pa je ravnodušan* (36/1-6), a sada dolazi u ovoj njenoj slici odbijanje tvrdnje nekih koji su govorili o Poslaniku (alejhi's-selam) da je on pjesnik, govorili o Kur'anu, koga je Poslanik primio, da je poezija. Kurejšijama velikanima nije bilo nepoznato da ovo nije tako, da je ono što je donio Muhammed (alejhi's-selam) nešto što je neobično u njihovom jeziku. Velikani Kurejšija nisu bili nemarni do te mjere da nisu mogli uočiti razliku između Kur'ana i poezije, nego je to bila neka vrsta borbe propagandom koju su oni vršili protiv nove vjere i njena nosioca Poslanika (alejhi's-selam) u redovima širokih masa, oslanjajući se pri tome na ljepotu kur'anskog djelotvornog sklada koji je djelovao na mase da su miješali Kur'an i poeziju, kada je upućeno ovo uputstvo.

Ovdje Uzvišeni Allah negira da je On podučavao Poslanika poeziji. Ako Allah nije njega podučavao poeziji, a neće ga ni podučavati, onda, ga niko ne može ni podučiti ničim do onim što ga Allah podučava.

Tekst Kur'ana negira da umijeće poezije postoji kod Resulullaha (alejhi's-selam): *to mu ne priliči* (36/39), jer poezija ima program koji nije program poslanstva. Poezija je emocionalna, izraz o ovoj emocionalnosti mijenja se iz situacije u situaciju. Poslanstvo je Objava i ima stalan program, ustrajava na Pravom Putu, slijedi čvrsti Allahov zakon koji vlada cjelokupnim Kosmosom. Taj zakon se ne mijenja iznenadnim situacijama, poput poezije koja se mijenja obnovljenim emocijama, koje nikada nisu stalne.

Poslanstvo je stalno vezano za Allaha. Prima uputstva direktno preko Allahove objave. Ono vazda pokušava da život usmjeri prema Allahu, dok poezija, u najuzvišenijoj svojoj formi, predstavlja ljudsku težnju ka ljepoti i savršenstvu pomiješanu sa nedostacima čovjeka i njegova ograničenog poimanja koje se svodi u granice njegove spoznaje i spremnosti. I kada poezija padne sa svoje visoke forme, ona ostaje biti emocionalna i posebnog hira dok se ne svede na krik tijela, mesa i krvi. Priroda poslanstva i priroda poezije se potpuno i iz osnove razlikuju. Poezija u najsavršenijem svom obliku teži da se podigne iznad Zemlje, a poslanstvo u svojoj suštini je uputa koja dolazi iz nebeskih sfera:

Ovo je samo pouka – Kur'an jasni (36/69).

Pouka i Kur'an - njih dvoje opisuju nešto što je jedno. Pouka s obzirom na svoju ulogu, a Kur'an s obzirom na svoje učenje. To je pouka radi Allaha, pouka koja obuzima srce, a Kur'an se uči i njime se obuhvata i jezik. On je objavljen da obavi jedinstvenu ulogu:

da opominje onoga ko ima pameti, i da zasluže kaznu nevjernici (36/70).

Kur'anski izraz stavlja nevjerovanje nasuprot života, i kaže za nevjerovanje da je nešto mrtvo, a za spremnost srca da vjeruje da je nešto živo, objašnjava ulogu Kur'ana da je objavljen Poslaniku (alejhi's-selam), radi upozorenja onoga ko je živ i one koji se koriste upozorenjem Kur'ana. Nevjernici su mrtvi, oni ne čuju ovo upozorenje. Uloga Kur'ana u odnosu na njih je registracija obistinjenja kazne, jer Allah neće kazniti nikoga prije nego mu stigne poslanstvo, neće proglasiti nevjernikom nikoga bez objašnjenja, neće uništiti nikoga bez dokaza i neopravdano.

Na ovaj način obavještava se da su ljudi podijeljeni na osnovu Kur'ana u dvije grupe, grupu koja je odgovorila na poziv Kur'ana, i ona je živa, i grupu koja se nije odazvala pozivu Kur'ana, i ona je mrtva. Ova grupa zna da se nad njom obistinila istina, odnosno kazna.

* * *

Drugi dio ovog odlomka izlaže pitanje Božanstva i monoteizma u okviru nekoliko scena o ljudima i blagodatima koje im čini Gospodar, a oni i dalje nezahvalni:

Kako oni ne vide da Mi samo zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici! (36/71).

i da smo im dali da se njom služe - na nekima jašu, a nekima se hrane, (36/72)

i drugih koristi od nje imaju, i mlijeko, pa zašto nisu zahvalni, (36/73)

već pored Allaha druge bogove prihvataju u nadi da će im oni na pomoći biti; (36/74)

oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska (36/75).

I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju (36/76).

Kako oni ne vide (36/71) - Allahovi dokazi su tu. Primjećuju se i vide. Oni su pred njima, nisu neviđeni niti daleko, nisu ni nejasni pa da je potrebno razmišljati. Stoku je Allah stvorio ljudima i stavio im je na raspolaganje da oni njome gospodare, potčinio je njima da je jašu, jedu meso od nje, piju njena mlijeka i koriste se stokom na razne načine. Sve je to dato Allahovom moći i Njegovim rasporedom, kreatorstvom Onoga koji je dao osobine i ljudima i stoci i na taj način osposobio ljude da potčinjavaju stoku, stavljaju je u službu i koriste se njome, a samu stoku učinio poniznom, korisnom, koja prihvata i obavlja razne potrebe čovjeka. Ljudi ne bi mogli da naprave od toga ništa, ne bi mogli čak da stvore ni muhu kada bi se svi na tom poslu okupili, ne bi mogli da potčine ni bilo kakvu muhu kojoj Allah nije dao takve osobenosti da im bude potčinjena: *Pa zašto nisu zahvalni?* (36/73).

Kada čovjek pogleda na ovo otvorenim okom i u svjetlu kojeg baca časni Kur'an, čovjek će odmah osjetiti da je on zaronio u obilje Allahove blagodati, obilje koje se ogleda u svemu i svačemu oko njega, tako da on jaše životinju ili jede njeno meso ili pije gutljaje mlijeka ili uzima masnoću i sir ili oblači odijelo sačinjeno od dlake, vune ili kostrijeti itd. itd., što predstavlja emotivni doticaj koji podsjeća njegovo srce da postoji Stvoritelj, Njegova milost i blagodat. Ovo se da primijetiti u svemu što ljudska duša oko sebe može dotaći, u svemu živom ili neživom što čovjek koristi i upotrebljava u ovom velikom kosmosu. Ovo sve čini da se čovjek u svome životu zahvaljuje Allahu i klanja Mu se danonoćno.

Međutim, ljudi ne zahvaljuju, a neki mimo Allaha uzimaju sebi drugo božanstvo: *već pored Allaha druge bogove prihvataju u nadi da će im oni na pomoći biti; oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska* (36/74-75). Božanstva u prošlosti bila su kipovi i totemi, stabla ili zvijezde, meleki ili džini. Ovaj totemizam postoji još i danas u nekim dijelovima Zemlje. Međutim, ni oni koji se ne klanjaju ovim božanstvima nisu iskreni i predani monoteizmu. Njihov politeizam danas predstavljen je u vjerovanju u nepouzdane moći, a ne u moć Allahovu, predstavljen je u njihovom oslanjanju na druge oslonce, a ne na Allahov oslonac. Politeizam se javlja u raznim vidovima i razlikuje se u vremenu i prostoru.

Ljudi su uzimali sebi ta božanstva da bi preko njih ostvarili pobjedu ili dobili kakvu pomoć, dok su istovremeno ti ljudi štitili te bogove, braneći ih da ih nasrtnik ne napadne ili ne nanese kakvo zlo, tako da su oni bili vojska tih bogova i njihovi štićenici spremni da ti bogovi pobjeđuju. *A oni su njima poslušna vojska (36/75).* Ovo je bio cilj glupog poimanja i razmišljanja, ali ni danas većina ljudi nije odustala od ove zablude, osim formalno. Oni koji danas uzimaju silnike i nasilnike sebi za božanstvo, oni nisu tako daleko od klanjanja kipovima i totemima, oni su poslušna vojska tih nasilnika, oni ih brane i štite, dapače, oni se istovremeno klanjaju tim nasilnicima.

Totemizam je totemizam u raznim svojim formama, i kad god monoteističko vjerovanje bude potreseno bilo čime, nastupa totemizam, politeizam i paganizam. Čovječanstvo se može zaštiti jedino iskrenim monoteizmom koji uzima za božanstvo samo Allaha, klanja se samo Njemu, usmjerava se samo prema Njemu, oslanja se samo na Njega, pokorava se samo Njemu i ukazuje poštovanje samo Njemu:

I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju (36/76).

Ove riječi upućene su Poslaniku (alejhi's-selam) u vrijeme kad se on suočava sa ljudima koji su uzeli sebi božanstvo mimo Allaha, ljudima koji ne zahvaljuju niti se sjećaju Allaha, da bi Poslanik bio miran zbog njih, jer njihov postupak je poznat Allahu i sve što oni razmišljaju i čime raspolažu - On to vidi. Otuda Poslanik nije zadužen zbog njih; njihovo pitanje je prepušteno i otkriveno moći Moćnoga. Allahovim znanjem je sve obuhvaćeno.

Njihov postupak je bijedan. Oni ne predstavljaju opasnost koju bi osjećao vjernik koji se oslanja na Allaha. Vjernik zna da je Allahu poznato šta oni kriju, a šta oglašavaju. Zna da su oni u Allahovoj ruci pod Njegovom prismotrom, a da to oni i ne osjećaju.

* * *

Treći dio u ovom posljednjem odlomku obuhvata pitanje proživljenja i okupljanja:

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, (36/77)

i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu trule?" (36/78).

Reci: "Oživjeće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, (36/79).

Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete" (36/80).

Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; (36/81)

i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" - i ono bude (36/82).

Ovaj dio počinje suočavanjem čovjeka sa njegovom realnošću, posebno sa onom u njemu. Ova realnost predstavlja njegov nastanak i ono što se zbilo u njegovu životu i što je on vidio svojim okom i osjetio bezbroj puta, a onda i pored toga nije uočio dokaz, nije izvukao iz toga dokaz za Allahovo obećanje - da će biti proživljen i okupljen sa drugima nakom smrti i njegova raspadanja.

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, (36/77)...

Šta je sperma u koju čovjek ni najmanje ne sumnja u tom smislu da je ona njegov osnov? Sperma je jedna tačka prezrene vode koja niti je snažna niti je vrijedna. Kap vode koja sadrži hiljade ćelija a samo od jedne ćelije ovih brojnih hiljada nastaje embrion, a onda čovjek koji se prepire i spori sa svojim Gospodarom traži od Gospodara dokaze.

Stvaralačka moć je ta koja čini od ove sperme tog otvorenog gložnika. O, kakav je dalek skok između ovog nastanka i ovog postanka! Zar je čovjeku teško da povjeruje da je ova moć moćna da ga ponovo proživi i okupi sa ostalima poslije istruhnuća i raspadanja?!

...i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu trule?" (36/78).

Reci: "Oživjeće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, (36/79).

O, kakve jednostavnosti! O, kakve logike prirode, logike bliske i očekivane realnosti!

Da li sperma prelazi svojom živahnošću, moći i vrijednošću razasute kosti? Nije li čovjek nastao iz te sperme ili nije li sperma prvi nastanak? Ili nije li Taj koji je ovu spermu preobrazio u čovjeka i učinio ga otvorenim gložnikom, nije li On moćan da te rasute kosti pretvori u novo živo stvorenje?!

Ovo pitanje je sasvim shvatljivo nema potrebe ni za kakvim objašnjenjem, pa čemu onda dugo raspravljanje?!

Reci: "Oživjeće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, (36/79)...

Zatim im se u tekstu donosi objašnjenje prirode stvaralačke moći, njenog stvaranja pred njima i pred njihovim očima, stvaranja svega čime oni raspolažu.

Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete" (36/80).

Prvo i veoma jednostavno viđenje sasvim zadovoljava ovo čudo pored kojeg ljudi nemarno prolaze, čudo da u ovom zelenom stablu teče voda i kada se jedno drvo o drugo trlja, dolazi do vatre, a onda i samo drvo postaje gorivo za vatru nakon cvjetanja i zelenila. Naučno sazananje o prirodi toplote koju u sebi zadržava zeleno stablo, preuzimajući sunčevu energiju koju upija, čuva i zadržava, a ono samo po sebi puno vode i zelenila i koje daje vatru kod trljanja isto kao što daje vatru i kod sagorijevanja, izaziva još više čuđenja koje dolazi do izražaja i u osjećaju i jasnoći. Stvoritelj je taj koji je pohranio u ovom drvetu ove specifičnosti, On je taj koji je stvorio sve, zatim ga uputio, ali mi ne posmatramo ove stvari otvorenog oka niti o njima razmišljamo svjesno, pa nam te čudne tajne ostaju neotkrivene, ne ukazuju nam na Kreatora ovog Bitka, a kada bismo otvorili naša srca, postale bi nam sasvim čiste te tajne, živjeli bismo s njima u stalnom ibadetu i veličanju Allaha!

U nastavku se izlažu dokazi te moći, pitanja stvaranja i povratka svih ljudi!

Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; (36/81)...

Nebesa i Zemlja su veliko, čudno i veoma precizno stvaranje. O ovoj Zemlji na kojoj živimo mi i s nama milioni drugih vrsta skoro da ne raspolažemo znanjem o njenom obujmu ni o njenoj stvarnosti. O njoj, ustvari, znamo samo malo. Ova cijela Zemlja je mali satelit brojnih satelita Sunca čije svjetlo i toplotu i ona koristi. Ovo je jedno Sunce od stotina miliona u jednoj galaksiji koju prati naše Sunce i koja sačinjava ovaj naš bliži svijet. U ovom Kosmosu su brojne druge galaksije ili svjetovi kao ovaj naš bliski Svijet. Astronomi su nabrojali do sada sto miliona galaksija svojim ograničenim teleskopima, a njihov broj se stalno povećava sa povećanjem teleskopa i seizmoloških stanica. Između naše galaksije ili našeg Svijeta i druge slijedeće galaksije je prostor oko sedam stotina hiljada i pedeset svjetlosnih godina. (Procjenjuje se da svjetlosna godina iznosi oko 26 miliona miliona milja.) Tamo postoje ogromni blokovi maglica za koje se misli da su iz njihovog raspadanja nastala ta sunca. Ovo je samo jedan dio koji ulazi u okvir našeg ograničenog i malog saznanja.

To su sunca čiji se broj ne zna. Svaki od njih ima svoju putanju po kojoj se kreće. Većina njih imaju i satelite koji se kreću oko njih kao i Zemlja oko Sunca. Svi se oni kreću i kruže veoma tačno i ustrajno, ne stoje ni jedan tren niti se sudaraju, u protivnom - srušio bi se uređeni Kosmos, sudario bi se ovaj veliki i jednostavni blok u širokoj vasioni.

Vasiona u kojoj plove milioni koji se ne mogu pobrojati, izgleda kao da su oni mali atomi koje mi ne pokušavamo ni predstaviti ni pojmiti. To je nešto od čega čovjek vrti glavom:

Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; (36/81)...

Gdje su ljudi od tog ogromnog i čudnog stvaranja?

Jeste, On sve stvara i On je Svezanjući (36/81).

Međutim, Uzvišeni Allah stvara i ovo i to i sve drugo bez ikakvog opterećenja i truda. Za Allaha nema nikakve razlike u stvaranju nečeg velikoga i nečeg maloga:

i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" - i ono bude (36/82).

To bude bilo ono nebo ili Zemlja, bilo komarac ili mrav. I jedno i drugo su jednaki pred ovom riječi *Budi!*, i ono bude.

Tu nema nikakve ni poteškoće ni lahkoće, nema blizine ni daljine. Samo upućivanje htijenja da nešto bude stvoreno, - to je dovoljno da postane nešto što ranije nije bilo. Allah ovo približava ljudima da to shvate svojim ograničenim ljudskim mjerilima.

Kod ovog dijela dolazi i posljednja intonacija u ovoj suri. Intonacija koja predočava istinitost odnosa između Bitka i Tvorca tog Bitka:

Pa neka je hvaljen Onaj u čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti! (36/83).

Termin *melekut* - vlast u ovoj konstrukciji uveličava i izražava poštovanje prema istini ovih odnosa, odnosa apsulutne vlasti svega što je u Svemiru i dominaciji koja čvrsto drži sve što se nalazi u ovom carstvu.

Zatim, samo Njemu se sve vraća, to je posljednja intonacija koja odgovara ovoj značajnoj atmosferi, cijeloj suri i temama koje ona obuhvata, a koje su vezane za ovu veliku istinu, u koju se sliva svako obajšnjenje.

سورة الصّافات مكيّة
وآياتها ١٨٢

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَالصَّافَّاتِ صَفًّا * فَالزَّاجِرَاتِ زَجْراً * فَالتَّالِيَاتِ ذِكْراً * إِنَّ إِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ * رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ .

« إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ * وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ * لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى ، وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ * دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ * إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ .

« فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقاً أَمْ مَنْ خَلَقْنَا ؟ إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ * بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ * وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ * وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ .

« وَقَالُوا : إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ * أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَاباً وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ؟ * أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ؟ * قُلْ : نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ * فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَاهُمْ يَنْظُرُونَ * وَقَالُوا : يَاوَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ * هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ * احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ * مِنْ دُونِ اللهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ * وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ .

« مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ؟ * بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ * وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ * قَالُوا : إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ * قَالُوا : بَلْ لَمْ تَكُونُوا

مُؤْمِنِينَ * وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ * فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ * فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ * فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ * إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ .

« إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ : لَا إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ * وَيَقُولُونَ : أَإِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ * بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ * إِنَّكُمْ لَذَائِقُو ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ * وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ * أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ * فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ * فِي جَنَّاتِ ٱلنَّعِيمِ * عَلَىٰ سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ * يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ * بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ * لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ * وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ ٱلطَّرْفِ عِينٌ * كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ * فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ * قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ * يَقُولُ : أَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ * أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ ؟

« قَالَ : هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ؟ * فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ ٱلْجَحِيمِ * قَالَ : تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ * وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ .

« أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ * إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ؟* إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ * لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَامِلُونَ .

« أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ؟ * إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ * إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ * طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ ٱلشَّيَاطِينِ * فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ * ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ * ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ » . .

SURA ES-SÂFFÂT
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 182 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Tako Mi onih u redove poredanih (37/1)

i onih koji odvraćaju (37/2)

i onih koji Opomenu čitaju, - (37/3)

vaš Bog je, uistinu, Jedan, (37/4)

Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih i Gospodara Istoka! (37/5)

Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili (37/6)

i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga (37/7)

da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju (37/8)

da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, (37/9)

a onoga koji što ugrabi - stigne svjetlica blistava (37/10).

Upitaj ih da li je teže njih stvoriti ili sve ostalo što smo stvorili? - Njih stvaramo od ljepljive ilovače (37/11).

Ti se diviš, a oni se rugaju, (37/12)

a kad im se savjeti upućuju, oni ih ne prihvataju, (37/13)

i kad dokaz vide, oni jedni druge na ismijavanje podstiču, (37/14)

i govore: "Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! (37/15)

Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni (37/16)

i naši preci davni?" (37/17).

Reci: "Da , a bićete i poniženi!" (37/18).

to će biti samo glas jedan, i svi će odjednom progledati (37/19)

i reći: "Teško nama, ovo je - Sudnji dan!" (37/20).

Da, ovo je Dan strašnog suda u koji vi niste vjerovali! (37/21).

Sakupite nevjernike i one koji su se s njim družili i one kojima su se klnjali (37/22)

mimo Allaha, i pokažite im put koji u džehennem vodi (37/23)

i zaustavite ih, oni će biti pitani: (37/24)

"Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?" (37/25).

Ali, toga Dana oni će se sasvim prepustiti (37/26)

i jedni drugima prebacivati: (37/27)

"Vi ste nas varali" (37/28).

"Nismo" - odgovoriće -, "nego vi niste htjeli vjerovati, (37/29)

a mi nikakve vlasti nad vama nismo imali, obijestan narod ste bili (37/30)

i riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti na nama se ispunila, (37/31)

a u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili" (37/32)

I oni će toga Dana zajedno na muci biti, (37/33)

jer Mi ćemo tako sa mnogobošcima postupiti, (37/34)

Kad im se govorilo: "Samo je Allah Bog!" - oni su se oholili (37/35)

i govorili: "Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika" (37/36).

A nije tako, on Istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili, (37/37)

a vi ćete sigurno bolnu patnju iskusiti, (37/38)

kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti! (37/39)

A Allahovi iskreni robovi (37/40)

posebnu će opskrbu imati, (37/41)

razno voće, i biće poštovani (37/42)

u džennetskim baščama naslada, (37/43)

na divnima, jedni prema drugima, (37/44)

biće posluženi pićem - iz izvora koji će stalno teći – (37/45)

bistrim i prijatnim onima koji budu pili, (37/46)

od njeg neće glava boljeti i zbog njega se neće pamet gubiti (37/47).

Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih, (37/48)

kao da su one jaja pokrivena (37/49).

I oni će jedan s drugim razgovarati, (37/50)

i jedan od niih će reći: "Imao sam druga jednog (37/51)

koji je govorio: ,Zar i ti vjeruješ (37/52)

da ćemo, kad poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista, račun polagati?" (37/53).

"Hoćete li da pogledate?" (37/54).

I on će pogledati, i toga usred džehennema ugledati (37/55).

"Allaha mi", - reći će – "zamalo me nisi upropastio; (37/56)

da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio" (37/57).

"A mi, je l' de, više nećemo umirati? - (37/58)

jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni, (37/59)

to će, zaista, uspjeh veliki biti!" (37/60).

Za ovako nešto neka se trude trudbenici! (37/61).

A da li je bolja ta gozba ili drvo zakkum (37/62)

koje smo nevjernicima kao kaznu odredili? (37/63).

To je drvo koje će usred džehennema rasti; (37/64)

plod će mu poput glava šejtanskih biti (37/65).

Oni će se njime hraniti i trbuhe će svoje njime puniti, (37/66)

zatim će to s ključalom vodom izmiješati, (37/67)

a potom će se, sigurno, opet u džehennem vratiti (37/68).

Ova sura objavljena je u Mekki, ima kratke ajete kao i prethodna, brze intonacije, brojne scene i događaje, raznovrsne slike i odsjene, jako je impresivna, neki odlomci slikaju snažan događaj i jako su dojmljivi.

I ova sura ima cilj, kao i ostale sure objavljene u Mekki, izgradnju vjerovanja u ljudima, čišćenje tog vjerovanja od natruha politeizma u svakom vidu i obliku. Međutim, ona posebno tretira određeni vid politeizma koji je dominirao u arapskoj sredini i na toj slici se dugo zadržava, otkriva slabe strane tog društva i pokvarenosti putem raznih sredstava. To je ta slika u kojoj je uživalo pagansko društvo Arapa i koje je smatralo da postoji srodstvo između Uzvišenog Allaha i džina. Ovdje se nastavlja sa tim pričama i iznosi se tvrdnja da je postojala bračna spona između Uzvišenog Allaha i džina, ženskog roda koji je izrodio meleke. U tom kazivanju smatra se da su meleki bili ženskog roda da su oni kćeri Allahove.

Ova izmišljotina izložena je jakom napadu u ovoj suri u kojoj se otkriva pogrešnost i glupost. S obzirom da je ovo pitanje istaknuta tema koja se tretira u ovoj suri, to ona počinje sa ukazivanjem na grupu meleka: *Tako Mi onih u redove poredanih i onih koji odvraćaju i onih koji opomenu čitaju* (37/1-3). Na ovo se nastavlja razgovor o odmetnutim šejtanima, da su izloženi gađanju užarenim strijelama kako se ne bi približili melekima i da ne čuju šta kruži među njima. Da je bilo onako kao što im tvrde priče iz vremena paganizma, oni ne bi bili ovako proganjani. Isto tako, upoređen je plod stabla *zekum,* kojim se griješnici muče u Džehennemu, da je taj plod poput šejtanskih glava, ružan i grozan. Na kraju ove sure uslijedio je direktan napad na te prazne priče : *A upitaj ih: "Zar su za Gospodara tvoga kćeri, a za njih sinovi, zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili?" Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: "Allah je rodio" – oni su, zaista lažljivci. Zar je On kćeri sinovima pretpostavio? Šta vam je, kako rasuđujete?! Zar ne razumijete? Ili, gdje vam je dokaz očiti? Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite! Mnogobošci između Njega i džina srodstvo uspostavljaju, a džini odavno znaju da će oni koji tako govore u vatru biti bačeni, - hvaljen neka je Allah i daleko od onoga kako ga oni predstavljaju* (37/149-159).

Pored toga što se tretira jedna posebna pojava totemističkog politeizma, ova sura razmatra i druge oblasti vjerovanja koje inače tretiraju

sure objavljene u Mekki. I ova sura potvrđuje ideju monoteizma, oslanjajući se pri tome na vidljivi Kosmos: *vaš Bog je, uistinu, Jedan, Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih i Gospodar Istoka* (37/4-5). Tekstom se ukazuje da je politeizam uzrok mučenja mučenika u sceni kijametskoga Dana: I *oni će toga Dana zajedno na muci biti, jer Mi ćemo tako sa mnogobošcima postupiti. Kad im se govorilo: "Samo je Allah Bog!" – oni su se oholili i govorili: "Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika? A nije tako, on istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili, a vi ćete sigurno bolnu patnju iskusiti, - kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti!* (37/33-39).

Ova sura uključuje i pitanje proživljenja, polaganja računa, nagradu i kaznu: *i govore: "Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni i naši preci davni?" Reci: "Da, a bićete i poniženi!"* (37(15-18). U povodu ovoga se izlaže i duga jedinstvena scena Sudnjega dana koja se provlači, uočljivo se krećući, puna emocije i iznanađenja.

Sura izlaže i pitanje Objave i poslanstva i navodi njihove riječi: *"Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika* (37/36), na šta im je u kontekstu odgovoreno: *A nije tako, on Istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici Istinu donosili* (37/37).

U povodu njihove zablude i nagonjenja u laž izlaže se cio niz kazivanja o poslanicima: Nūhu, Ibrāhimu i njegovu sinu, Mūsāu, Hārūnu, Ilijāsu, Lūtu i Junusu. U tim kazivanjima otkriva se Allahova milost, Njegova pomoć poslanicima i kazna onima koji su nagonili u laž kaznom pa i onom egzemplarnom: ... *a i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili, iako smo im mi slali one koji su ih opominjali; zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim* (37/71-74).

U ovim kazivanjima posebno se ističe kazivanje o Ibrāhimu i njegovu sinu Ismāilu, kazivanje o klanju i žrtvi, u čemu je do izražaja došla pokornost i puna predanost Allahu data u najboljoj slici, najsnažnije i najuspjelije. Vrhunac toga može dostići samo iskreno vjerovanje koje podiže duše na taj visoki i svijetli horizont.

Faktori koji prate izlaganje tema ove sure i pitanja koja se u njoj tretiraju predstavljeni su sasvim jasno u: sceni nebesa, zvijezda na nebesima, svjetlica i kamenovanja: *Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, a onoga koji što ugrabi – stigne svjetlica blistava* (37/6-10).

Scene Sudnjeg dana, njegove upečatljive situacije, jedinstvena iznenađenja, snažne emocije i druge scene koje sadrži ova sura posebnog i zaista jedinstvenog odraza mi ćemo dotaknuti prilikom podrobnijeg izlaganja na odgovarajućim mjestima.

U ovim kazivanjima, situacijama i nadahnućima, a posebno u kazivanju o Ibrāhimu i njegovom sinu predviđenom za klanje, Ismāilu (alejhi's-selam), podižu se ti inspirativni faktori do vrhunca tako da snažno i žestoko zatresaju srca.

Pored toga, do izražaja dolazi i ritmika u ovoj suri koja ima posebnu odliku i koja se podudara sa slikama, odsjenima, scenama, situacijama i nadahnućima koji su čvrsto povezani.

U kontekstu sure iznijete su njene teme u tri osnovna dijela.

Prvi dio obuhvaća otvaranje ove sure sa zakletvom redovima sačinjenim od meleka, redova poredanih, i onih koji odvraćaju i koji Opomenu čitaju, potvrđujući monoteizam Allaha, Gospodara Istoka, monoteizam Onoga koji je okitio nebesa zvijezdama. U nastavku slijedi pitanje šejtana i njihov pokušaj da čuju šta govore meleki, njihovo kamenovanje blistavom svjetlicom. To je popraćeno pitanjem upućenim njima: *Da li je teže stvoriti njih* (37/11), ili ta druga stvorenja: meleke, nebo, zvijezde, šejtane i svjetlice? Pitanje je postavljeno da bi se istaklo i ukazalo na glupost u njihovim pričanjima o proživljenju, zatim da bi se potvrdilo ono što su oni smatrali da je daleko i njihovo ismijavanje da će se to dogoditi. Poslije toga uslijedilo je izlaganje duže scene proživljenja, obračuna, uživanja i kazne. To je jedinstvena scena.

Drugi dio počinje isticanjem da ovi zalutali imaju svoje uzore u minulim narodima, narodima kojima je dolazilo upozorenje, a koji su bili

zalutali dalje od njih. Ovdje se nastavlja sa kazivanjem o narodima koji su upozoreni: Narod Nūha, Ibrāhima, Mūsāa, Hārūna, Ilijāsa, Lūta i Junusa. Govori se kakva je bila posljedica onih koji su bili upozoreni, a kakva onih koji su vjerovali.

Treći dio govori o pričama koje su ranije spomenute. Pričama o džinima i melekima. U ovom dijelu se potvrđuje i Allahovo obećanje Njegovim poslanicima da će doći do pobjede: *A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim o poslanicima: "Oni će biti, doista, potpomognuti i vojska Naša će zacijelo pobijediti!"* (37/171-173). Kraj ove sure završava odstranjivanjem od Allaha Uzvišenog svih Njemu pridodatih primjesa, te selamom poslanicima i priznavanjem Allahovog Božanstva: *Večinastven je Gospodar tvoj, Dostojanstveni, i daleko od onoga kako Ga predstvaljaju oni! I mir poslanicima i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova* (37/180-182). Ovo su bila pitanja koje je u sebi tretirala ova sura.

A sada da pređemo na detalje.

Tako Mi onih u redove poredanih (37/1)

i onih koji odvraćaju (37/2)

i onih koji Opomenu čitaju, - (37/3)

vaš Bog je, uistinu, Jedan, (37/4)

Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih i Gospodara Istoka! (37/5)

Oni u redove poredani i oni koji odvraćaju i koji Opomenu čitaju su grupa meleka koji se ovdje spominju sa svojim djelima koja oni vrše, a moguće je da to budu redovi poredani u namazu ili da su to meleki podignutih krila, koji očekuju Allahovu naredbu, a oni koji odvraćaju, oni koji zaslužuju da budu odvraćani – to su griješnici za vrijeme uzimanja njihovih duša ili kod sakupljanja i tjeranja u Džehennem ili u bilo kojoj situaciji i na bilo kome mjestu, a oni koji Opomenu čitaju su oni koji čitaju Kur'an ili knjige u kojima se veliča Allah.

Uzvišeni Allah zaklinje se ovom grupom meleka o Svom monoteizmu: *vaš Bog je, uistinu, Jedan* (37/4). Povod ove zakletve su priče, kao što smo rekli, koje su bile raširene kod Arapa u predislamskom periodu u kojima se meleki pripisuju Bogu, zatim pripisivanja imena božanstva i njima jer su oni tvrdili da su meleki Allahove kćeri.

Allah Svojim robovima Sobom otkriva Svoje odgovarajuće svojstvo koje govori o monoteizmu:

Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih i Gospodara Istoka! (37/5)

Ova nebesa i Zemlja stoje pred ljudima i ona im govore o Stvoritelju koji raspoređuje ovim velikim prostranim carstvom za koga niko ne može reći da ga je stvorio i da njime vlada, niko ne može izbjeći priznanje apsolutne moći i pravog gospodstva svome Stvoritelju i Gospodaru *onoga što je između njih* (37/5), između nebesa i Zemlje. On je Stvoritelj zraka, oblaka, svjetla i složenih stvorenja, o čemu ljudi, s vremena na vrijeme, otkrivaju neko saznanje, ali im većina toga ostaje nepoznata, neotkrivena.

Nebesa i Zemlja i prostor, veličina, preciznost, raznovrsnost, ljepota i skladnosti koje se nalaze između nebesa i Zemlje - pred tim se čovjek ne može savladati, kada se probudi njegovo srce, a da ga se to duboko ne dojmi, da ne osjeti veličanstvenost, i da dugo ne razmišlja. Čovjek pored ovih velikih stvorenja prolazi bez dojma i razmišljanja samo kada mu je srce mrtvo, kada izgubi osjećaj za oduševljenje i odgovor na ritmiku ovog velikog Kosmosa ispunjenog čudima:

...i Gospodara Istoka (37/5).

Svaka zvijezda ima istok, svaka planeta ima istok. To znači da su istoci brojni, na svim stranama prostranih nebesa. Ovaj izraz ima i drugo precizno značenje kada se govori o stvarnosti na Zemlji na kojoj živimo. Zemlja u svom kretanju oko Sunca stalno prolazi kroz istoke svojim različitim dijelovima, kao što prolazi i kroz zapade. Kad god dođu jedni dijelovi Zemlje pred Sunce, na tim krajevima Zemlje bit će Istok, a na suprotnim njenim krajevima bit će Zapad. To je činjenica koju ljudi nisu znali u vrijeme objave Časnog Kur'ana, nego ih je Allah o tome obavijestio u to drevno vrijeme.

Ovaj precizni sistem u slijeđenju istoka na Zemlji i ova veličanstvena ljepota u koju uranja Kosmos na počecima istoka veoma su važni činioci za buđenje ljudskog srca inspirativnim poticajima, koji velikom brzinom,

“telefonski” pozivaju da čovjek razmisli o djelu Činioca, Kreatora, o vjerovanju u Jednost Stvoritelja i Rasporeditelja što se da primjetiti iz jednote činjenja djela u kojima ne dolazi ni do kakve razlike u njihovom preciznom i lijepom odrazu.

To je ta povoljnost navođenja ovog jedinstvenog svojstva Allahova na ovom mjestu, a primjetit ćemo da spominjanje nebesa i istoka ima drugu povoljnost navedenu u slijedećim ajetima ove sure kada bude govora o zvijezdama, svjetlicama, šejtanima i kamenovanju.

* * *

Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili (37/6)

i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga (37/7)

da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju (37/8)

da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, (37/9)

a onoga koji što ugrabi - stigne svjetlica blistava (37/10).

Nakon što je na početku ove sure dotaknut dio priče i izmišljotine o melekima, drugi dio posvećen je šejtanima. Ljudi su u to drevno vrijeme smatrali da između Boga i džina ženskog spola postoji srodstvo. Zbog toga su neki obožavali šejtane na ovom osnovu, naime, da šejtani znaju neviđeno, i to zbog njihova kontakta sa melekima.

Nakon spominjanja nebesa, Zemlje i onoga što je između njih i spominjanja istoka, bilo istoka zvijezda ili sjajne zvijezde, ili istoka na dijelovima i krajevima Zemlje, ili i jednog i drugog, i njihovih svjetala i rasvjetljavanja, uslijedio je govor o sjajnim zvijezdama.

Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili (37/6)...

Samo jedan pogled u nebo sasvim je dovoljno da se vidi ovaj nakit, da se spozna da je ljepota traženi element u izgradnji Kosmosa i da je zdanje Graditelja u tome kreatorsko, da je formiranje veoma skladno, da je sjajno zastupljena ljepota u njemu sjajne prirode, a ne površno izlaganje, da njegova izvedba počiva na osnovama lijepog formiranja kao i savršene uloge. Sve je u tom projektu po mjeri i planu. Sve u njemu savršeno obavlja svoju dužnost. On je u cjelini veoma lijep.

Nebo i rasprostranjivanje zvijezda na njemu je najljepša scena za oko. Dugo posmatranje te scene ne dosađuje. Svaka zvijezda baca svoje svjetlo kroz jedan rascjep, a i svaka planeta baca svoje svjetlo. Zvijezda kao da je zaljubljeno oko koje te potkradom gleda, a kada ti pogledaš na njega, zatvori se i skrije. Kada se okreneš od njega, ono sihne i zasja. Praćenje položaja zvijezde i izmjene njehih stanki iz noći u noć, iz časa u čas duševno je uživanje koje nikada neće dosaditi.

Drugi ajet, zatim, potvrđuje da ove sjajne zvijezde imaju i drugu ulogu, da su neke od njih svjetlice kojima se gađaju i kamenuju šejtani kako se ne bi približili melekima – visokim sferama:

i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga (37/7)

da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju (37/8)

da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, (37/9)

a onoga koji što ugrabi - stigne svjetlica blistava (37/10).

Neke zvijezde svjetlice čuvaju nebesa od arogantnog i odmetnutog šejtana i progone ga da ne čuje šta kruži u visokim sferama, a kada pokuša da osluhne, gađaju ga sa svih strana te svjetlice i kamenje i ostave ga zadugo. Na Sudnjem danu on ima neprekidnu kaznu. Ponekad prkosni šejtan brzo ugrabi ponešto što kruži u visokim sferama, a onda ga slijedi svjetlica, stiže ga dok se spušta, pogađa ga i potpuno sprži.

Mi ne znamo kako prkoseći šejtan osluškuje, niti kako "ponešto ugrabi". Ne znamo ni kako ga gađa svjetlica blistava, jer je sve ovo za nas nepoznanica; ljudsko biće nije u stanju da spozna kako se to događa. Naša je mogućnost samo da povjerujemo u ono što nam Kur'an kaže o tome. Uostalom, da li mi znamo išta o Kosmosu osim površno?!

Važno je da su ovi šejtani, kojima je onemogućeno da dođu do visokih nebeskih sfera i da osluhnu šta kruži među njima, oni koji tvrde da između meleka i Allaha postoji srodstvo. Da je bilo šta od ovoga istina, izmijenio bi se način postupanja, ne bi bilo srodstva krvnom vezom i tazbinstvom, po njihovoj tvrdnji, nego bi bilo progonjeno, kamenovano i spaljeno.

* * *

Poslije govora o melekima, nebesima i Zemlji i onome što je između njih, i nakon osvrta na zvijezde koje su okitile zemaljsko nebo, i po osvrtu na prkosnog šejtana i bačene hice koji su ga pogodili, Poslanik (alejhi's-selam) zadužuje se da ih upita da li je bilo teže stvoriti njih ili ova stvorenja. A ako je ova stvorenja bilo teže i mučnije stvoriti, zbog čega ih zbunjuje pitanje proživljenja pa mu se ismijavaju, smatraju da je to daleko, smatraju da se to neće dogoditi. Međutim, to se ne može porediti sa stvaranjem tih ogromnih stvorenja.

Upitaj ih da li je teže njih stvoriti ili sve ostalo što smo stvorili? - Njih stvaramo od ljepljive ilovače (37/11).

Ti se diviš, a oni se rugaju, (37/12)

a kad im se savjeti upućuju, oni ih ne prihvataju, (37/13)

i kad dokaz vide, oni jedni druge na ismijavanje podstiču, (37/14)

i govore: "Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! (37/15)

Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni (37/16)

i naši preci davni?" (37/17).

Upitaj ih, ako su meleki, nebesa, Zemlja i ono što je između njih, šejtani, zvijede i svjetlica Allahova stvorenja, da li je njihovo stvaranje bilo teže od stvaranja ovih kosmosa i ostalih stvorenja?

Poslanik ne očekuje od njih odgovor. Pitanje je jasno, ali ono je puno osude i čuđenja njihovom čudnom stanju, njihovom zanemarivanju onoga što je oko njih, to je ismijavanje njihove procjene ovih pitanja i, najzad, u tekstu Kur'ana im se iznosi i materija od čega su prvo stvoreni, a ta materija je blato, mekahna, ljepljiva, sastavni dio zemlje koja je i sama jedno od stvorenja:

Njih stvaramo o ljepljive ilovače (37/11).

Prema tome, oni su jedan komad, nije ih bilo teže stvoriti od tih stvorenja. Njihov stav je čudan. Oni se ismijavaju Allahovim znakovima, ismijavaju Njegova obećanja da će biti proživljeni. Ovo njihovo ismijavanje izaziva čuđenje u duši Poslanika (alejhi's-selam), a oni na svom mjestu stoje smeteni:

Ti se diviš, a oni se rugaju, (37/12)

a kad im se savjeti upućuju, oni ih ne prihvataju, (37/13)

i kad dokaz vide, oni jedni druge na ismijavanje podstiču, (37/14).

Pravo je Poslanika (alejhi's-selam) da im se čudi, jer vjernik koji vidi Allaha u svom srcu, onako kao što ga vidi Muhammed (alejhi's-selam), koji vidi Allahove dokaze sasvim jasno i u ovolikoj mjeri, on će se, nema sumnje, začuditi i zbuniti pitajući se: Kako je moguće da ovo ne vide oči? Kako je moguće da zauzmu ovakav čudan stav?

I dok im se Poslanik (alejhi's-selam) ovako čudi, oni se ismijavaju jasnom pitanju koje im je izloženo, bilo da se radi o monoteizmu ili pitanju proživljenja i okupljanja; oni ostaju slijepi, srca im se ne otvaraju za prijem opomene, dočekuju Allahove dokaze sa jakim podsmijehom, čude se onome ko im ih pokazuje, prizivaju uzroke podsmijeha i traže ih, kako to nagovještava ovaj dio ajeta: *jedni druge na ismijavanje podstiču* (37/14),

Zbog toga oni kažu da je Kur'an čarolija i čude se što im on nagovještava proživljenje:

i govore: "Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! (37/15)

Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni? (37/16).

Zanemarivali su djela Allahove moći oko sebe i u sebi samima. Zanemarivali su djela ove moći ispoljene u stvaranju nebesa i Zemlje i svega što je između njih, zanemarivali su djela te Moći očitovane u stvaranju zvijezde i svjetlice, u melekima, u šejtanima i u samim njima stvorenim od ljepljive gline. Zanemarili su djela te Moći izražene u svemu ovome smatrajući da je daleko od toga da će biti vraćeni u život nakon smrti i nakon što i oni i njihovi davni preci postanu zemlja i kosti. Primijetit će da nema nikakva čuda u proživljenju i ponovom povratku u život za tu Moć, niti je to daleko za svakoga ko promisli o ovoj zbilji i makar malo razmisli u svjetlu ovih scena koje ih okružuju u svemiru i u njima samima.

Ako ne budu pažljivo, polahko i smireno razmislili o ovim scenama, onda će ih to probuditi gromko i žestoko u vrijeme njihova proživljenja na Budućem svijetu kada im se predoči scena u kojoj će biti jako uznemireni:

Reci: "Da, a bićete i poniženi!" (37/18).

Da, bit ćete proživljeni i vi i vaši preci davni. Bit ćete proživljeni, prezreni poniženi, predati ćete se, ne neposlušni, ne kao oni koji odbijaju. Da, bit će tako! U tekstu se dalje izlaže kako će to biti. Najednom, oni pred jednom scenom dužeg trajanja, raznovrsnog izgleda, brojnog smjera, u gužvi, u živoj panorami i kretanju, jedni za drugima, čuje se u njoj i dijalog, pa jedno vrijeme kazivanje, a onda tekst prelazi ponovo na dijalog. Te događaje i kretanja prožimaju ponekad objašnjenja i pogovori da bi scena bila što življa:

to će biti samo glas jedan, i svi će odjednom progledati! (37/19)

To je za tren oka , to je tako brzo da se ne može poslati ni jedan krik. To je u Kur'nu nazvano *zedžre* – glas, da bi se time ukazalo na snagu žestine i značaj izvora toga glasa ...*i svi će osjednom pogledati (37/19)* – iznenada, bez ikakve pripreme ili upozorenja. Najednom - svi uzvikuju začuđeni:

i reći: "Teško nama, ovo je - Sudnji dan!" (37/20).

I dok su tako bili začuđeni i zaprepašteni, najednom stiže glas prijekora, odakle nisu ni očekivali:

Da, ovo je Dan strašnog suda u koji vi niste vjerovali! (37/21).

Tako se u kontekstu prelazi sa kazivanja na direktne riječi upućene onima koji nisu vjerovali u Sudnji dan. Taj dan je oglašen samo jednim kategoričkim prijekorom, a onda je cjelokupno pitanje predano ovlaštenima da ga realiziraju.

Sakupite nevjernike i one koji su se s njima družili i one kojima su se kanjali (37/22)

mimo Allaha, i pokažite im put koji u džehennem vodi (37/23)

i zaustavite ih, oni će biti pitani: (37/24)...

Sakupite one koji nisu vjerovali i sve griješnike koji su poput njih, koji su se s njima družili i bili kao i oni. U ovoj naredbi osjeća se očita ironija, a to se da vidjeti iz načina strogog izgovora ... *i pokažite im put koji u džehennem vodi (37/23).* O, čuda, umjesto Upute bolja je zabluda! To je dovoljan odgovor na njihovu zabludu, umjesto da su se prihvatili Upute, oni su prihvatili zabludu, a pošto nisu krenuli Pravim Putem na ovom svijetu, onda danas neka se upute putem u Džehennem!

I eto, oni su ti koji idu putem koji vodi pravo u Džehennem, zadržavaju se i očekuju pitanje. Riječi prijekora upućuju im se u formi čistog pitanja:

"Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?" (37/25).

Šta vam je? Jedni druge ne pomažete, a svi ste ovdje! Svima vama je potrebno da vas neko pomogne! S vama su i vaša božanstva kojima ste se klanjali!?

Jasno, nema nikakva odgovora niti priče. Navodi se samo objašnjenje i pogovor:

Ali, toga Dana oni će se sasvim prepustiti (37/26)...

I oni koji se klanjaju i oni kojima se klanjalo!

U kontekstu se ponovo vraća na kazivanje i izlaže se njihova scena kako se jedni sa drugima prepiru:

i jedni drugima prebacivati: (37/27)

govoreći: "Vi ste nam s desne strane prilazili." (37/28).

Tj. obmanjivali ste nas sa naše desne strane, kao što je bio običaj pretežno kod obmanjivanja i zavođenja tajnama. Vi ste odgovorni za našu situaciju. Tada se usprotiviše optuženi smatrajući da je glupa ova optužba i prebaciše prigovor onima koji su je uputili:

"Nismo" - odgovoriće -, "nego vi niste htjeli vjerovati, (37/29)...

Naše obmanjivanje nije vas zavelo nakon vjerovanja i nije vas navelo u zabludu nakon upute:

A mi nikakve vlasti nad vama nismo imali! (37/30).

Nismo imali vlasti da vas primoramo da prihvatite ono što mi mislimo niti da vas prisilimo na ono što ne želite:

...obijestan narod ste bili! (37/30).

Prelazili ste preko istine, griješili ste, niste se pridržavali odredbe:

i riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti na nama se ispunila, (37/31)

I vi i mi zaslužujemo kaznu! Obistinila se nad nama prijetnja da ćemo iskusiti kaznu.

Vi ste skliznuli zajedno s nama jer ste bili skloni zavođenju! Mi vam nismo ništa učinili, nego ste vi nas slijedili u zavođenju:

a u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili!" (37/32).

Ovdje se navodi drugi komentar. Presuda kao da se donosi pred svjedocima, iznose se uzroci, iznose se djela koja su rađena na zemljskom svijetu, djela koja traže da se ostvare i nad njima provedu Allahove riječi na Budućem svijetu:

I oni će toga Dana zajedno na muci biti, (37/33)

jer Mi ćemo tako sa mnogobošcima postupiti! (37/34)

Kad im se govorilo: "Samo je Allah Bog!" - oni su se oholili (37/35)

i govorili: "Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?!" (37/36).

Potom se dopunjuje ovaj komentar u kome se upućuje prijekor i grdnja onima koji su govorili ovakve mizerne riječi:

A nije tako, on Istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili, (37/37)

a vi ćete sigurno bolnu patnju iskusiti, (37/38)

kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti! (37/39)

A Allahovi iskreni robovi (37/40),...

Kod spominjanja Allahovih iskrenih robova, koji su izuzeti od bolne kazne, izlaže se i stranica ovih iskrenih robova sa Sudnjeg dana, prateći skladnost konteksta vijesti, stranica koja slika uživanje u kojoj ovi iskreni uživaju, nasuprot bolne kazne koju trpe oni koji nagone u laž:

posebnu će opskrbu imati, (37/41)

razno voće, i biće poštovani (37/42)

u džennetskim baščama naslada, (37/43)

na divanima, jedni prema drugima, (37/44)

biće posluženi pićem - iz izvora koji će stalno teći – (37/45)

bistrim i prijatnim onima koji budu pili, (37/46)

od njeg neće glava boljeti i zbog njega se neće pamet gubiti (37/47).

Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih, (37/48)

kao da su one jaja pokrivena (37/49).

To je dvostruko uživanje koje uključuje sve vrste uživanja, uživanja koje osjeća i duša, a osjećaju i čula. Svaki čovjek će u tome naći ono što želi.

Oni su, prije svega, Allahovi iskreni robovi. U ovome je izražen najviši stepen časti. Oni su zatim *poštovani (37/42)* i u višim sferama. O, kakva je to čast! Zatim, oni na raspolaganju imaju *razno voće (37/42)*, leže na *divanima jedni prema drugima (37/44)*, usluživani su tako da nisu obavezni nikakvim poslom u kući mira, zadovoljstva i uživanja. *Biće posluženi pićem - iz izvora koji će stalno teći, bistrim i prijatnim onima koji budu pili, od njeg neće glava boljeti i zbog njega se neće pamet gubiti (37/45-47)* - to je najbolja vrsta napitka koji u sebi sadrži slast pića, koje ne izaziva nesreću, ne izaziva glavobolju, ne sprečava niti prekida slast uživanja. *Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih (37/48)*, krupnih očiju, stidne, koje gledaju samo svoje gospodare iz stida i čedbnosti, premda su im oči krupne i lijepe. One su, također, zaštićene, nježne, prijatne i dražesne *kao da su one jaja prekrivena (37/49)*, - nisu ih doticale ni oči ni ruke.

Ovdje se nastavlja sa slikovitim kazivanjem kako ovi Allahovi iskreni robovi uživaju u mirnom zabavljanju razgovarajući o prošlosti i sadašnjosti nakon što im je postala dostupna svaka vrsta uživanja. Ovo neprekidno uživanje stoji nasuprot međusobnog gloženja i psovanja koje se događa među griješnicima, a koje je izloženo u prvoj sceni. Na ovom mirnom zabavljanju neki od ovih Allahovih iskrenih robova vraćaju se u prošlost i iznose događaje koji su im se dogodili u životu:

i jedan od njih će reći: "Imao sam druga jednog (37/51)

koji je govorio: ‚Zar i ti vjeruješ (37/52)

da ćemo, kad poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista, račun polagati?" (37/53).

Taj njegov drug i prijatelj nije vjerovao da će doći Sudnji dan i pita ga zbunjeno da li je i on jedan od onih koji vjeruju da će oni biti proživljeni, da će polagati račun nakon što postanu prah i kosti.

I dok ovaj nastavlja da izlaže svoje kazivanje u ugodnoj atmosferi sa svojom braćom , najednom se on sjeti da provjeri šta je bilo sa tim njegovim drugom, da vidi kakva mu je sudbina - mada on, prirodno, zna da je taj njegov prijatelj na putu za Džehennem -, da pogleda i da pozove svoju braću da pogledaju s njim:

"Hoćete li da pogledate?" (37/54).

I on će pogledati, i toga usred džehennema ugledati (37/55).

Tada se on obraća tom svom drugu koga je primijetio da je u Džehennemu, okreće se njemu da bi mu dobacio: "O, ti i ti, skoro da si me bio zaveo svojim zavođenjem! Da me nije Allah sačuvao i zaštito da ne pristanem za tobom, ti bi me zaveo!"

"Allaha mi", - reći će – "zamalo me nisi upropastio; (37/56)

da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio!" (37/57).

-tj. i ja bih bio jedan od onih koji se tjeraju na to mjesto tako prezreni.

Njegovo viđenje svoga druga u mukama Džehennema izazvalo je kod njega osjećaj o obilju nagrade koju su on i njegova braća, iskreni Allahovi robovi, dobili, te zaželi da to potvrdi i iznese i da bude trajno, da uživa u tome i da mu se to poveća pa kaže:

"A mi, je l' de, više nećemo umirati? - (37/58)

jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni, (37/59)

to će, zaista, uspjeh veliki biti!" (37/60).

Ovdje se u tekstu navodi komentar koji budi srca, usmjerava na rad i natjecanje u ostvarenju ovakve sudbine.

Za ovakvo nešto (37/61) ugodno, koje ne umire niti prolazi, za što nema bojaznosti da će nestati; koga ne prati umor, niti mu prijeti kazna, - za ovakvo nešto neka se trude trudbenici. Ovo je to što zaslužuje svečanost, a sve drugo u što ljudi troše svoje živote na Zemlji je sasvim neznatno kada se uporedi sa vječnošću.

Da bi se objasnila velika razlika između vječitog, sigurnog, stalnog i zadovoljavajućeg uživanja i između druge sudbine koja očekuje drugu grupu ljudi, u kontekstu se nastavlja sa izlaganjem šta očekuje ovu drugu grupu nakon okupljanja i obračuna, a koja se navodi na početku jedinstvene scene:

A da li je bolja ta gozba ili drvo zakkum (37/62)

koje smo nevjernicima kao kaznu odredili? (37/63).

To je drvo koje će usred džehennema rasti; (37/64)

plod će mu poput glava šejtanskih biti (37/65).

Oni će se njime hraniti i trbuhe će svoje njime puniti, (37/66)

zatim će to s ključalom vodom izmiješati, (37/67)

a potom će se, sigurno, opet u džehennem vratiti (37/68).

Da li je to uživanje bolje i po mjestu i položaju ili drvo *zekkum?*

Kakvo je to drvo "zekkum"?

To je drvo koje će usred džehennema rasti; (37/64)

plod će mu poput glava šejtanskih biti (37/65).

Ljudi ne znaju kako izgledaju glave šejtana, ne znaju kakve su, ali sigurno je da su grozne. Samo poimanje tih glava izaziva grozotu i strah! O, kako će biti grozno kad mu budu jeli plod i punili njime trbuhe?!

Ovo stablo je Allah dao da bude smutnja griješnicima. Kada su oni čuli za njegovo ime, počeli su se ismijavati i pitati: kako će stablo da raste u Džehennemu, a da ne izgori? Jedan od njih, a bio je to Ebu Džehl ibni Hišam, ismijavajući se i veseleći, kaže: "O, Kurejšije, znate li vi kakvo je stablo "zekkum" kojim vas plaši Muhammed?" "Ne znamo", odgovoriše. Ebu Džehl na to dodaje: "To je medinska kajmakli hurma! Bogami, da je imamo, zaista bismo se dobro najeli!" Međutim, ovo stablo "zekkum" je nešto drugo, a ne to jelo, hurma sa maslom ili kajmakom, koje je njima bilo poznato!

Oni će se njime hraniti i trbuhe će svoje njime puniti, (37/66)...

Tada im taj plod povređuje jednjake, jer je kao glava šejtana, i spaljuje im trbuhe, jer raste u dnu Džehennema, a ne sagorijeva u njemu jer je vrsta džehennemskog stabla. Oni čeznu za hladnim pićem koje bi ugasilo goruću žeđ i utrnulo plamen, ali njima se daje da piju toplu vodu, pomiješanu, nečistu: *Zatim će to s ključalom vodom izmiješati* (37/67).

Poslije ovog obroka oni napuštaju tu gozbu, vraćaju se u svoje stalno boravište. O, kakvo je to boravište! Kakav je to povratak:

a potom će se, sigurno, opet u džehennem vratiti (37/68).

Ovim završava ova jedinstvena scena i prvi dio ove sure. Ova scena kao da je bila živa slika viđene stvarnosti:

« إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ * فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ * وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ * وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ * فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ * إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ .

« وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ * وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ * وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ * وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ * سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ * إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ * ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ .

« وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ * إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ * إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ * أَئِفْكًا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ؟ * فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ * فَقَالَ : إِنِّي سَقِيمٌ * فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ * فَرَاغَ إِلَى آلِهَتِهِمْ فَقَالَ : أَلَا تَأْكُلُونَ ؟ * مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ؟ * فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ * فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ * قَالَ : أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ؟ * وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ؟ * قَالُوا : ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ * فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ * وَقَالَ : إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ * رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ * فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ * فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ : يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ ، فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى ؟ . قَالَ : يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ، سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ * فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ * قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا ، إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ * وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ * وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ * سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ * كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ * وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ

نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ * وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ .

« وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ * وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ * وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ * وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ * وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ * سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ * إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ .

« وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ : أَلَا تَتَّقُونَ ؟ * أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ * اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ * فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ * إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ * وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ * سَلَامٌ عَلَى إِلْيَاسِينَ * إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ .

« وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ * إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ * ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ * وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ * وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ؟

« وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ * فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ * فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ * فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ * وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ * وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ * فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ » . .

Oni su očeve svoje u zabludi zatekli (37/69)

pa i oni stopama njihovim nastavili, (37/70)

a i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili, (37/71)

iako smo im Mi slali one koji su ih opominjali; (37/72)

zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, (37/73)

samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim (37/74).

A kada Nas je Nūh zovnuo, Mi smo se lijepo odazvali: (37/75)

njega i porodicu njegovu nevolje teške smo spasili (37/76)

i samo potomke njegove u životu ostavili, (37/77)

i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali: (37/78)

"Mir Nūhu od svjetova svih!" (37/79).

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/80)

on je bio rob Naš, vjernik, (37/81)

a ostale smo poslije potopili (37/82).

Iste vjere kao i on bio je i Ibrāhim, (37/83)

kad je Gospodaru svome iskrena srca došao, (37/84)

kad je ocu svome i narodu svome rekao: "Čemu se to vi klanjate? (37/85)

Zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete (37/86)

i šta o Gospodaru svjetova mislite?" (37/87)

I on baci pogled na zvijezde, (37/88)

pa reče: "Ja ću se, evo, razboljeti!" (37/89)

i oni ga napustiše, uzmaknuvši, (37/90)

a on se kumirima njihovim prikrade, pa reče: "Zašto ne jedete? (37/91)

Šta vam je te ne govorite?" (37/92).

I krišom im priđe desnom rukom ih udarajući, (37/93)

pa mu narod trkom dođe (37/94).

"Kako možete da se klanjate onima koje sami klešete?" - upita, (37/95)

"kad Allah stvara i vas i ono što napravite?" (37/96).

"Pripremite za njega lomaču" - povikaše – "pa ga u vatru bacite!" (37/97).

I htjedoše da ga na muke stave, ali Mi njih učinismo poniženim (37/98).

"Idem onamo gdje mi je Gospodar moj naredio". reče -, "On će mene kuda treba uputiti (37/99).

Gospodaru moj, daruj mi porod čestit!" (37/100).

I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi (37/101).

I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrāhim reče: "O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?" – "O oče moj", - reče – "onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da, da ću sve izdržati" (37/102).

I njih dvojica poslušaše, i kad ga on čelom prema zemlji položi, (37/103)

Mi ga zovnusmo: "O Ibrāhime, (37/104)

ti si se Objavi u snu odazvao; - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine, - (37/105)

to je, zaista, bilo pravo iskušenje!" (37/106).

I kurbanom velikim ga iskupismo (37/107)

i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvasmo: (37/108)

"Nek je u miru Ibrāhim!" (37/109)

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/110)

a on je, doista, bio rob Naš, vjernik, (37/111)

i obradovali smo ga Ishākom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim, (37/112)

i blagoslovili smo i njega i Ishāka; a među potomcima njihovim ima vjernika i nevjernika očitih (37/113).

I Mūsāu i Hārūnu smo milost ukazali, (37/114)

pa i njih i narod njihov nevolje velike spasili (37/115)

i pomogli im da pobijede, (37/116)

i Knjigu im jasnu dali (37/117)

i obojicu na pravi put uputili (37/118)

i u naraštajima kasnijim im spomen sačuvali: (37/119)

"Nek su u miru Mūsā i Hārūn!" (37/120)

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/121)

a njih dvojica su, uistinu, bili robovi Naši, vjernici (37/122).

I Iljas je bio poslanik (37/123).

Kad on reče narodu svome: "Zar se ne bojite? (37/124)

Što se Balu klanjate, a najljepšeg Stvoritelja ostavljate, (37/125)

Allaha, Gospodara svoga i Gospodara vaših predaka drevnih?" - (37/126).

Oni ga lašcem nazvaše i zato će, sigurno, u vatru svi oni biti bačeni, (37/127)

samo neće oni Allahovi robovi koji su Mu bili odani (37/128).

I sačuvasmo mu spomen u naraštajima kasnijim: (37/129)

"Nek je u miru Ilijās!" (37/130).

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/131)

a on je bio rob Naš, vjernik (37/132).

I Lūt je bio poslanik (37/133).

Mi smo njega i čitavu njegovu porodicu spasili, (37/134)

osim starice, ona je nastradala sa onima koji su nastradali -, (37/135)

a ostale smo uništili, (37/136)

i vi pored nastambi njihovih prolazite i danju (37/137)

i noću, pa zašto se ne urazumite? (37/138)

I Junus je bio poslanik (37/139).

I on pobježe na jednu lađu prepunu (37/140)

i baci kocku i kocka na njega pade, (37/141)

i riba ga proguta, a bio je zaslužio prekor, (37/142)

i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, (37/143)

sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni, (37/144)

i Mi ga izbacismo na jedno pusto mjesto, a on je bio bolan, (37/145)

i učinismo da iznad njega izraste vriježa jedne tikve (37/146)

i poslasmo ga stotini hiljada ljudi, i više, (37/147)

i oni povjerovaše, i njima dadosmo da do roka određenog požive (37/148).

U ovoj cjelini kontekst se vraća iz prvog osvrta, iz oblasti kazivanja o Budućem svijetu i području kazne, vraća se i otpočinje drugo kazivanje iz oblasti ljudske historije, a zadržava se i na ostacima ranijih pokoljenja i donosi kazivanje o Uputi i zabludi od rane zore čovječanstva. Ovo je, ustvari, kazivanje koje se ponavlja, jer narod koji se suprotstavio Poslaniku (alejhi's-selam) u Mekki nevjerovanjem i zabludom bio je ostatak onih ranijih koji su nagonili poslanike u laž i koji su bili zalutali. Ovima koji su se suprotstavili Poslaniku (alejhi's-selam) govori se ovdje šta je bilo sa narodima koji su živjeli prije njih, dotiče njihova srca vijestima čije su stranice zavijene u utrobi historije i umiruje vjernike Allahovom zaštitom koja ih nikada, u prošlosti, nije ostavila bez zaštite.

U ovom kontekstu iznijeti su dijelovi kazivanja o: Nūhu, Ibrāhimu, Ismāilu, Ishāku, Mūsāu, Hārūnu, Il'jasu, Lūtu i Junusu. Najduže se zadržava na kazivanju o Ibrāhimu i Ismāilu. Tu se iznosi snaga vjerovanja, žrtve, pokornosti i odlike prirode islama kakva je vladala u duši Ibrāhima i Ismāila, a što se navodi samo u ovoj suri i to u ovom kontekstu. Ovo kazivanje je stub ove cjeline.

* * *

Oni su očeve svoje u zabludi zatekli (37/69)

pa i oni stopama njihovim nastavili, (37/70)

a i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili, (37/71)

iako smo im Mi slali one koji su ih opominjali; (37/72)

zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, (37/73)

samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim (37/74).

Oni su drevni narodi koji su bili u zabludi. Oni istovremeno oponašaju, ne razmišljaju niti promišljaju, nego idu, žure, zadržavaju se na stazama svojih zalutalih predaka, ništa ne gledaju, ništa ne ispituju:

Oni su očeve svoje u zabludi zatekli (37/69).

I oni i njihovi pređi predstavljaju jednu sliku zablude koju su većinom drevni narodi činili:

a i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili, (37/71).

Njihova zabluda uslijedila je poslije upozorenja:

iako smo im Mi slali one koji su ih opominjali; (37/72)...

Međutim, kakav je bio kraj? Kakva je bila posljedica ovih koji su nagonili u laž, a kakva iskrenih robova Allahovih. Ovo je izloženo u nizu kazivanja. Slijedeći oglas dat je u uvodu ovih kazivanja radi upozorenja:

zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, (37/73)

samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim (37/74).

* * *

Kazivanje o Nūhu započinje brzim ukazivanjem na objašnjenje posljedice – kazne i potvrđuje Allahovu pažnju ukazanu Njegovim iskrenim robovima:

A kada Nas je Nūh zovnuo, Mi smo se lijepo odazvali: (37/75)

njega i porodicu njegovu nevolje teške smo spasili (37/76)

i samo potomke njegove u životu ostavili, (37/77)

i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali: (37/78)

"Mir Nūhu od svjetova svih!" (37/79).

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/80)

on je bio rob Naš, vjernik, (37/81)

a ostale smo poslije potopili (37/82).

Ovo ukazivanje sadrži Nūhovo upućivanje apela njegovom Gospodaru, govori da je poziv u cjelini prihvaćen, da je odgovor bio onako kako to može najljepše odgovarati Onaj koji odgovara, Allah Uzvišeni: *Mi smo se lijepo odazvali* (37/35). Ovaj odgovor sadrži spasenje Nūha i njegove porodice od velike nevolje, potopa od koga su spašeni samo oni koje je Allah htio da budu spašeni i odredio im da i dalje žive. Ova cjelina govori o Allahovoj moći da od potomstva Nūhova učini naseljenike ove Zemlje, zastupnike, i da ostane spomen na njega među mladim pokoljenjima sve do kraja vremena: *I u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali* (37/78). Zatim Allah oglašava selam Nūhu kao nagradu za njegovo učinjeno dobro djelo: *"Mir Nūhu od svjetova svih!" Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine* (37/79-80). Zar može biti veće nagrade od upućivanja selama od strane Allaha Uzvišenog i ostavljanja spomena dok traje život. Manifestacija ovog dobročinstva i uzroka nagrade uslijedili su kao posljedica vjerovanja: *On je bio rob Naš, vjernik* (37/81) - ovo je bila posljedica vjernika, a posljedica nevjernika među Nūhovim narodom bila je od Allaha propisana propast i iščeznuće: *a ostale smo poslije potopili* (37/82). Allahov zakon traje od daleke pojave čovječanstva prema sažetku iznijetom u predgovoru ovog kazivanja: *...iako smo im Mi slali one koji su ih opominjali, zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim* (37/72-74).

* * *

Zatim u kontekstu dolazi kazivanje o Ibrāhimu. Ono je izloženo u dva osnovna kruga, u dva poziva narodu, rušenje kipova, njihova šaputanja da ga ubiju, Allahova zaštita Ibrāhima i Ibrāhimovo razočarenje. Ovo je krug koji se i ranije ponavljao u surama Kur'ana, a nova serija se ne ponavlja do u ovoj suri. Ovo se odnosi na kazivanje o klanju i žrtvi, odvojenih faza, koraka i situacija, doticaj u privlačnom stilu i stravičnog izvršenja. To je najveći primjer pokornosti i žrtve predaje u svijetu vjerovanja kroz cijelu historiju čovječanstva:

Iste vjere kao i on bio je i Ibrāhim, (37/83)

kad je Gospodaru svome iskrena srca došao, (37/84)

kad je ocu svome i narodu svome rekao: "Čemu se to vi klanjate? (37/85)

Zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete? (37/86)

i šta o Gospodaru svjetova mislite?" (37/87)

Ovo je početak ovog kazivanja i prva scena u njemu. To je prijelaz od Nūha do Ibrāhima, a između njih postoji spona vjerovanja, poziva i put. Ibrāhim potiče iz potomstva Nūhova usprkos vremenske udaljenosti između njih kao poslanika i između njihovih poslanstava. Božanski program je jedan te isti program na kome se oni susreću, povezuju se na njemu i učestvuju u njemu.

Kod opisa Ibrāhima ističe se zdravo srce, vjerovanje i iskrena savjest:

kad je Gospodaru svome iskrena srca došao, (37/84)...

To je slika iskrene predaje predstavljene u njegovu dolasku njegovu Gospodaru. To je slika čistote i ispravnosti predstavljena u njegovom zdravom srcu. To je izraz o zdravlju i spasu koji inspiriše odslikavanje radi dokaza. Taj izraz je istovremeno jednostavan, bliskog, jasnog i razumljivog značenja, premda on sadrži brojne osobine čistote, iskrenosti i ispravnosti. Taj izraz je jednostavan, nije složen, daje svoje značenje na način koji najbolje upotpunjuje sva ova svojstva zajedno. To je jedan od divnih i jedinstvenih kur'anskih izraza.

Ovim zdravim srcem osuđuje se stav njegova naroda i njihova grozota. Osuđuje se zdravim osjećajem sve što odstupa od vjerne prirode kod poimanja i ponašanja:

...kad je ocu svome i narodu svome rekao: "Čemu se to vi klanjate? Zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete? I šta o Gospodaru svjetova mislite?" (37/85-87). On ih gleda kako obožavaju kipove i toteme, obraća se njima "telegrafski," prirodnom brzinom, oštro ih osuđujući: *"Čemu se to vi klanjate?"* (37/85). Šta je to? To čemu se vi klanjate ne zaslužuje da bude obožavano, niti da ima obožavatelje! To što čovjek obožava, kad je sumnjivo i nema istinske podloge, čista je izmišljotina, u čemu nema ni najmanje sumnje. Pa, da li vi namjerno izmišljate božanstva? *Zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete?* (37/86). Kakva su vaša predstavljanja o Bogu. Zar odstupaju i padaju do na ovaj nivo koga prije svega osuđuje priroda od prvog momenta: ..." *i šta o Gospodaru svjetova mislite?* (37/87) - to je misao u kojoj se očituje osuda čiste prirode. To je misao koja gleda na jasno pitanje, s kojim se sukobljava i osjećaj i razum i savjest.

Ovdje se kontekst vraća na njihov odgovor na to, na njihov dijalog s ovim i nastavlja se direktno sa slijedećom scenom koja ukazuje na njegovu

odlučnost koju on u sebi potvrđuje prema ovom jasnom i otvorenom izmišljanju o Allahu:

I on baci pogled na zvijezde, (37/88)

pa reče: "Ja ću se, evo, razboljeti!" (37/89)

i oni ga napustiše, uzmaknuvši, (37/90)

a on se kumirima njihovim prikrade, pa reče: "Zašto ne jedete? (37/91)

Šta vam je te ne govorite?" (37/92).

i krišom im priđe desnom rukom ih udarajući, (37/93)...

Prenosi se da je toga dana bio praznik tog naroda. Možda je to bio praznik nevruz (prvi dan Nove godine), kada izlaze u parkove i prazne prostore pošto plodove stave pred božanstva da bi ih ona blagosiljala, a onda se poslije šetnje i zabave vraćaju i uzimaju to blagoslovljeno njihovo jelo. Ibrāhim (alejhi's-selam), nakon što je izgubio svaku nadu da će oni prihvatiti njegov poziv i uvjerio se da je njihova priroda toliko devijantna da u njoj nema nikakva dobra, povukao se, iščekivao je ovaj dan u kome se oni klanjaju svojim božanstvima i kipovima da bi proveo ono što je odlučio. Bilo mu je vrlo teško zbog njihove devijacije. To mu je prevršilo, zamorilo ga, zamorilo i srce njegovo i njegovu snagu. Kada je bio pozvan da napusti bogomolju, pogledao je prema nebesima i rekao: *"Ja ću se, evo, razboljeti!"* (37/89). Nemam snage da izađem na šetalište i u prazni prostor. Tamo idu oni željni slasti i uživanja, idu oni čija srca nemaju nikakve brige niti su stiješnjena, a srce Ibrāhimovo nije osjećalo mir. Samo on nije bio miran.

Ovo je Ibrāhim rekao izražavajući svoju tjeskobu i zamor. To je otvoreno izjavio da bi ostavili njega i njegov bol. Ovo Ibrāhim nije slagao, to je zaista bilo tako s njime toga dana, jer tjeskoba izaziva bol i bolest kod onoga kod koga se javlja.

Ljudi su žurili da bi otišli prema običaju, tradiciji i slavlju u svome životu toga praznika. Nisu se zadržali da ispitaju i provjere slučaj Ibrāhimov, nego su okrenuli od njega zabavljajući se svojim poslovima. Ovo je bila ta prilika koju je Ibrāhim želio.

Požurio je prema njihovim tzv. bogovima pred kojima je stajala najljepša hrana i rani plodovi voća. Ibrāhim uzvikuje sarkastično: *"Zašto ne jedete?* (37/91). Ovi kipovi, jasno, nisu mu odgovorili, a Ibrāhim nastavlja sa svojim ismijavanjem tih božanstava, ljutit: *"Šta vam je te ne govorite?"*

(37/92). To je poznato duševno stanje kada čovjek upućuje svoje riječi onome čiju stvarnost dobro poznaje, sa punim uvjerenjem da to, kome su riječi upućene, niti čuje niti govori. To je bila tjeskoba izazvana tzv. božanstvima njegova naroda i njihovim glupim poimanjima. Ni po drugi put ta mu božanstva nisu odgovorila. Ovdje se tovar nagomilane srdžbe istresa u jedan pokret, ne riječ: *...i krišom im priđe, desnom rukom ih udarajući* (36/93), liječeći sebe bola, brige i tjeskobe.

Ova scena završava i nastaje nova. Narod se već vratio i vidio komadiće božanstava. Kontekst ovdje sažima ono što je u drugoj suri raščlanio, sažima njihovo pitanje: Ko je ovo uradio njihovim božanstvima? I na kraju - njihovo dokazivanje ko je to bio smioni počinilac. Ovo je ovdje sažeto rečeno da bi se oni suočili sa Ibrāhimom:

pa mu narod trkom dođe (37/94).

Ovu vijest su već bili čuli. Saznali su ko je to uradio, pa su krenuli prema Ibrāhimu žurno i o tome govorili. Bila je to velika, srdita gomila koja govori nepromišljeno, a Ibrāhim sam, ali on je bio jedinka koja vjeruje, jedinka koja zna svoj put, jedinka koja jasno poima svoje Božanstvo, čije je poznavanje svoga vjerovanja definirano. On ga u sebi poznaje, vidi u Kosmosu oko sebe. To je daleko jače od ovih brojnih prisutnih koji govore nepromišljeno i drhtavim glasom, čije je vjerovanje izmišljeno, a ne objavljeno i čija su poimanja proturječna. On ih tada suočava sa prirodnom, jednostavnom istinom ne mareći ni najmanje za njihovim mnoštvom i njihovim nepromišljenim i brzim vikanjem:

"Kako možete da se klanjate onima koje sami klešete?" - upita, (37/95)

"kad Allah stvara i vas i ono što napravite?" (37/96)...

Logika prirode, zaista, otvoreno im govori u lice: *Kako možete da se klanjate onima koje sami klešete?"* (37/95). Pravi obožavatelj treba da bude i graditelj, činilac, a ne da bude on napravljen, izgrađen: *"kad Allah stvara i vas i ono što napravite* (37/96). On je Jedini Graditelj koji zaslužuje da bude obožavan.

Iako je ova logika jasna i veoma jednostavna, ipak ga taj narod u svojoj zanemarenosti i zanosu ne sluša. Ovo je i razumljivo jer - kada je onaj koji zastupa neistinu slušao jednostavni glas istine!? Nosioci glavne riječi u zanosu vršili su nasilje u najgrubljoj formi:

Pripremite za njega lomaču" - povikaše – "pa ga u vatru bacite!" (37/97).

To je logika željeza, vatre, jer nasilnici ne znaju drugu logiku do tu kad im nestane dokaza i kada se javi iskrena riječ istine.

Ovdje se u kontekstu poslije ovih njihovih riječi sažima razgovor da bi se iznijela posljedica koja potvrđuje Allahovo obećanje Njegovim iskrenim robovima i kazna Njegovim neprijateljima koji poslanike nagone u laž:

I htjedoše da ga na muke stave, ali Mi njih učinismo poniženima (37/98).

Šta biva sa spletkom ljudi kada Allah nešto hoće? Šta mogu uraditi ti slabi i poniženi, nasilnici, griješnici, vlastodršci i njihovi oholi pomagači kada Allahova zaštita čuva Njegove iskrene robove?

Zatim je uslijedio i drugi krug kazivanja o Ibrāhimu. Već ranije je bio završen problem Ibrāhima sa njegovim ocem i narodom. Oni su htjeli da ga sprže u Džehennemu, a Allah je htio da oni budu oni koji su poniženi, a da Ibrāhima spasi od svih onih koji su spletkarili.

Tada Ibrāhim zatvara jednu fazu svog života da bi krenuo drugom fazom, zatvara jednu stranicu da bi otvorio drugu:

"Idem onamo gdje mi je Gospodar moj naredio" - reče -, "On će mene kuda treba uputiti (37/99).

Tako, ja idem svome Gospodaru. To je hidžra, to je duševna hidžra prije nego hidžra u prostoru. To je hidžra koja ostavlja iza sebe sve što je bilo u prošlosti njegova života. On ostavlja svoga oca, svoj narod, svoju porodicu, svoju sredinu, svoju domnovinu i sve drugo što ga veže za ovu zemlju i za ove ljude. On, istovremeno, ostavlja iza sebe sve ono što mu je sprječavalo pravac i zadržavalo ga, seli se prema svome Gospodaru olakšavajući se svega, bacujući iza sebe sve, predajući se potpuno svome Gospodaru. Ništa od te prošlosti nije ostalo. Uvjeren je da će ga njegov Gospodar uputit, čuvati ga na putu i voditi ga Pravim Putem.

To je potpuna hidžra, hidžra iz situacije u situaciju, iz položaj u položaj, iz raznih saveza u jedan savez, gdje čovjeka ništa ne pritiskuje u duši. To je izraz o lišavanju poteškoće o oslobođenju, predaji, smirenju i uvjerenju.

Ibrāhim je bio sve do ovog momenta jedini. Nikoga nije imao iza sebe. On ostavlja iza sebe i porodične i rodbinske veze, sva druženja i pozanstva, sve s čime je bio vezan ranije u životu i sve što ga veže za zemlju

na kojoj je odrastao, sve što ga je vezalo za njegovu sredinu i za njegove ukućane koji su ga strpali u pakao. On se usmjerio prema svome Gospodaru izjavljujući da ide prema Njemu, ide prema Njemu i moli za svoje potomke vjernike koji su iza njega i koji su čestiti:

..."Gospodaru moj, daruj mi porod čestit!" (37/100)

Allah je prihvatio molbu svoga dobrog roba koji se lišio svega, koji je ostavio iza sebe sve i došao Gospodaru čistog srca:

...i Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi (37/101).

To je Ismāil, kao što tvrdi kontekst *Sire* i kontekst ove sure, čija ćemo blaga djela vidjeti i o kojima govori njegov Gospodar dok je Ismāil bio još dječak. Mi ćemo i da predočimo veselje Ibrāhima koji je sam, jedan, iseljen, koji je prekinuo sve veze sa svojima i rodbinom. Mi ćemo da predočimo njegovo veselje zbog ovog dječaka za koga njegov Gospodar kaže da je blag.

A sada je vrijeme da se upoznamo sa velikim, časnim i jedinsvenim položajem iz života Ibrāhimova, odnosno iz života cjelokupnog ljudskog roda, i da se zadržimo na kontekstu ovog kazivanja izloženog u Kur'anu pred nadahnjujućim primjerom kojeg Allah predočava muslimanskom Ummetu o životu njihova oca Ibrāhima:

I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrāhim reče: "O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?" – "O oče moj", - reče – "onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da, da ću sve izdržati" (37/102).

Bože dragi, kakva veličanstvena vjerovanja, kakve pokornosti i pune predanosti!

Ovaj starac Ibrāhim, otrgnut od svojih i rodbine, iseljenik iz zemlje i domovine, osoba koja je dobila dječaka u starosti i oronulosti, starosti koja se da primijetiti, dobio je odličnog dječaka, što mu potvrđuje i njegov Gospodar nazivajući ga blagim. Ovo je taj dječak kome se Ibrāhim jedva pridružio u vrijeme njegova cvjetajućeg djetinjstva i koji ide s njim, prati ga u životu. Ovo je taj dječak s kojim se on jedva malo družio i uživao sa njim i on sanja da ga kolje. Ibrāhim je spoznao da je to, znak njegova Gospodara, da treba podnijeti žrtvu. Pa šta onda? Ibrāhim se ne koleba. Osjeća samo punu pokornost. Pada mu na um samo puna predanost. Da, to je taj znak, sam znak i ništa drugo. Nije to otvorena objava, a nije ni direktna naredba, nego samo znak od njegova Gospodara, ništa više, pa i to je dovoljno,

dovoljno da se odazove i prihvati poruka bez ikakva suprotstavljanja, bez ikakve molbe upućene svome Gospodaru, bez pitanja: "Zašto, moj Gospodaru, da koljem svoga sina jedinca?!"

Međutim, on se ne odaziva sa opterećenjem, ne predaje se sa nemirom i strahom niti se pokorava sa potresenošću. Ne, nikako, nego to on prihvata sa zadovoljstvom, smirenošću i uputom. To je došlo do izražaja i u njegovim riječima upućenim njegovom sinu kada mu je ovu stravično pitanje izložio sasvim mirno, u čudnoj smirenosti.

"O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?" (37/102).

To su riječi čovjeka koji vlada sobom, čovjeka koji je potpuno miran zbog pitanja s kojim se suočava, čovjeka koji je samouvjren da će izvšiti svoju obavezu. To su istovremeno riječi vjernika koji se ne uznemirava ovim pitanjem pa da ga izvršava sa nagonom i na brzinu samo zato da bi ga se riješio i oslobodio tereta koji mu pritiskuje živce.

Ova obaveza je teška, u to nema sumnje. Ta obaveza ne traži od njega da uputi svoga sina samoga u borbu, niti da ga optereti nečim što bi bio kraj njegovu životu, nego traži od njega da ga on svojom rukom vodi, da ga zakolje, a on, i pored toga, prihvata ovu naredbu na ovaj način, izlaže to svome sinu i traži od njega da promisli o ovom pitanju u želji da čuje njegovo mišljenje.

On ne hvata svoga sina za gušu da bi ga prisilio da sprovede Allahov išaret i gotovo, nego mu ovo pitanje izlaže kao kad čovjek izlaže nekome ko je vezan za to pitanje, a on sam to osjeća. To njegov Gospodar hoće, i neka bude to što On hoće u cjelini, drage volje. Njegov sin treba da to zna, da se prihvati ovog pitanja dobrovoljno i predajući se, ne prisilno, ne uznemireno, kako bi i on, sin mu, dobio nagradu za pokornost, da bi se i on, njegov sin, predao, potpuno predao i osjetio slast te pune predanosti. On želi da i njegov sin osjeti slast dobrovoljnosti koju je on osjetio, želi da mu sin postigne dobro za koje on smatra da je trajnije od života i koji čovjeka čini zadovoljnijim.

Kako će na ovo pitanje odgovoriti dječak, hoće li potvrditi san koga je usnio njegov otac?

I dječak se podiže u visinu, gdje se prije njega uzdigao njegov roditelj:

"O oče moj", - reče – "onako kako ti se naređuje postupi; vidječeš, ako Bog da, da ću sve izdržati" (37/102).

Dječak ne prihvata ovo pitanje samo sa pokornošću i punom predanošću nego i sa zadovoljstvom i uvjerenjem.

O, oče moj (37/102) - rečeno je sa puno ljubavi i blizine. Povaljivanje radi klanja njega ne uznemirava ne izaziva grozotu, niti on gubi svijest, čak ne gubi ni osjećaj za lijepo ponašanje i ophođenje. Sve to Ismāil čini sa ljubavlju.

...onako kako ti se naređuje postupi (37/102) - dječak osjeća isto što je nešto ranije osjetilo srce njegova roditelja. Osjeća da je taj san znak i da je taj znak naredba, osjeća da je taj znak sasvim dovoljan da se čovjek njemu odazove, da to provede bez ikakvog zamuckivanja ili izmišljanja.

To je način ophodenja sa Allahom, to je znak poznavanja Njegove moći i u nemogućem, to je znak traženja pomoći od svoga Gospodara kada je čovjek slab, traženje dobra u Njegovoj pomoći kod podnošenja žrtve i pomoći da se ustraje u pokornosti:

vidječeš, ako Bog da, da ću sve izdržati (37/102).

Nije ga obuzelo junaštvo, nije ga snašla hrabrost, ni spontano bacanje u propast bez razmišljanja, nije davao sebi sjaj, veličinu i težinu, nego je ovu vrlinu prepustio Allahu - ako hoće da pomogne u onome što od njega traži i da mu da snage da ustraje na onome što On, Allah, želi:

vidječeš, ako Bog da, da ću sve izdržati (37/102).

O, kakvo ponašanje sa Allahom! O, kakva veličanstvena vjerovanja! O, kakve plemenite pokornost! O, kako uzvišena puna predanost!

Ova scena uzima drugi smjer poslije dijaloga i razgovora i prelazi na realizaciju:

I njih dvojica poslušaše, i kad ga on čelom prema zemlji položi, (37/103)...

Po drugi se put uzdiže plemenitost pokornosti, veličina vjerovanja i potpuna smirenost iza svega onoga što je poznato ljudima.

Ovaj čovjek nastavlja i povaljuje nastranu svoga sina, priprema se, a dječak se predaje, ne miče se, potpuno je smiren. Događaj je dostigao vrhunac, postao je potpuno očit.

Njih dvojica su se predala. Ovo je ta predanost. Ovo je predaja u svojoj biti, pouzdanje, pokornost, smirenost, zadovoljstvo, totalna predaja i realizacija. Ni jedan od njih dvojice ne osjeća ništa drugo do ovo, a to može formirati samo pravo vjerovanje.

Nije to hrabrost niti smjelost, nije ni srljanje ni zanos. Borac odlazi na bojno polje da ubija i bude ubijen. Na to ga pokreće žrtvovanje, a zna da se katkada neće vratiti. Ovo je vrijedno divljenja. Ono što čine Ibrāhim i Ismāil nešto je sasvim drugo. Ovdje nema krvi koja šiklja, nema zanosa koji pokreće niti povoda da se nešto nabrzinu uradi, nešto iza čega stoji strah, slabost i povlačenje. To je svjesna, razumna, namjerna i po želji puna predanost onoga koji zna šta radi, koji je sasvim miran šta će biti. I ne samo to, nego je on ovdje potpuno smiren, raspoložen, osjeća slast u pokornosti.

Ibrāhim i Ismāil su to uradili. Bili su se već predali. Bili su već skoro proveli naredbu i obavezu. Preostalo je samo klanje Ismāila. Preostalo je samo da poteče krv i da se usmrti Ismāilova duša. Ovo sve ne znači ništa u Allahovoj tezulji nakon što su Ibrāhim i Ismāil stavili na nju svoje duše, odluku i osjećaje onako kao što je od njih tražio njihov Gospodar.

Iskušenje je već završeno. Ispit se već dogodio. Njegovi rezultati su se već pojavili. Ciljevi tog iskušenja već su ostvareni. Preostao je još samo tjelesni bol, prolivena krv i zaklano tijelo. Allah ne želi da muči svoje robove iskušenjem, ne želi njihovu krv niti tijela, i kada su se oni odlučili i spremili da to u potpunosti izvrše, onda su oni to učinili i proveli obaveze i prebrodili ispit sa uspjehom.

Allah je vidio iskrenost Ibrāhima i Ismāila i na osnovu toga On smatra da su njih dvojica već obavili obavezu, ostvarili istinu i potvrdili je:

Mi ga zovnusmo: "O Ibrāhime, (37/104)

ti si se Objavi u snu odazvao; - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine, - (37/105)

to je, zaista, bilo pravo iskušenje!" (37/106)

i kurbanom velikim ga iskupismo (37/107).

San se već obistinio i stvarno dogodio. Allah želi samo punu predanost tako da u duši čovjeku ne preostane ništa što bi bilo Allahu sakriveno ili što bi se držalo oholo izvan Njegove naredbe i sačuvalo se bez Njega, makar to bio i sin, komad vlastitih pluća, makar to bila i duša i život. Ti, Ibrāhime, već si to učinio. Uradio si kako valja sve, uradio si to na

najbolji način, našao si u tome zadovoljstvo, mir, smirenost i uvjerenje. Preostalo je samo meso i krv, a to će zamijeniti druga žrtva, tj. klanje kroz krv i meso. Allah daruje kurbana ovoj duši koja se predala i izvršila, dostavlja joj veliku žrtvu. Kažu da je to bio ovan koga je Ibrāhim primijetio sasvim pripremljena zahvaljujući Allahu i Njegovoj volji da se zakolje umjesto Ismāila.

Bilo mu je rečeno: *Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine (37/105),* nagrađujemo ih izabirajući njih i stavljajući ih na ovakva iskušenja. Mi ih nagrađujemo usmjerenjem njihovih srca i dovođenjem na nivo ispunjenja, nagrađujemo ih njihovom odlukom i strpljenjem da će izvršiti, nagrađujemo ih zato što su zaslužili nagradu.

Time je otpočeo sunnet klanja kurbana kao sjećanje na ovaj veliki događaj koji podiže svjetionik radi ostvarenja vjerovanja, lijepog ponašanja i veličine pune predanosti, sunnet koga oponaša muslimanski Ummet da bi u njemu spoznao istinu o svom ocu Ibrāhimu. To je Ummet koji slijedi njegovu vjeru, koji nasljeđuje njegovo porijeklo da bi se spoznala priroda vjerovanja na kojoj ono počiva ili s čime počiva, da se zna da je vjerovanje predanost Allahovoj moći u zadovoljnoj, pouzdanoj i punoj pokornosti koja ne postavlja pitanje svome Gospodaru niti potajno šapuće o ostvarenju Allahove volje kod prvog njenog znaka, kod prvog Njegova usmjerenja, ne traži da ostane u njemu za njegovu dušu bilo šta, niti u onome što podnosi za svoga Gospodara pravi izbor ni oblik ni način da Mu to dostavi, nego to čini onako kako to On traži.

Zatim, čini to da upozna svoga Gospodara koji neće da ga muči iskušenjem niti da ga uznemirava, nego želi da Mu čovjek dođe pokoran, da Mu se odazove da izvršava obaveze, da Mu se preda potpuno, da prizna da nema nikog ispred Njega, da se ne uzoholi. Kada Allah spozna tu istinu u ovoj mjeri, On ga oslobođa žrtava i bolova i smatra da je ta duša izvršila svoju obavezu, prima od nje žrtvu i ukazuje joj čast kao što je ukazao čast njenu ocu:

i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvasmo: (37/108)

Ibrāhim se neprekidno spominje kroz pokoljenja i stoljeća. On je Ummet. On je otac poslanika. On je otac muslimanskog Ummeta, a taj Ummet je nasljednik njegovog naroda. Allah je propisao tom Ummetu da rukovodi čovječanstvom preko Ibrāhimova naroda i učinio da taj Ummet ima nasljednike i srodstvo do Sudnjeg dana:

Neka je u miru Ibrāhim (37/109).

Neka je selam na njega od njegova Gospodara, selam koji je upisan u vječitoj Knjizi i koji nosi svoj broj u smotku velikog Bitka.

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (37/110) -

nagrađujemo tako sa iskušenjem, ispunjenjem, sjećanjem, selamom i čašću.

a on je, doista, bio rob Naš, vjernik (37/111) -

ovo je nagrada za vjerovanje. To je činjenica vjerovanja koju otkriva jasno iskušenje.

Ibrāhimu se pokazuje Gospodar njegov po drugi put sa Svojim dobrom, Svojom, blagodati, kada mu poklanja Ishāka, a on u dubokoj starosti, blagosilja ga, a blagoslilja i Ishāka učinivši ga odabranim vjerovjesnikom:

i obradovali smo ga Ishākom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim, i blagoslovili smo i njega i Ishāka (37/112-113).

Poslije njih nadovezuje se njihovo potomstvo, ali nasljedstvo tog potomstva nije nasljedstvo vezano krvlju i srodstvom nego je to nasljedstvo vezano vjerom i programom. Ko slijedi to, on čini dobro. Ko odstupi, on je griješnik. Njemu ništa ne koristi bližnje ili daljnje srodstvo:

...a među potomcima njihovim ima vjernika i nevjernika očitih (37/113).

* * *

Iz njihovog potomstva su i Mūsā i Hārūn:

I Mūsāu i Hārūnu smo milost ukazali, (37/114)

pa i njih i narod njihov nevolje velike spasili (37/115)

i pomogli im da pobijede, (37/116)

i Knjigu im jasnu dali (37/117)

i obojicu na pravi put uputili (37/118)

i u naraštajima kasnijim im spomen sačuvali: (37/119)

"Nek su u miru Mūsā i Hārūn!" (37/120)

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/121)

a njih dvojica su, uistinu, bili robovi Naši, vjernici (37/122).

Ovo je moment iz kazivanja o Mūsāu i Hārūnu u kome se ističe Allahov dar njima dvojici sa njihovim izborom i odabranošću, sa njihovim i spasom njihova naroda *nevolje velike* (37/115), o čemu se podrobnije govori u drugim surama. U ovom istom momentu se ukazuje i na pobjedu nad svojim dželatima, faraonom i njegovim velikanima, na davanje jasne Knjige njima dvojici i njihovom upućivanju na Pravi Put, Allahov Put kome su upućeni vjernici. Govori se o njihovoj trajnoj uspomeni među pokoljenjima koja njih slijede u kasnijim stoljećima. Ovaj moment završava selamom od Allaha upućenim Mūsāu i Hārūnu i ponovnim pogovorom u ovoj suri da bi se potvrdila vrsta nagrade koja očekuje dobročinitelje kao: vrijednost vjerovanja radi koga ukazuje počast vjernicima.

* * *

Ovaj moment popraćen je sličnim momentom o Ilijāsu. Preovlađuje mišljenje da je Ilijās vjerovjesnik poznat u Starom zavjetu po imenu Il-ja, upućen narodu u Siriji koji se klanjao kipu zvanom Bal. Ostaci grada Balebek još ukazuju na tragove ovog božanstva:

I Iljas je bio poslanik (37/123).

Kad on reče narodu svome: "Zar se ne bojite? (37/124)

Što se Balu klanjate, a najljepšeg Stvoritelja ostavljate, (37/125)

Allaha, Gospodara svoga i Gospodara vaših predaka drevnih?" - (37/126).

Oni ga lašcem nazvaše i zato će, sigurno, u vatru svi oni biti bačeni, (37/127)

samo neće oni Allahovi robovi koji su Mu bili odani (37/128).

I sačuvasmo mu spomen u naraštajima kasnijim: (37/129)

"nek je u miru Ilijās!" (37/130).

Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, (37/131)

a on je bio rob Naš, vjernik (37/132).

Ilijās je bio pozvao svoj narod da prihvati vjeru u jednog Boga, osudio je njihovo klanjanje Balu, a ostavljanje *najljepšeg Stvoritelja* (37/125), njihova i Gospodara njihovih pradjedova. Isto kao što je Ibrāhim osudio klanjanje njegova oca i njegova naroda kipovima, i kao što je osudio svaki poslanik klanjanje svoga naroda totemima.

Posljedica ovog istupa bila je da su oni nagonili u laž, a Uzvišeni Allah se zaklinje i potvrđuje da će oni biti prisilno privedeni da se susretnu sa kaznom onih koji su nagonili u laž osim onoga među njima koji je vjerovao i bio iskren Allahu.

Ovim kratkim momentom o Ilijāsu završava se taj ponovljeni i ograničeni završetak u ovoj suri da bi se počastili Allahovi poslanici selamom od strane Allaha i objasnila nagrada onih koji čine dobro i vrijednost vjerovanja vjernika.

Podaci o Ilijāsu navode se ovdje prvi put u ovom kratkom osvrtu, a mi ćemo se zadržati na umjetničkoj strani ajeta *selamun ala Il-jasin (nek je u miru Ilijās* (37/130). Veličanstvena je ova stanka i njena muzička ritmika u stavljanju imena Ilijās u formu *Il-jasin* po kur'anskom metodu da bi se primijetila skladnost ritma u ovom izrazu.[1]

* * *

Potom dolazi moment o kozivanju o Lūtu, kazivanju koje se navodi i na drugim mjestima. Ono prati kazivanje o Ibrāhimu.

I Lūt je bio poslanik (37/133).

Mi smo njega i čitavu njegovu porodicu spasili, (37/134)

osim starice, ona je nastradala sa onima koji su nastradali -, (37/135)

a ostale smo uništili, (37/136)

i vi pored nastambi njihovih prolazite i danju (37/137)

[1] V. poglavlje ***Ettenasuku'l-fenni*** u djelu ***Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an, Faqretu'l-iqau'l-musiqi***

i noću, pa zašto se ne urazumite? (37/138).

Ovaj opis je veoma sličan onom Nūha. U njemu se ukazuje na poslanstvo Lūtovo, njegovo spasenje sa njegovom porodicom, osim njegove žene, rušenje onih koji nagone u laž i koji su zalutali, a završava doticajem srca Arapa koji prolaze jutrom i večerom pored kuća Lūtova naroda, a srca im se ne osvješćuju niti izvlače pouku iz slučaja pustih domova. Razumljivo je da će i ovdje posljedica biti poput tužne posljedice minulih naroda.

* * *

Ovi momenti završavaju se osvrtom o Junusu i ribi.

I Junus je bio poslanik (37/139).

I on pobježe na jednu lađu prepunu (37/140)

i baci kocku i kocka na njega pade, (37/141)

i riba ga proguta, a bio je zaslužio prekor, (37/142)

i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, (37/143)

sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni, (37/144)

i Mi ga izbacismo na jedno pusto mjesto, a on je bio bolan, (37/145)

i učinismo da iznad njega izraste vriježa jedne tikve (37/146)

i poslasmo ga stotini hiljada ljudi, i više, (37/147)

i oni povjerovaše, i njima dadosmo da do roka određenog požive (37/148).

Kur'an ne spominje gdje je bio Junusov narod, ali se da pojmiti da su živjeli negdje blizu mora. Neka kazivanja navode da je Junusu bilo teško što ga je njegov narod nagonio u laž, pa ih je on upozorio na kaznu koja bi se mogla uskoro dogoditi. Napustio ih je srdit i otišao od njih. Ta srdžba dovela ga je do morske obale gdje se ukrcao na natovareni brod. Na pučini mora jaki vjetar i valovi dohvatili su brod. Ovo je bio znak narodu da se među putnicima nalazi i jedan putnik na koga se nasrdilo more jer se neki griješnik ukrcao. Zbog toga je nužno njega baciti u vodu da bi se brod

spasio potopa. Bacali su kocku koga da bace iz broda. Kocka je pala na Junusa, a on je bio poznat među njima kao dobar. Međutim, kocka je pokazala na njega. Izbacili su ga u more ili se on sam bacio pa ga je progutala riba. Bio je *mulin*, tj. zaslužio je prijekor, jer je napustio obavezu zbog koje ga je Allah poslao, ostavio svoj narod iz srdžbe prije nego mu je to Allah dozvolio, a kada je osjetio tjeskobu u utrobi ribe, zahvalio je Allahu, zatražio Njegov oprost i sjetio se da je bio griješnik govoreći: *Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si, uvijek, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi! (21/87)*. Allah je čuo njegovu molbu i odazvao mu se i riba ga je izbacila, *i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni (37/143-144)*. Izašao je iz utrobe ribe bolan i go na morsku obalu *i učinismo da iznad njega izraste vriježjedne tikve (37/146)*, tj. bundeve, koja ga je prekrila svojim širokim listom i odagnala od njega muhu jer se kaže da se muha ne približava ovoj biljci. Ovo je bila Allahova mjera i Njegova pažnja prema Junusu. Kada se zdravstveno popravio, Allah mu je omogućio da se povrati svome narodu koji je bio srdit napustio. Taj njegov narod bio se uplašio da ga ne snađe kazna poslije Junusova izlaska i njegova upozorenja na tu kaznu. Ljudi su počeli vjerovati i zatražili su oprost od Allaha. Allah im je to prihvatio i nije ih kaznio kaznom kakvom se kažnjavaju oni koji nagone u laž: *i oni povjerovaše, i njima dadosmo da do roka određenog prožive (37/148)*. Bilo ih je preko sto hiljada, ništa manje, i svi su povjerovali.[2]

Ovaj kraći osvrt ovdje u kontekstu govori kakve su posljedice onih koji vjeruju pored ranijeg objašnjenja u ovom kazivanju o posljedicama onih koji ne vjeruju. I narod Muhammeda (alejhi's-selam) odabra jednu od ove dvije posljedice koje oni hoće.

Ovaj dio ove sure završava se poslije dužeg putovanja kroz historiju od vremena Nūha sa upozorenjem i vjernicima i nevjernicima.

« فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ؟ * أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ؟ * أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ : * وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ * أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ؟ * مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ؟ * أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ؟ * أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ ؟ * فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ .

[2] V. ovo kazivanje u suri *El-Enbija*, XVII džuz

« وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَباً ، وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ * سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ! * إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ .

« فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ * مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ * إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ .

« وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ * وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ * وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ . *

« وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ : * لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ * لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ * فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ .

« وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ * إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ * وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ * فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ * وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ * أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ؟ * فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ * وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ * وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ .

« سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ * وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ * وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » . .

A upitaj ih: "Zar su za Gospodara tvoga - kćeri, a za njih - sinovi, (37/149)

zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili?" (37/150).

Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: (37/151)

"Allah je rodio" - oni su, zaista, lažljivci (37/152).

Zar je On kćeri sinovima nretnostavio? (37/153).

Šta vam je, kako rasuđujete?! (37/154)

Zašto ne razmislite? (37/155)

Ili, gdje vam je dokaz očiti? (37/156)

Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite! (37/157)

Mnogobošci između Njega i džinna srodstvo uspostavljaju, a džinni odavno znaju da će oni koji tako govore u vatru biti bačeni, - (37/158)

hvaljen neka je Allah i daleko od onoga kako Ga oni predstavljaju! (37/159)

Allahovi iskreni robovi nisu za to krivi (37/160).

Ali, ni vi, sa onima kojima se klanjate, (37/161)

ne možete o njima nikoga u zabludu zavesti, (37/162)

možete samo onoga koji će ionako u vatri gorjeti (37/163).

"Svakome od nas mjesto je određeno, (37/164)

mi smo u redove poredani, (37/165)

i samo Njega hvalimo!" (37/166)

A oni su sigurno govorili: (37/167)

"Da smo mi Knjigu imali kao što su je imali narodi prijašnji, (37/168)

sigurno bismo bili Allahovi robovi iskreni!" (37/169).

Ali u Kur'an ne htjedoše da povjeruju, i znaće oni! (37/170).

A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim, o poslanicima: (37/171)

"Oni će biti, doista, potpomognuti (37/172)

i vojska Naša će zacijelo pobijediti!" (37/173).

Zato se okreni od njih za neko vrijeme (37/174)

i posmatraj ih, i oni će posmatrati! (37/175).

Zar oni kaznu Našu da požuruju? (37/176).

Kad ih ona stigne, zlo će jutro osvanuti onima koji su bili opomenuti! (37/177).

Zato se okreni od njih za neko vrijeme (37/178)

i posmatraj, i oni će posmatrati! (37/179)

Veličanstven je Gospodar tvoj, Dostojanstveni, i daleko od onoga kako ga predstavljaju oni! (37/180)

i mir poslanicima (37/181)

i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova! (37/182).

U sjeni ovog kazivanja iznijetog u kontekstu drugog dijela ove sure i činjenice koja govori o povezivanju Allaha i Njegovih robova, kažnjavanju onih koji nagone u laž ovu istinu, onih koji se klanjaju drugom a ne Allahu, ili Mu pripisuju ortaka između stvorenja koje je On stvorio, u svjetlu ove činjenice, a to sadrži i prva cjelina ove sure, ukazuje se u ovoj posljednjoj cjelini Poslaniku (alejhi's-selam) da raspravi s njima o tim pričama prema kojima oni smatraju da su meleki kćeri Allahove i drugu priču prema kojoj oni smatraju da između Uzvišenog Allaha i džina postoji srodstvo, da se suoči s njima i sa onim što su oni govorili prije nego im je stiglo ovo poslanstvo, a to je izražavanje želje da im je Allah uputio poslanika. Jer oni su tvrdili da bi bili spremni prihvatiti uputu da im je došao poslanik. Tu se govori kako su odbili povjerovati Poslaniku kada im je došao. Ova sura završava registriranjem Allahova obećanja Njegovim poslanicima, da će oni pobijediti, da Uzvišeni Allah nema ništa sa onim što Mu oni pripisuju i, na kraju, da se zahvala upućuje samo Allahu, Gospodaru svjetova.

* * *

A upitaj ih: "Zar su za Gospodara tvoga - kćeri, a za njih - sinovi, (37/149)

zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili?" (37/150).

Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: (37/151)

"Allah je rodio" - oni su, zaista, lažljivci (37/152).

Zar je On kćeri sinovima nretnostavio? (37/153).

Šta vam je, kako rasuđujete?! (37/154)

Zašto ne razmislite? (37/155)

Ili, gdje vam je dokaz očiti? (37/156)

Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite! (37/157).

To je blokiranje njihovih priča i bajki u svakom ishodištu. To je napad na njih njihovom logikom i logikom sredine u kojoj žive, a oni su

davali prednost sinovima nad kćerima i smatrali velikom nesrećom ako bi se žensko dijete rodilo. Ubrajali su žensko dijete u stvorenje manje vrijedno od muškarca, a na kraju tvrdili da su meleki ženskog roda i da su oni kćeri Allahove.

Ovdje Kur'an u kontekstu nastavlja da raspravlja s njima sukladno njihovoj logici,iznosi to da bi oni sami primijetili dalekosežnost proturječnosti tih priča i njihovu glupost, čak i kada se porede i u njihovim mjerilima.

A upitaj ih: "Zar su za Gospodara tvoga kćeri, a za njih sinovi?" (37/149).

Ako bi kćeri bile manje vrijedne, kao što oni tvrde, kako onda daju svome Gospodaru kćeri, a za sebe uzimaju sinove. Ili - kako je Allah Sebi odabrao kćeri, a njima ostavio sinove? Bilo da se radi o jednom ili drugom, nijedno nije ispravno. Zbog toga ih upitaj o ovoj njihovoj proturječnoj i nezdravoj tvrdnji.

Upitaj ih također o nastanku tih priča, odakle su saznali da su meleki ženska bića. Da li su oni prisustvovali njihovu stvaranju pa da znaju kojeg su spola:

zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili? (37/150).

U tekstu se iznose njihove izmišljene i lažne riječi o Allahu:

Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: (37/151)

"Allah je rodio" - oni su, zaista, lažljivci (37/152).

Oni lažu čak i prema njihovom raširenom običaju i njihovoj logici o davanju prednosti sinovima nad kćerima, dok je Allah odabrao kćeri nad sinovima:

zar je On kćeri sinovima pretpostavio? (37/153).

Čovjek se čudi tom njihovom sudu kad pri tome zaboravljaju svoju logiku:

Šta vam je, kako rasuđujete?! (37/154)

Zašto ne razmislite? (37/155). -

na šta se oni pri tome oslanjaju i odakle uzimaju dokaz u tom svom nazovimo sudu?

Ili, gdje vam je dokaz očiti? (37/156)

Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite! (37/157).

Druga priča u kojoj se povezuje Uzvišeni Allah sa džinima:

Mnogobošci između Njega i džinna srodstvo uspostavljaju, a džinni odavno znaju da će oni koji tako govore u vatru biti bačeni, - (37/158)...

Oni su tvrdili da su meleki Božije kćeri, prema njihovom shvatanju, koje Mu je rodio džin. Eto to je to srodstvo i rodbina, a džin zna da je on jedno od Allahovih stvorenja, zna da će i on prisustvovati Sudnjem danu po Allahovu odobrenju, a prema toj tvrdnji, na taj način se uspostavilo srodstvo i tazbinstvo.

Ovdje se od Uzvišenog Allaha otklanja svaka laž i proturječnost.

Hvaljen neka je Allah i daleko od onoga kako Ga oni predstavljaju! (37/159). Vjernička grupa džina izuzima se od onih koji će biti bačeni u vatru i izloženi kazni, jer je i među njima bilo vjernika.

Allahovi iskreni robovi nisu za to krivi (37/160).

Poslije ovoga riječi su upućene politeistima i tzv. božanstvima kojima su se oni klanjali, govori se o njihovom iskvarenom vjerovanju i upućuju se riječi njima – melekima, kako se da razumjeti iz teksta.

Ali, ni vi, sa onima kojima se klanjate, (37/161)

ne možete njima nikoga u zabludu zavesti, (37/162)

možete samo onoga koji će ionako u vatri gorjeti (37/163).

"Svakome od nas mjesto je određeno, (37/164)

mi smo u redove poredani, (37/165)

i samo Njega hvalimo!" (37/166).

To jest vi i ono čemu se vi klanjate ne možete nikoga zavesti protiv Allaha do onoga koji se ubraja u stanovnike pakla, tj. onih kojima je određeno da budu dovedeni u Džehennem i da budu prženi. Vi niste u stanju da zavedete srca vjerničke prirode i da ih smatrate pokornim. Džehennemsko gorivo je poznato. To su oni čija su srca po prirodi pripremljena da se odazovu pozivu na smutnju, da čuju i povedu se za onima koji zavode u zabludu.

Meleki na ova kazivanja odgovaraju da svaki od njih zna i ima svoje mjesto koje ne može prekoračiti. Oni su robovi, Allahova stvorenja, oni imaju svoje obaveze i pokorni su Allahu, oni se redaju u safove radi namaza, stalno zahvaljuju Allahu i svaki od njih stoji na stepenu koga ne može prekoračiti, a Bog najbolje zna.

* * *

Ovdje dolazi do ponovnog osvrta na razgovor o politeistima koji su iznosili ove priče, govori se o njihovom zavjetu i obećanju kada su pravili prigovore sljedbenicima Knjige kada su govorili: Kad bi bilo kod nas ono što su imali narodi pređašnji, od Ibrāhima i oni koji su došli poslije njega, mi bismo vjerovali, Allah bi nas pripremio za to i odabrao nas.

A oni su sigurno govorili: (37/167)

"Da smo mi Knjigu imali kao što su je imali narodi prijašnji, (37/168)

sigurno bismo bili Allahovi robovi islreni!" (37/169).

A kada im je stigla Opomena, najveća objavljena Opomena na ovoj Zemlji, oni niječu ono što su govorili:

Ali u Kur'an ne htjedoše da povjeruju, i znaće oni! (37/170).

Ova potajna prijetnja u riječima *i znaće oni* (37/170), odgovara nevjerovanju nakon želje i obećanja. U povodu ove prijetnje potvrđuje se Allahovo obećanje Poslaniku da će pobijediti i nadvladati.

A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim, o poslanicima: (37/171)

"Oni će biti, doista, potpomognuti (37/172)

i vojska Naša će zacijelo pobijediti!" (37/173).

Ovo obećanje je stvarnost Allahova Riječ nepobitna. Korijeni vjerovanja su se učvrstili na Zemlji, uspostavilo se je zdanje vjerovanja, uprkos svim preprekama, uprkos onih koji su nagonili u laž, uprkos egzemplarnoj kazni primijenjenoj na onima koji pozivaju ovom učenju i onima koji ih slijede. Vjerovanje politeista i nevjernika je iščezlo, propala je njihova vlast i država, ostalo je vjerovanje koje je donio Poslanik, vjerovanje koje je savladalo ljudska srca i umove, prilagodilo njihovo poimanje i

razumijevanje i to vjerovanje uprkos svemu, postoji i traje na svim stranama Zemlje. Svi pokušaji koji su se činili radi likvidacije Božanskog vjerovanja koje je donio Poslanik i nastojanje da nadvlada ovo vjerovanje bilo kakve druge ideje ili filozofije nisu uspjeli. Čak ni u zemlji gdje su se te ideje javile obistinila se Allahova Riječ data Njegovim robovima – poslanicima: da su oni pobjednici i da će Allahova vojska pobijediti.

Ovo je rečeno uopćeno. Ta je pojava uočljiva na svim dijelovima Zemlje i kroza sva stoljeća.

Ovo se ostvaruje u svim slučajevima na putu Allahova poziva, ali kada se vojska iskreno opredijeli za to i kada se svom pozivu u potpunosti preda, ona je pobjednik bez obzira kakve prepreke i smetnje joj bile stavljene na put, bez obzira koliko ih željezna pesnica i snaga neistine vrebala, snage propagande i izmišljanja. To su borbe u kojima se razlikuju samo rezultati, a one sve završavaju na onome što je Allah obećao Svome Poslaniku. To je ono čemu se ne može suprotstaviti niti stati na put kao i kada bi mu se suprotstavile sve snage Zemlje. To je obećanje pobjede, nadvladavanja i učvršćivanja.

Ovo obećanje je jedan od kosmičkih Allahovih zakona, iskonski i vječiti zakon koji teče isto kao što se kreću ove planete i zvijezde u svom regularnom kretanju, kao što se smjenjuje dan i noć na Zemlji i kao što život iz mrtve Zemlje kada voda padne na nju. Međutim, sve je to vezano za Allahovu odredbu i ostvaruje se onda kada On želi. Ponekad ti razultati uspore, u odnosu na ograničene ljudske živote, međutim, oni ne zaostaju nikada niti se mijenjaju, oni se ostvaruju u formi koja je čovjeku katkada nepoznata, jer ljudi traže časovitu pobjedu i prevlast, a ne uviđaju ostvarenje ovog zakona koji se događa u novom obliku.

Ljudi žele određenu pobjedu i prevlast Allahove vojske i sljedbenika Njegovih poslanika, a Allah želi nešto drugo, kompletnije od toga i trajnije, te biva ono što Allah hoće pa makar se vojska opteretila teretima i dužinom više nego što ona očekuje. Muslimani su prije Bitke na Bedru željeli da se domognu kurejševićke karavane, a Allah je želio da ih mimoiđe ta bogata karavana, a da se suoče sa vojskom i sukobe sa snažnom i moćnom skupinom. Ono što je Allah htio - to je bilo bolje za njih i za islam. Uslijedila je pobjeda koju je Allah želio Svome Poslaniku, njegovoj vojsci i onima koji pozivaju u islam, vazda i u svakom vremenu.

Kadkada Allahovi vojnici u nekoj borbi dožive i poraz i zadesi ih nesreća, doživljavaju okrutno iskušenje, jer Allah tim vojnicima obećava

pobjedu u najvećoj borbi, priprema im okolnosti oko njih da bi jednog dana pobjeda urodila plodom na daleko većem obzorju i trajnijem djelovanju.

Allahova Riječ je rečena. Njegovo htijenje vezano za obećanje je dato i učvrstio se Njegov zakon koji se ne mijenja niti odstupa od principa:

A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim, o poslanicima: (37/171)

"Oni će biti, doista, potpomognuti (37/172)

i vojska Naša će zacijelo pobijediti!" (37/173).

Kod proglasa ovog kategoričkog obećanja i ove date riječi, Allah naređuje Svome Poslaniku (alejhi's-selam) da ih napusti i prepusti ih Allahovu obećanju i Njegovoj Riječi, da ih posmatra i gleda kako se ostvaruje Allahova Riječ nad njima, neka ih ostavi da i sami vide kako se to zbiva:

Zato se okreni od njih za neko vrijeme (37/174)

i posmatraj ih, i oni će posmatrati! (37/175).

Zar oni kaznu Našu da požuruju? (37/176).

Kad ih ona stigne, zlo će jutro osvanuti onima koji su bili opomenuti! (37/177).

Zato se okreni od njih za neko vrijeme (37/178)

i posmatraj, i oni će posmatrati! (37/179).

Okreni se od njih, ostavi ih i ne brini za njih, ostavi ih za Dan u kome ćeš ih jasno vidjeti, a i oni će vidjeti čime završava Allahovo obećanje dato u vezi sa tobom i njima, kada su insistirali da se ubrza Naša kazna. Teško njima toga dana kada ih ta kazna snade, jer kad se Allahova kazna spusti na neki narod, jutro će im biti vrlo mučno.

Naredba se ponovo ponavlja da ih ostavi i prepusti samim njima i prijetnji koja je sadržana u toj zaplašujućoj naredbi. *Zato se okreni od njih za neko vrijeme* (37/175), a ponavlja se signal koji govori kakav će ih strah

zadesiti *i posmatraj i oni će posmatrati* (37/179), ostavi ih sve u stravičnom strahu koji se nagovještava.

* * *

Ova sura završava odbijanjem svih prigovora Uzvišenom Allahu i izražavanjem veličine samo Njemu, Allahovim selamom Njegovim poslanicima i isticanjem zahvale samo Allahu, Gospodaru svjetova, Onome koji nema ortaka:

Veličanstven je Gospodar tvoj, Dostojanstveni, i daleko od onoga kako ga predstavljaju oni! (37/180)

i mir poslanicima (37/181)

i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova! (37/182).

Ovaj kraj potpuno odgovara temama ove sure, on sažima pitanja koja je tretirala ova sura.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« صٓ وَٱلْقُرْآنِ ذِي ٱلذِّكْرِ * بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ * كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ * وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ ، وَقَالَ ٱلْكَافِرُونَ : هَٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ * أَجَعَلَ ٱلْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا ؟ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ * وَٱنْطَلَقَ ٱلْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ ٱمْشُوا وَٱصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ * مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي ٱلْمِلَّةِ ٱلْآخِرَةِ إِنْ هَٰذَا إِلَّا ٱخْتِلَاقٌ * أَأُنْزِلَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا؟ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي ، بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ * أَمْ لَهُمْ مُلْكُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي ٱلْأَسْبَابِ * جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ * كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ * وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ ٱلْأَيْكَةِ أُولَٰئِكَ ٱلْأَحْزَابُ * إِنْ كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ * وَمَا يَنْظُرُ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ * وَقَالُوا : رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ . . . » . .

SURA SĀD
OBJAVLJENA U MEKKI
88 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Sād. Tako Mi Kur'ana slavnog, (38/1)

doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju! (38/2).

Koliko smo Mi naroda prije njih uništili. I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno! (38/3).

Oni se čude što im je jedan od njih došao da ih opominje, i govore nevjernici: "Ovo je čarobnjak, lažov! (38/4)

Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!" (38/5).

I oni ugledni između njih krenuše: "Idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće! (38/6).

Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž; (38/7)

zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena?!" Ali, oni u Opomenu Moju sumnjaju zato što kaznu Moju nisu iskusili (38/8).

Zar su u njih riznice milosti Gospodara tvoga, Silnoga i Darežljivog? (38/9).

Zar oni imaju vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je između njih? - neka se, onda, uz ljestve popnu (38/10).

oni predstavljaju neznatnu urotničku vojsku koja će tamo biti poražena (38/11).

I prije njih su narod Nūhov, i Ād, i faraon, vlasnik građevina ogromnih, poricali, (38/12)

i Semūd i Lūtov narod i stanovnici Ejke; oni su se protiv poslanika urotili; (38/13)

svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili (38/14).

A i ovi ne čekaju do jedan zvuk roga koji neće biti potrebno ponoviti, (38/15)

i govore: "Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije dana u kojem će se račun polagati (38/16).

Ova sura objavljena je u Mekki. Ona tretira teme kao i druge sure objavljene u Mekki: monoteizam, Objavu Muhammedu (alejhi's-selam) i obračun na Sudnjem danu. Ova tri pitanja izložena su na početku ove sure od kojih je i sačinjen prvi njen dio. To su časni ajeti koji su iznad ovih riječi. Oni zbunjuju i izazivaju čudo i iznenađenje koje su izražavali velikani politeista u Mekki za vrijeme poziva Poslanika (alejhi's-selam) upućenog njima da vjeruju u jedinoga Allaha, zatim kada ih je obavijestio o Objavi i da je on odabran od strane Allaha da bude poslanik: *Oni su čude što im je jedan od njih došao da ih opominje i govore nevjernici: "Ovo je čarobnjak, lažov! Zar on da bogove svede na Boga Jednoga? To je, zaista, nešto veoma čudno!" I oni ugledni između njih krenuše: "Idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće. Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž; zašto baš njemu, između nas da bude poslana opomena?!"* (38/4-8). Ova sura govori i o njihovom ismijavanju i osudi zašto im je obećana kazna: *i govore: "Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije Dana u kojem će se račun polagati!"* (38/16).

Pretjerivali su u tome i nisu mogli da prihvate da je Uzvišeni Allah odabrao jednog od njih da im preko njega uputi Opomenu i da taj čovjek bude niko drugi do Muhammed ibni Abdullah, koji nije imao kakav ugled i vođstvo među njima. Zbog toga nagovještaj u uvodu ove sure da će oni imati loše posljedice zbog tog pretjerivanja i omalovažavanja izraženog u njihovim riječima: *Zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena!?* (38/8). To je nešto loše za njih, *zar su u njih riznice milosti Gospodara tvoga, Silnoga i Darežljivog, zar oni imaju vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je između njih? – neka se onda, uz ljestve popnu* (38/9-10) - da im se kaže: Allahovu milost ništa ne može zadržati ako je Allah želi nekome dati. Ljudi ničim ne gospodare na nebesima i na Zemlji. Allah daje Svoju opskrbu i milost kome hoće. On bira između svojih robova za koga zna da će im činiti dobro bez ikakva ograničenja i računa. U ovom kontekstu dolaze i kazivanja o Dāvūdu i Sulejmanu i obilatoj nagradi u poslanstvu i vlasti datim njima potčinjavajući im brda i ptice, džine i vjetar, pored vlasti, riznica i uživanja na zemlji.

Njih dvojica su, i pored toga, ljudi, i njih pogađa ljudska slabost i nemoć, i njih Allahova milost i Njegova zaštita, stiže štiti i otklanja njihove slabosti i nemoć, prihvata od njih teobu i pokajanje, usmjerava njihove korake na Putu ka Allahu.

Uz ova dva kazivanja dolazi i uputa Vjerovesniku da bude strpljiv zbog pogrda koje mu čine oni koji nagone u laž, dolazi do upozorenja da ima u vidu Allahovu dobrotu i Njegovu zaštitu, kao što je to predočeno u kazivanju o Dāvūdu i Sulejmanu. *Ti otrpi ono što oni govore i sjeti se roba Našeg Dāvūda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao* (38/17).

Ovdje se navodi i kazivanje o Ejjūbu predočavanjem iskušenja Allahovih iskrenih robova u nevolji. Dolazi kazivanje o Ejjūbu, izrazitom predstavniku strpljenja, predočava se lijep kraj koji će ga stići i koji će ga obuhvatiti Allahova milost, obliti ga svojim obiljem, dotaći njegov bol Svojom nježnom rukom. U izlaganju ovog kazivanja je utjeha Poslaniku (alejhi's-selam) i vjernicima zbog svake štete i nevolje s kojom se suočava u Mekki, ukazuje se i na milost koja stoji iza ovog iskušenja i na izliv Allahovih riznica kada to Allah želi.

Ovo kazivanje uzelo je veći dio ove sure nakon uvoda. Ono obuhvata drugi dio sure.

Ova sura sadrži i odgovor politeistima koji su insistirali da im se ubrza kazna i koji su govorili: *Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije Dana u kojem će se račun polagati* (38/16). Poslije ovog kazivanja iznosi se jedna od scena Sudnjeg dana u kojoj je predstavljeno uživanje koje očekuje bogobojazne i pakao koji očekuje one koji su nagonili u laž, otkriva se nepokolebljivost istinitih vrijednosti na Sudnjem danu između jednih i drugih kada glavešine koje su se oholile primijete svoju sudbinu kao i sudbinu siromašnih, slabašnih, s kojima su se ismijavali na zemlji smatrajući da je nemoguće da će ih snaći Allahova milost, a ti nisu bili uglednici i velikani, dok one koji su bili bogobojazni čeka lijep kraj: Edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene, u kojima će se odmarati i raznovrsno voće i piće tražiti. Pored njih biće hurije istih godina, koje će preda se gledati (38/50-52). A one koji budu zlo činili čeka najgore prebivalište: džehennem u kome će gorjeti; a grozne li postelje. Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu i druge slične ovima muke, mnogobrojne (38/56-58). Oni se proklinju u Džehennemu i glože. Oni se dobro sjećaju kako su ismijavali vjernike: govoreći: "Zašto ne vidimo ljude koje smo u zle ubrajali, i koje smo ismijavali? Da nam se nisu iz vida izgubili?" (38/62-63). Oni ih ne primjećuju u Džehennemu, a poznato je da su

i oni tamo, u Džehennemu. Ovo je odgovor na to njihovo ubrzavanje i ismijavanje.

Ova scena obuhvata treći dio u ovoj suri.

Isto kao što se odbija njihova osuda Objave o kojoj ih je Poslanik (alejhi's-selam) obavijestio, ovaj odgovor naveden je u kazivanju o Ādemu dok je bio u gornjim sferama i dok još nije bio poslanik (alejhi's-selam). To je samo Allahova obavijest Muhammedu (alejhi's-selam) šta je bilo. To osim Ādema nije vidio nijedan čovjek. U toku izlaganja ovog kazivanja objašnjava se da se time misli na Iblisa pa se nastavlja sa njegovim progonjenjem i prokletstvom zbog njegove zavidnosti Ādemu (alejhi's-selam) i njegovog neprihvatanja što je Allah odabrao Ādema i dao mu prioritet nad šejtanom. Isto tako, poiliteisti Mekke ne prihvataju da je Allah odabrao Muhammeda (alejhi's-selam) između njih da preko njega pošalje Objavu. Njihovi stavovi su slični stavu protjeranog i prokletog Iblisa.

Ova sura završava četvrtim i posljednjim dijelom riječima koje su im upućene preko Poslanika (alejhi's-selam) da ono čemu on njih poziva ne dolazi od samoga njega niti on traži za to ikakvu nagradu, nego da on ima nešto veće, nešto što će se manifestirati: *Reci: "Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i ja nisam izvještačen. Kur'an je, doista, svijetu cijelom opomena! I vi ćete uskoro saznati njegovu poruku!"* (38/86-88).

Ovo su ta četiri dijela preko kojih se odvijaju teme ove sure koje kruže sa ljudskim srcem i odvode ga do stradanja drevnih naroda koji su se osilili, oholili, ispoljavali superiornost nad poslanicima i vjernicima, a onda skončali u poznatom stradanju, rušenju i razočarenju. Oni predstavljaju neznatnu urotničku vojsku koja će tamo biti poražena. I prije njih su narod Nūhov, i Ād, i faraon, vlasnik građevina ogromnih, poricali i Semūd, i Lūtov narod, i stanovnici Ejke; oni su se protiv poslanika urotili; svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili (38/11-14).

Ova strana predočava se ljudskom srcu i to je strana poraza, rušenja i propasti svih nasilnika koji nagone u laž, a nakon toga donosi se strana podrške, učvršćivanja, milosti i zaštite Allahovim odabranim robovima, donose se u kazivanju o Dāvūdu, Sulejmanu i Ejjūbu.

I jedno i drugo su stvarnosti na Zemlji, a onda se ovo srce upućuje na scenu Sudnjeg dana i sliku uživanja i zadovoljstva koja dolazi poslije toga, odnosno sliku pakla i srdžbe gdje se primjećuje sasvim druga boja koju susreću ove dvije skupine u kući vječnosti nakon što su to susreli u kući prolaznosti.

Posljednji krug u prvom kazivanju je kazivanje o prvim ljudima i o zavidnosti i zabludi prvog neprijatelja kojeg su vodili zalutali, namjerno i sa insistiranjem, a to su oni koji su nemarni.

Za vrijeme ovog kazivanja navodi se i jedan moment koji dotiče ljudsko srce, budi u njemu Istinu smještenu u zdanju nebesa i Zemlje. To je Istina koju Allah hoće da učvrsti među ljudima na Zemlji slanjem poslanika. I ovo je jedno od toga: Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih (38/27). Ovo je osvrt kakvih imamo dosta u Kur'anu. To je osnovna istina ovog vjerovanja koje je temeljni predmet objavljenih dijelova Kur'ana u Mekki.

Sada prijeđimo na detalje.

* * *

Sād. Tako Mi Kur'ana slavnog, (38/1)

doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju! (38/2).

Koliko smo Mi naroda prije njih uništili. I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno! (38/3).

Ovim slovom, *sad,* zaklinje se Uzvišeni Allah kao što se zaklinje i Kur'anom slavnim. Ovo slovo je tvorevina Allaha Uzvišenoga, On je njegov Tvorac, On je Tvorac glasa u grlu čovjeka, on je Tvorac slova abecede od čije je vrste satkan kur'anski izraz. Ta slova i glasove ljudi upotrebljavaju, ali ne da nešto kao u Kur'anu napišu, jer je Kur'an dat od Allaha, on je Njegov proizvod kojeg ljudski rod ne može dati, pa ni slično njemu, ni u Kur'anu ni u nekom drugom djelu. Ovaj glas, *sad,* koji izlazi iz grla, izlazi iz grla moći Kreatora i Stvoritelja koji je stvorio i grlo i glasove koji nastaju u grlu. Ljudi nisu u stanju da proizvedu slično, živo grlo koje bi moglo dati ove glasove. To je zaista jedna od nadnaravnosti - kad bi ljudi razmišljali o tim nadnaravnostima rasutim u svim dijelovima njihovog bića. Kada bi to shvatili, oni ne bi padali u zbunjenost zbog Objave koju Allah objavljuje

ljudima preko čovjeka koga On između njih bira. Objava nije ništa veće od kreatorstva ovih čudnih osobenosti u njihovu formiranju.

Sād. Tako Mi Kur'ana slavnog, (38/1)...

Kur'an sadrži opomenu, a sadrži i druge zakonske odredbe, kazivanja i prečišćavanja, ali opomena i usmjerenje prema Allahu su na prvom mjestu. To je prioritetna istina u ovom Kur'anu. Donošenje zakona i kazivanja i sve ostalo slijedi poslije ove opomene. Sve to podsjeća na Allaha i usmjerava srce prema Njemu u ovom Kur'anu. Kur'an ponekad ima značenje *zi'zikr,* tj. spomenut i poznat, a to je opis temelja Kur'ana.

doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju! (38/2).

Ova proturječnost u izrazu traži da se osvrnemo na nju. On, igleda, kao da je otrgnut od prve teme, zaklinjanja slovom *sad* i slavnim Kur'anom. Ova zakletva kao da nije kompletna u ovom izrazu, jer onaj koji se zaklinje time nije spomenut. On se u tekstu zadovoljio onim čime se zaklinje, a onda se prešlo na izlaganje o politeistima, o njihovoj oholosti i inadu.

Odstupanje od prvog problema je očito. Ono posvećuje pažnju pitanju koje ga slijedi. Allah se zakleo sa *sad-om* i Kur'anom slavnim, što ukazuje da je to nešto veliko, nešto što zaslužuje da se Allah Uzvišeni njime zaklinje. Poslije ovoga tekst iznosi jedan vid oholosti politeista i njihov inad prema Kur'anu. To je navedeno prije nego što je navedena čestica *bel* koja ukazuje na suprotstavljanje ovog dvoga i onog što dolazi poslije nje. Međutim, ovakav osvrt u ovom stilu veoma strogo potcrtava razliku između poštovanja koje ukazuje Uzvišeni Allah prema ovom Kur'anu i oholosti politeista prema Kur'anu i njihovu suprotstavljanju njemu. To je nešto veliko! Ova oholost i inad popraćeni su jednom stranicom koja govori o propasti i rušenju svih onih koji su prije njih i svih koji su poput njih nagonili poslanike u laž, oholili se poput njih i ispoljavali inad, zatim donosi i njihovu scenu kad oni traže spas, ali spasa nema. Tada ih ta oholost napušta i prisiljava da shvate da su poniženi. Oni, također, napuštaju svađu i traže sklonište u sažaljenju, ali onda kada je vrijeme proteklo:

Koliko smo Mi naroda prije njih uništili. I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno! (38/3).

Možda će oni, kada razmisle o ovoj stranici, da se uspokoje i napuste svoju oholost i gloženje i da sebe zamisle u položaju minulih pokoljenja, možda će pozivati i zatražiti pomoć. Istovremeno, pred njima je bilo široko

područje prije nego što su pozvali i zatražili pomoć, ali je bilo prekasno. Nema mjesta za traženje pomoći ni za spas!

Srca kucaju tim otkucajem i nad njima odzvanja ovaj ritam prije nego se objasni ta njihova bahatost i inad.

Oni se čude što im je jedan od njih došao da ih opominje, i govore nevjernici: "Ovo je čarobnjak, lažov! Zar on da svede bogove na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!" I oni ugledni između njih krenuše: "idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće! Zar ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž; (38/4-7)...

Ovo je taj osioni ponos: *zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena* (38/8). To je inad: *Zar on da bogove svede na Boga jednog?* (38/5). *Zar za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših?* (38/7) *Ovo je čarobnjak, lažov* (38/4), *ovo nije ništa drugo već namještena laž!* (38/7), itd.

Drevno je kazivanje u kome do izaražaja dolazi čuđenje kako može biti poslanik čovjek. Ono se ponavlja bezbroj puta. Svaki narod govorio je od samog početka poslanstava i uvijek ponavljao kako da bude poslanik neko od ljudi. Ljudi su ostali ustrajni u svom protivljenju:

oni se čude što im je jedan od njih došao da ih opominje (38/4).

Najnužnije je i najbliže svrsi i logici da poslanik bude jedan od ljudi, čovjek koji zna kako razmišljaju ljudi i kako osjećaju, da osjeti šta kruži u njihovim dušama, šta se protivi u njihovim bićima, kakav nedostatak i slabost osjećaju, kakve su sklonosti i želje, šta mogu, a šta ne mogu uraditi, kakve prepreke i posljedice im se suprotstavljaju i s kakvim faktorima i odgovorima se sudaraju.

Logično da je to čovjek koji živi medu ljudima, jedan od njih, čiji bi način života bio uzor njima, a oni da osjete kako je on jedan od njih, da osjete da je među njima, da je njima sličan i vezan s njima, da oni tada traže program kojeg bi on prakticirao i pozivao ih da ga u tome slijede, da su oni u stanju da slijede taj program kojeg bi pretočili u život.

Logično je da je to jedan od njih, jedan od njihova pokoljenja, koji govori njihovim jezikom, koji zna za što se interesiraju, njihove običaje, tradiciju, detalje njihova života, a da oni znaju njegov jezik, da ga razumiju, sporazumijevaju se s njim i odgovaraju mu na postavljena pitanja. U tom slučaju, između njega i njih ne postoji nikakva praznina koja bi proistekla iz različitosti njihove vrste ili razlike u jeziku ili prirode njegova života.

Međutim, najnužnije je i najbliže da je on vazda bio predmet čuđenja okružen osudama, praćen nagonjenjem u laž. To zbog toga što oni nisu spoznali mudrost ovog izbora, a i griješili su kod poimanja prirode poslanstva. I umjesto da poslanstvo vide kao realno rukovođenje čovječanstvom na putu prema Allahu, oni su to smatrali fantazijom, nečim što je okruženo tajnama, nečim što ne treba da bude shvatljivo i blisko. Oni su gledali na poslanstvo kao na nešto što je fantazija, što je iznenađujuće, a što se ne da dotaknuti rukama, opaziti spoznati niti to živi realnim životom u svijetu ljudi. Na osnovu toga oni su tražili odgovor da poslanstvo bude mit, isto kao što su to tražili i od bajki od kojih se sastojalo njihovo proturječno vjerovanje.

Međutim, Allah je htio da omogući ljudima, posebno posljednjim poslanstvom, da žive sa ovim poslanstvom prirodnim i realnim životom, da žive ugodnim, čistim i plemenitim životom, ali da to poslanstvo bude stvarnost na zemlji, a ne neko pogrešno shvatanje, ne vizija, ne primjer koji iščezava u sferama bajki i snova, oholi se nad istinom i bježi u maglu fantazija i pogrešnih predstava.

I govore nevjernici: "Ovo je čarobnjak, lažov." (38/4).

Ovo su govorili smatrajući da je nemoguće da je Allah poslao Objavu nekom čovjeku od njih. To su govorili radi odvraćanja širokih masa od Muhammeda (alejhi's-selam) i zamagljivanja jasne istine koju on govori te poznate predstave o njegovoj ličnosti.

Činjenica u koju se ne može sumnjati, da velikani Kurejšije nisu ni jednog momenta povjerovali dok su govorili o Muhammedu ibni Mutalib (alejhi's-selam), koga su oni sasvim tačno poznavali, da je on čarobnjak i da laže, nego su to koristili kao oružje u zamaglivanju njegove ličnosti, zavođenju masa i kao borbu obmanom koju dobro znaju svi oholi. Oni ovu taktiku koriste da bi zaštitili sebe i svoje pozicije od opasnosti Istine koja je predstavljena u ovom vjerovanju, koja potresa nezdrave vrijednosti i nepouzdane pozicije na koje su se oslanjali ovi velikani.

Mi smo ranije ukazali, a to činimo i sada, na ugovor sklopljen između predstavnika Kurejšija o korištenju propagandnog rata protiv Muhammeda (alejhi's-selam) i Istine koju on donosi, da bi oni sebe i svoju poziciju sačuvali u širokim masama u Mekki, da bi arapska plemena, koja bi dolazila u Mekku u vrijeme Hadždža, odvratili od nove vjere i njena Nosioca (alejhi's-selam).

Ibni Ishāk prenosi da se Velid ibni Mugire sastao sa jednom grupom Kurejšija, a bio je najstariji medu njima, u vrijeme hadždža. Tom prilikom je rekao: "Kurejšije, eto, vrijeme hadždža je nastupilo i delegacije Arapa počele su vam dolaziti. Oni su čuli o pozivu Muhammeda pa gledajte da zauzmete jedinstven stav o ovom pitanju, nemojte se u ovome razilaziti pa da jedan drugoga demantirate, da vaši stavovi pobijaju jedan drugoga." Nato oni uzvratiše: "Daj ti reci, Ebu Abde'š-Šems, reci i daj nam stav kojeg ćemo zastupati." "Ne," reče Ebu Abde'š-Šems, "vi recite, da čujem!" Oni mu na to odgovoriše: "Dobro, da kažemo, na primjer, da je proricatelj!" "Ne, Boga mi", odgovori Abde'š-Šems, "on nije proricatelj, jer smo imali prilike da vidimo proricatelje, a to što on govori nije mumljanje proricatelja niti čatanje." "Onda da kažemo da je lud!" Ebu Abde'š-Šems i to odbaci i reče: "Nije on lud, jer smo imali priliku vidjeti luda čovjeka i prepoznati ga. Kod njega nema ni traga o svađi, tuči, niti je đavolski zaveden!" "Dobro, onda da kažemo da je pjesnik!" "On nije pjesnik," uzvikuje Ebu Abde'š-Šems, "jer mi dobro poznajemo poeziju, poznajemo metre arapske poezije: redžez, hezedž, metre potpunih, skraćenih i proširenih stopa. Ovo što on govori nije poezija." "Onda da kažemo da je čarobnjak!", uzvikuju Kurejšije. "Nije on čarobnjak!" kaže Ebu Abdu'š-Šems, "jer smo imali priliku da gledamo čarobnjake i njihovo čarobnjaštvo. To što on govori nije njihovo puhanje niti u čvor vezanje." "Pa šta da kažemo, Eba Abde'š-Šems?" pitaju Kurejšije. "Bogami," kaže Ebu Abdi'š-Šems, "njegove riječi su tečne i jasne, a korijen poput korijena palme,[3] čije su grane plodonosne.[4] Sve što vi kažete to ne vrijedi ništa, jer se zna da je neistina. Najpovoljnije bi bilo da kažete da je nekakav čarobnjak donio neku vrstu čarobnjaštva koja razdvaja sina i roditelja, čovjeka od njegova brata, muža od žene, čovjeka od njegove porodice itd." Prihvatili su to i otišli, sjeli pored puta kuda ljudi prolaze kad dolaze na hadždž tako da ne prođe niko od hodočasnika a da ga oni ne upozore na ovaj slučaj i ne izlože mu ga.

---

[3] Poredi Poslanika sa palmom koja ima dubok korijen.

[4] Nose pupoljke nose zreli plod

Tako je bilo sa glavešinama Kurejšija i njihovim riječima da je Poslanik čarobnjak i lažov, a oni dobro znaju da oni lažu, znaju također da Poslanik (alejhi's-selam) nije bio čarobnjak niti lažov.

Oni su se njemu čudili i zbog njegova poziva da se klanjaju samo Allahu, da je to naistinitiji poziv i da ga je najpreče slušati:

Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!" (38/5).

I oni ugledni između njih krenuše: "Idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće! (38/6).

Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž; (38/7)...

Kur'anski izraz predočava stepen njihove zbunjenosti zbog ove prirodne i bliske istine: *Zar on da bogove svede na Boga jednoga?"* (38/5), - kao da je to nešto što ne može pojmiti niko: *To je, zaista, nešto veoma čudno!* (38/5), čak i forma izraza upotrijebljena u Kur'anu *udžab* nagovještava žestinu čuđenja i njegovu veličinu.

On istovremeno predstavlja njihov metod otpora Istini u dušama širokih masa gdje nastoji da ih učvrsti na njihovom naslijeđenom i proturječnom vjerovanju, da da do znanja da se iza ovog novog poziva krije nešto što nije očito, a da velikani, koji znaju šta se krije u ovim pitanjima, znaju i šta skriveno stoji iza ovog poziva. *I oni ugledni između njih krenuše: "Idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće!"* (38/6). To nije vjera, to nije ni vjerovanje, nego je to nešto drugo što se želi postići preko ovog poziva, nešto što široke mase trebaju da prepuste svojim glavešinama, koji dobro znaju razlučiti i shvatiti šta se krije a šta se time namjerava, jer to i pripada njihovom naslijeđenom običaju. Njihova božanstva su poznata i oni ne žele ništa što stoji iza ovog novog manevrisanja. Oni imaju svoje bogove i oni njima služe kao potpora da se suprotstave tom novom pozivu. Neka široke mase spavaju u miru, a velikani će bdjeti nad njihovim interesom njihovim vjerovanjima i bogovima.

To je uobičajeni metod koji se ponavlja i kojeg primjenjuju silnici prema širokim slojevima - da narod ne bi brinuo za opće poslove, da ne bi istraživao šta stoji iza te Istine i da ne bi razmišljao s kakvim ozbiljnim činjenicama će se suočiti. To je sve činjeno kako bi se narod zabavilo nečim čime ne bi spoznalo opasnost koja prijeti silnicima i velikanima,

čime bi otkrio neistine u koje su ga velikani doveli. Uostalom, velikani i žive samo zato da neistinom zavode široke mase.

Oni ljudima skrivaju pravu sliku kod predočavanja vjerovanja koje je blisko narodu, vjerovanja sljedbenika Knjige, nakon što su u nj ubačene priče i mitovi koji su tu vjeru odvojili od iskrenog monoteizma:

Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž; (38/7)...

Načela trojstva su već bila proširena u krišćanstvu, a mit o Aziru kod Jevreja. Velikani Kurejšije ukazivali su na ovu pojavu riječima: *Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših* (38/7) - nismo čuli za ovaj apsolutni monoteizam, vjeru u Jednog Boga koju je donio Muhammed (alejhi's-selam), pa ono što on govori nije ništa drugo već "namještena laž."

Islam je snažno insistirao na očišćenju vjere monoteizma od svih legendi i mitova, raznovrsnih mješavina i devijacija koje su pridodate vjerovanju u prošlosti. Monoteizam je glavna činjenica na kojoj počiva cjelokupni Bitak. Ovaj Bitak je, istovremeno, jasno i snažno svjedočanstvo o tome jer je monoteizam osnova bez čega se ne bi mogao uspostaviti život ni u svojoj cjelini ni u detaljima.

I dok izlažemo protivljenje Kurejšija ovom vjerovanju, njihovu zbunjenost i čuđenje što se insistira na jednom Božanstvu, dok izlažemo protivljenje politeista prije Kurejšija, kroz stoljeća, u vrijeme poslanstava koja su donosila ovu Istinu, dok izlažemo insistiranje svakog poslanika na toj Istini, počivanju svakog poslanstva na temeljima te Istine i ogromnog truda koji je ulagan na njenom učvršćivanju u dušama kroza sva vremena, bilo bi lijepo da nešto više kažemo o vrijednostima ove Istine.

To je velika, najvažnija istina na kojoj počiva Bitak i koju potvrđuje sve što postoji u tom Bitku.

Jednost zakona koji dominiraju u Kosmosu koga gledamo, sasvim jasno govori da Htijenje koje je proizvelo ove zakone mora biti jedno. Gdje god po Kosmosu bacimo pogled susreću nas ova istina, istina jednosti ovih zakona, jednost koja je nastala jednotom Htijenja.

Sve što postoji u ovom Kosmosu u stalnom je i određenom kretanju. Atom, prva jednota svega što postoji u Kosmosu, bilo živo ili neživo, stalno je u pokretu. Taj atom sačinjen je od elektrona koji se kreće oko jezgra sačinjenog od protona. Isto onako kao što kruže zvijezde oko Sunca u

Sunčevom sistemu i kao što Mliječni put sastavljen od sunačanih sazviježđa i bloka maglica kruži oko sebe. Smjer kretanja zvijezda, Sunca i Mliječnog puta jedan - je u pravcu zapad – istok, suprotno kruženju kazaljki na sahatu.[5]

Elementi od kojih je sačinjena Zemlja i ostale zvijezde koje se kreću jedni su te isti elementi. Elementi zvijezda su, također, oni od kojih je sačinjena i Zemlja. Sva ova tijela sačinjena su od atoma, a atomi od elektrona, protona i neutrona. Sva spomenuta tijela sačinjena su od ova tri osnovna dijela, bez izuzetka.

"I u vrijeme u kome se materija svodi na ova tri osnovna dijela, a učenjaci silu svode na jednu osnovu: svjetlo, toplota, sunčeve, gama i sve druge zrake, sve te brojne pojave su pojave jedne magnetsko električne sile. Sve te sile idu jednom brzinom i u tome nema nikakve razlike osim u smjeru. Materija je sačinjena od tri osnovna elementa, a sile su duboko ukorijenjeni neprimjetni valovi.

Ajnštajn u svojoj teoriji relaviteta navodi izjednačenje materije i sila i kaže da su materija i sila jedno te isto. Iskustva potvrđuju njegovu tvrdnju. Posljednja proba koja je izvedena potvrdila je tu njegovu tvrdnju najgromoglasnije koju je ikada čuo Svijet, a to je eksplozija atoma u hidrogenskoj bombi!

Prema tome, materija i sile su jedno te isto.[6]

Ovo je jednota u formiranju Kosmosa. To je spoznao čovjek u posljednje vrijeme i svojim posljednjim iskustvom. U samom sistemu Kosmosa postoji vidljiva jednota kao što smo ukazali kod zakona neprestanog kretanja. Zatim to je usklađeno i uređeno kretanje u kome ništa u Kosmosu ne iskače. Primjetna je skladnost u svemu što postoji, tako da jedno drugo ne remeti, ne sudara se nešto s nečim. Najbolji primjer za to su planete, zvijezde i ogromni Mliječni putevi koji plove u prostoru: *svi oni u svemiru plove* (36/40). Njihovi tokovi i putanje u prostoru postavljenom za njihovo kretanje, udaljavanje i položaji potvrđuju da je Taj Koji je to tako uredio Jedan, a ne brojan, Onaj koji zna njihovu prirodu i kretanje, Koji je sve ovo odredio pri formiranju čudesnog Kosmosa!

Mi ćemo se zadovoljiti ovim kratkim osvrtom da bismo mogli pratiti činjenicu jednote o kojoj govori sistem i potvrduje ga sve što je u Kosmosu.

---

[5] Iz djela *Meallahi fi's-semai*, Ahmeda Zekijja, ranijeg rektora Kairskog univerziteta.
[6] Ahmed Zekijj, nav. dj.

To je činjenica na kojoj može da počiva ovo čovječanstvo, a ne na nečem drugom.

Ova činjenica se jasno manifestira u ljudskoj svijesti koja jako teži da predoči čovjeku Kosmos oko sebe i položaj čovjeka u Kosmosu, njegov odnos sa svim onim što je oko njega, bilo živo ili neživo, zatim da čovjek pojmi Jedinog Allaha i povezanost čovjeka sa Allahom i sa svim drugim što postoji u ovom svemiru. Ta svijest pokazuje veliko interesiranje u prilagođavanju osjećaja čovjeka i njegova poimanja svih životnih manifestacija.

Vjernik koji vjeruje u Jednog Allaha, koji shvaća šta znači ta jednost prilagođava svoje odnose prema svome Gospodaru na ovim osnovama i na njima uspostavlja svoje odnose i sa svim i svakim drugim tako da se njegova energija i osjećaj ne rasipaju između božanstava raznih smjesa niti nekih gospodara koji bi njime vladali mimo Allaha, koji ga je stvorio.

Vjernik koji vjeruje da je samo Allah izvor ovog Bitka ponaša se prema Kosmosu i prema svemu i svakome što je na njemu i u njemu, sukladno principu ove spoznaje u saradnji, druženju i ljubavi, hrani se i organizira svoj život na drugi način, a ne kao onaj koji ne vjeruje u ovu jednost i koji je ne osjeća u svemu i svačemu što je oko njega.

Onaj koji vjeruje u jednost Božanskog zakona prihvata Allahove zakone i Njegove smjernice, i to na način koji dovodi u sklad zakon koji vlada ljudskim životom i zakon koji vlada cijelim Kosmosom. On vjeruje da Allahov zakon djeluje, jer je Allah taj koji usklađuje kretanje čovjeka sa kretanjem Kosmosa.

Ukratko, spoznaja ove činjenice je neminovna za igradnju ljudske svijesti, njene upute Pravim Putem radi saradnje sa Kosmosom oko nje i usklađivanja njene dinamičnosti sa općom kosmičkom dinamičnošću. Ova spoznaja je potrebna i za jasno povezivanje osjećaja čovjeka i njegova Stvoritelja, čovjeka i Kosmosa čovjeka i svega i svačega što je u Kosmosu, živog i neživog, povezivanja u svemu drugom što proističe iz općih, etičkih, društvenih i humanih odnosa na svim nivoima života.[7]

Ova težnja ima za cilj učvršćivanje vjere monoteizma. Ovaj napor vazda je bio prisutan kod svih poslanstava i poslanika. Ovo insistiranje na monoteizmu od strane svih poslanika (alejhimu's-selam) bilo je neprekidno.

---

[7] Nadam se da je ovo sve objavljeno u djelu *Fikretu'l-islami ani'l-kewni we'l-hajati we'l-insani*

U Kur'anu časnom jasno se očituje nastojanje, napor i insistiranje i u više navrata izlaže se pitanje monoteizma i njegovi razlozi, posebno u ajetima objavljenim u Mekki. Na tome se insistira i u ajetima objavljenim u Medini u surama koje su u skladu sa prirodom tema koje tretiraju sure objavljene u Medini.

Ovo je ta činjenica kojoj su se politeisti toliko čudili! Zašto Muhammed (alejhi's-selam) na tome toliko insistira? Oni su s njim o tome toliko polemizirali i taktizirali da su se ljudi čudili i njemu i toj činjenici po kojoj su politeisti odvraćali ljude od te Istine na svaki način.

* * *

Oni su nastavili da se čude izboru Muhammeda (alejhi's-selam) za poslanika: "*Zašto baš njemu između nas da bude poslana opomena*" (38/8).

Ovo nije bilo nimalo čudno već je bila zavist, zavist koja vodi tvrdoglavosti, oholosti i razjedinjavanju.

Ibni Ishāk prenosi u *Siri* od Muhammeda ibni Muslima ibni Šihaba Zuhrija da su Ebu Sufjan ibni Harb, Ebu Džehl, Ibni Hišam, Ahnes ibni Šurejk ibni Amr, Ibni Vehb Sekafi, saveznik Benu Zehre izašli su jedne noći da čuju Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kako klanja u svojoj kući. Svaki od njih je zauzeo određenu poziciju iz koje bi mogao čuti Vjerovjesnika (alejhi's-selam) Nijedan od njih nije znao za drugoga. Prenoćili su slušajući Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Kada je zora zarudila, razišli su se. Međutim, na putu se sretnu oči u oči, jedan drugog su prekoravali i zaključili: "Nemojte se vraćati jer ako vas primijeti neki od naših nenormalnih, mogu vam štogod reći što bi vas izazvalo!" Tako su se vratili. Kada je došla druga večer, svaki od njih se našao na svom mjestu. Prenoćili su slušajući kako Vjerovjesnik uči Kur'an. Kada se zora pojavila, ponovo su se razišli, ali i susreli na povratku. Ponovili su iste riječi jedan drugome kao i kod prvog susreta, a zatim se razišli. Kada je došla treća večer, ponovo je svako od njih zauzeo svoju poziciju i prenoćio slušajući kako Vjerovjesnik uči Kur'an. Kada se zora pojavila, napustili su svoja mjesta, ali su se ponovo sreli na putu u povratku i tada rekoše jedan drugome: "Nećemo napustiti ovo mjesto dok se ne obavežemo da se nećemo više vraćati." Složili su se u tome i obavezali da se neće više vraćati i potom razišli. Kada je svanulo, Ahnes ibni Šurejk uzima svoj štap, odlazi do kuće Sufjana ibni Harba i zapita ga: "Reci ti meni, Ebu Hanzala, kakvo je tvoje mišljenje o onome što

si čuo od Muhammeda?" Nato će mu ovaj: "Ebu Salebe, tako mi Boga, ja sam čuo neke stvari koje znam, a znam i šta se hoće njima, a čuo sam neke stvari koje ne znam, a ne znam šta se misli njima." Nato mu Ahnes ibni Šurejk odgovori: "I ja isto tako ne znam, tako mi Onoga čime si se ti zakleo!" Ovaj Ahnes napušta Ebu Sufjana, odlazi do Ebu Džehla i ulazi mu u kuću postavivši i njemu pitanje: "Ebu'l-Hakeme, šta ti misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" "Šta sam čuo?" upita. Ovaj Ahnes nastavlja: "Počeli smo se natjecati u časti, mi i Benu Abdul-Menaf. Oni su bili požurni, a i mi, oni su napadali, a i mi, oni su davali, a i mi. Kada smo pali na koljena povorke i postali kao konjanik u trci, rekli smo: Poslanik je jedan od nas, njemu dolazi Objava s neba! Kada ćemo to jednog dana shvatiti? Tako nam Boga, nikada nećemo vjerovati u Njega niti ćemo mu potvrditi!" Ibni Ishāk nastavlja dalje i kaže da je Ahnes ustao od njega i napustio ga.

Ova zavidnost, kao što se primjećuje, prisiljava Ebu Džehla da prizna Istinu protiv koje se borio, da ona, ipak, njime tri dana vlada. To je ta zavist koja je nastala zbog toga što je Muhammed (alejhi's-selam) dostigao stepen kakvog čovjek ne može ni poželjeti. To je tajna u riječima koji su oni govorili:

Zašto baš njemu, između nas, da bude poslana opomena?! (38/8).

To su oni koji govore: *"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od dva grada!"* (43/31). Oni pod pojmom ta dva grada misle na Mekku i Taif u kojima su stanovali velikani Kurejšije i uglednici, vlastodršci koji su gledali i ostvarivali gospodstvo preko vjere. To su govorili kad god bi čuli da je došlo vrijeme da će doći novi vjerovjesnik. To su oni koji su se žestoko sukobljavali iz zavidnosti i oholosti kad je Allah, po svom nahođenju, izabrao za Svoga Poslanika Muhammeda (alejhi's-selam) i njemu otvorio vrata Svoje milosti, izlio na njega obilje svojih riznica, jer on i zaslužuje to, a ne neki drugi.

Na ovo njihovo pitanje stigao je odgovor u kome se može naslutiti ironija, upozorenje i prijetnja:

Ali, oni u Opomenu Moju sumnjaju, zato što kaznu Moju nisu iskusili! (38/8).

Oni se pitaju: *"Zašto baš njemu između nas da bude poslana opomena?!"* (38/8). Oni sumnjaju u Opomenu! Njihove duše nisu se uvjerile da Kur'an stiže od Allaha, nego su se prepirale o njegovoj Istini. Kur'an nadmašuje riječi kakve su ljudima poznate!

Zatim im se odgovara na njihove riječi o Kur'anu i u vezi sa sumnjom da će ih stići kazna kojom im se prijeti: *zato što kaznu Moju nisu iskusili* (38/8). Tu kao da stoji: Oni govore ono što govore jer ih kazna još nije stigla, a kad kaznu osjete, o njoj neće ni riječi reći, jer će tada kaznu spoznati.

Zatim je došlo i do pogovora na njihove česte prigovore zbog Allahove milosti Muhammedu, što ga je On izabrao između njih za poslanika. To je popraćeno pitanjem upućenim njima, da ako oni raspolažu riznicima Allahove milosti, neka je daju kome hoće i lišavaju koga hoće:

Zar su u njih riznice milosti Gospodara tvoga, Silnoga i Darežljivog? (38/9).

U kontekstu se prigovara njihovom lošem postupku sa Allahom i njihovom miješanju u ono u što nijedan čovjek nema prava. Allah daje kome hoće i lišava koga hoće. On je Uzvišen, Moćan, Onaj čije htijenje niko ne može zaustaviti. On je plemeniti darovatelj čiji Dar ne nestaje.

Oni mnogo prigovaraju Muhammedu (alejhi's-selam) što ga je Allah odabrao, a s kakvim pravom i u kakvom svojstvu oni mogu da dijele Allahov dar? Oni ne raspolažu riznicama Njegove milosti:

zar oni imaju vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je između njih? (38/10).

To je upit na koji se oni ne usuduju odgovoriti. Gospodar nebesa i Zemlje i svega što je izmedu njih je Onaj koji dariva, sprječava i odabire koga hoće da odabere. A ako oni ne raspolažu kraljevstvom nebesa i Zemlje i svime što je između njih, pa šta im je, zašto se miješaju u posao Gospodara koji raposlaže onim čime gospodari onako kako On želi?

Na ironičan način popraćeno je ovo pitanje, ako oni raspolažu nebesima i Zemljom i svime što je između njih, pa ako je to tako, *neka se, onda, uz ljestve popnu* (38/10), - neka kontroliraju nebesa i Zemlju i sve što je između njih, neka raspolažu Allahovim riznicima i daju ih kome žele i uskraćuju kome žele. To isto zahtijeva njihovo suprotstavljanje Allahovu izboru, Koji raspolaže i postupa kako hoće onim čime vlada.

Ovo poniženje i ironija završavaju realnom istinom koja će ih zadesiti.

oni predstavljaju neznatnu urotničku vojsku koja će tamo biti poražena (38/11).

Oni su poražena vojska koja ne može daleko otići, ne može se ni približiti ni izbliza raspolagati ovim carstvom, ni raspoređivati te riznice.

Oni se ne mogu miješati u ono što je u Allahovom posjedu, niti su u stanju da promijene Allahovo htijenje. Nema moći koja bi se mogla suprotstaviti Njegovu htijenju. Oni su neznatna urotnička vojska *poražena*. Poraz kao da je nužna osobina te vojske, kao da je vezana osobina za nju.

Allahovi neprijatelji i neprijatelji Njegova Poslanika ne mogu izbjeći ovu situaciju koju predstavlja kur'anski izraz kad govori o njihovoj nemoći i slabosti, kad govori da neće moći izbjeći zlokob sudbine, bez obzira koliko bili moćni, koliko hrabrosti ispoljavali i bez obzira koliko se dugo vremena oholili na zemlji.

Allah donosi primjere tih silnika koji su se javljali kroz stoljeća i koji *predstavljaju neznatnu urotničku vojsku koja će tamo biti poražena* (38/11).

I prije njih su narod Nūhov, i Ād, i faraon, vlasnik građevina ogromnih, poricali, (38/12)

i Semūd i Lūtov narod i stanovnici Ejke; oni su se protiv poslanika urotili; (38/13)

svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili (38/14).

Ovo su primjeri naroda koji su živjeli prije Kurejšija, primjeri iz historije: naroda Nūhova, Āda i faraona, gospodara piramida podignutih na zemlji, vlasnika ogromnih građevina, zatim Semūda, naroda Lūtova i naroda Šuajbova koji su nastanjivali oblast Ejke, šuma koje su se *protiv poslanika urotile* (38/13) i koji su nagonili u laž poslanike. To su primjeri koji govore šta je bilo sa nasilnicima i onima koji se ohole, *Koji su kaznu Moju zaslužili* (38/14). S njima je bilo ono što je bilo, nestali su, a iza sebe su ostavili samo ruševine koje govore o njihovom porazu i progonstvu.

To je bilo i sa urotničkom vojskom minulih naroda kroz historiju. Međutim, ovi sada su prepušteni, općenito, i dat im je rok do jednog krika u kome će iščeznuti život na Zemlji, što je nešto prije Dana obračuna:

A i ovi ne čekaju do jedan zvuk roga koji neće biti potrebno ponoviti, (38/15)...

Kada dođe ovaj zvuk, neće se moći odgoditi ni za kraće vrijeme pa ni koliko *fevak* deve, a to je, ustvari, razmak između dva mlaza mlijeka kod muže, jer mlijeko kod deve dolazi u određeno vrijeme koje se ne može ni ubrzati ni usporiti. To je Allah odredio i ovom posljednjem Ummetu, davši mu roka tako da ga ne kažnjava rušenjem i upropaštavanjem kao što je kaznio urotnike prije njih.

Ovo je bila Allahova milost prema njima, medutim, oni ne vrednuju kako valja ovu milost niti zahvaljuju Allahu na tom daru, nego insistiraju da se ubrza kazna i traže da im Allah dodijeli njihov dio kazne prije nego što dođe Dan koji ih iščekuje:

i govore: "Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije dana u kojem će se račun polagati (38/16).

Na ovom mjestu u kontekstu se oni ostavljaju, a riječi se usmjeravaju Poslaniku (alejhi's-selam) da bi ga Allah utješio zbog gluposti ljudi i loših postupaka prema Allahu, zbog insistiranja na ubrazanju kazne, njihova nevjerovanja da će doći vrijeme kazne i njihova nevjerovanja u Allahovu milost. Ovdje se Poslanik (alejhi's-selam) poziva da se sjeti onoga što je bilo sa poslanicima prije njega, da se sjeti njihova iskušenja i milosti Allahove koja im je data nakon tog iskušenja:

« وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ * إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ * وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ * وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ .

« وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ * إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا : لَا تَخَفْ ، خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ ، فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ ، وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ * إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً ، وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ : أَكْفِلْنِيهَا ، وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ * قَالَ : لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ ، وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ـ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ ـ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ ، فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ * فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ ، وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ .

« يَادَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ، إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ .

« وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَاءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلاً . ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا ، فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ ٱلنَّارِ * أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي ٱلْأَرْضِ ؟ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ؟ * كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو ٱلْأَلْبَابِ .

« وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ ، نِعْمَ ٱلْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ * إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ ٱلصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ * فَقَالَ : إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ * رُدُّوهَا عَلَيَّ ، فَطَفِقَ مَسْحاً بِالسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ .

« وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَداً ، ثُمَّ أَنَابَ * قَالَ : رَبِّ ٱغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكاً لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي ، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ * فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ * وَٱلشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ * وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي ٱلْأَصْفَادِ * هَٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ * وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ .

« وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ * ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ * وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَى لِأُولِي ٱلْأَلْبَابِ * وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ ، إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ ٱلْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ .

« وَٱذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي ٱلْأَيْدِي وَٱلْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ، ذِكْرَى ٱلدَّارِ * وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ .

« وَٱذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ ٱلْأَخْيَارِ » . .

Ti otrpi ono što oni govore i sjeti se roba Našeg Dāvūda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao (38/17).

Mi smo brda potčinili da zajedno s njim hvale Allaha prije nego što Sunce zađe i poslije pošto grane, (38/18)

a i ptice okupljene - svi su oni zbog njegova hvaljenja hvalu ponavljali (38/19).

I učvrstili smo carstvo njegovo i dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje (38/20).

A da li je do tebe doprla vijest o parničarima kad su preko zida hrama prešli, (38/21)

kad su Dāvūdu upali, pa se on od njih uplašio. "Ne boj se" - rekli su – "mi smo dvojica parničara, jedan drugom smo nažao učinili, pa nam po pravdi presudi; ne budi pristrasan, i na pravi put nas uputi (38/22).

Ovaj prijatelj moj ima devedeset i devet ovaca, a ja samo jednu, i on mi reče: 'Daj ti nju meni!' - i u prepirci me pobijedi" (38/23)

"Učinio ti je, doista, krivo!" - reče Dāvūd – "time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim; mnogi ortaci čine nepravdu jedni drugima, ne čine jedino oni koji vjeruju i rade dobra djela; a takvih je malo." I Dāvūd se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili, pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tle i pokaja se (38/24).

I Mi smo mu to oprostili, i on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka (38/25).

O Dāvūde, Mi smo te namjesnikom na zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onom svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će se račun polagati (38/26).

Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri! (38/27)

Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao sa onima koji prave nered na zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima? (38/28)

Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili (38/29).

Mi smo Dāvūdu poklonili Sulejmana, divan je on rob bio, i mnogo se kajao! (38/30).

Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali, (38/31)

on reče: "Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu!" - i oni se izgubiše iz vida (38/32).

"Vratite mi ih!" - i on ih poče gladiti po nogama i vratovima (38/33).

Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli i njegovo bolesno tijelo na prijestolju zadržali, ali je poslije ozdravio (38/34).

"Gospodaru moj", - rekao je – "oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ!" (38/35).

I Mi smo dali da mu služe: vjetar - koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio - (38/36)

i šejtani, sve graditelji i gnjurci, (38/37).

i drugi u bukagije okovani (38/38).

"Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!" (38/39).

On je, doista, blizak Nama i čeka ga krasno prebivalište (38/40).

I sjeti se roba našeg Ejjūba kada je Gospodaru svome zavapio: "Šejtan me na zlo navraća i misli lažne mi uliva!" (38/41).

"Udari nogom o zemlju, - eto hladne vode za kupanje i piće!" - (38/42)

i Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti (38/43).

"I uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši!" Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao! (38/44).

I sjeti se robova naših Ibrāhima i Ishāka i Ja'kūba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidnih (38/45).

Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom: da im je uvijek bio na umu onaj svijet; (38/46)

i oni su, zaista, u Nas od onih odabranih dobrih ljudi (38/47).

I sjeti se Ismāila i Eljese'a i Zu-l-Kifla, svi su oni bili dobri (38/48).

Ova cjelina u potpunosti je sačinjena od kazivanja i primjera iz života poslanika (alejhimu's-selam). Ta se kazivanja ovdje iznose da bi se njima podsjetio Poslanik (alejhi's-selam) da ostavi njihovo nevjerovanje, optužbe, ubrzanje kazne i izmišljanje koje je podnosio od svog naroda i da se strpi i strpljivo podnosi sve ono što mu pada teško i čime ga oni suočavaju.

Ovo kazivanje donosi, istovremeno, djela Allahove milosti ukazane ranije poslanicima, donosi vijest o obilatoj blagodati i dobroti koje su im date, o carstvu i vlasti, zaštiti i dobroti koju im je Allah dao. To je odgovor na čuđenje njegova naroda što je Allah njega odabrao. Ovo darivanje, čuđenje i ovakakv postupak nisu ništa novo jer je među poslanicima bilo i takvih kojima je Allah uz poslanstvo dao i carstvo i vlast, a bilo ih je i takvih kojima je Allah potčinio brda pa i ptice da zajedno s njim Allaha veličaju. Bilo ih je i takvih kojima je Allah podčinio vjetar i šejtane kao što je slučaj sa Dāvūdom i Sulejmanom. Pa kakvo je onda čudo što je Allah između Kurejšija odabrao Muhammeda, iskrenoga, da preko njega prenese Kur'an.

Ovo kazivanje predstavlja i stalnu Allahovu zaštitu Njegovih poslanika, Njegovo usmjerenje i odgajanje jer su i poslanici bili ljudi kao što je i Muhammed (alejhi's-selam) čovjek. I oni su kao ljudi i poslanici imali ljudskih slabosti pa ih je Allah štitio i nije ih prepuštao njihovoj slabosti, objašnjavao im je i upućivao ih, ali i iskušavao ih radi oprosta i ukazivanja časti. U svemu ovom sadržano je ono što umiruje srce Poslanikovo (alejhi's-selam) - da je on u zaštiti svoga Gospodara i u Njegovu okruženju na svakom koraku.

* * *

Ti otrpi ono što oni govore i sjeti se roba Našeg Dāvūda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao (38/17).

Mi smo brda potčinili da zajedno s njim hvale Allaha prije nego što Sunce zađe i poslije pošto grane, (38/18)

a i ptice okupljene - svi su oni zbog njegova hvaljenja hvalu ponavljali (38/19).

I učvrstili smo carstvo njegovo i dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje (38/20).

Ti otrpi je znak koji ukazuje na utrti put u životu vjerovjesnika (alejhimu's-selam), put koji okuplja sve njih. Svi su oni išli ovom stazom. Svi su oni patili, svi su bili na iskušenju, svi su trpjeli. Strpljenje je bila glavna popudbina svih njih i njihovo obilježje. Svi su oni bili prema svome položaju na ljestvicama vjerovjesnika. Život svih njih je bio prepun stavljanja na probu iskušenjima i prepun bolova. Čak i život u izobilju bio je iskušenje, bio je probni kamen u uživanju poslije strpljenja u nevolji. I jedno i drugo, uživanje i nevolja trebaju strpljenje i podnošenje.

Mi ćemo izložiti život ovih poslanika onako kako nam to Časni Kur'an kazuje i tada ćemo primijetiti da je strpljenje bilo glavna njihova osobina. Strpljenje je bilo izraziti element u njihovu životu, strpljenje i iskušenje bili su, možemo reći, njihova hrana i voda.

Taj odabrani život je poput napisanih stranica iskušenja i strpljenja ponuđenih čovječanstvu. Te stranice registriraju kako ljudska duša nadvladava bolove i nevolje, kako se izdiže iznad svega s čime se ljudi ponose na zemlji, kako se oslobađa svih strasti i zavođenja, kako se iskreno predaje Allahu, kako uspijeva na ispitu i kako ta duša odabire strpljenje iznad svega. Na koncu da te stranice kažu ljudima: Ovo je taj put, ovo je put pomoću kojeg se čovjek uzdiže, ovo je put koji vodi ka Allahu.

Ti otrpi ono što oni govore (38/17), a oni govore: *Ovo je čarobnjak, lažov!* (38/4). *Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!* (38/5). *Zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena!?* (38/8) itd, a Bog upućuje Svoga Poslanika da bude strpljiv kod podnošenja svega što oni kažu i da živi prema drugom uzorku a ne uzorku ovih nevjernika, da živi prema plemenitom i časnom uzorku, svoje braće poslanika kojih se Poslanik (alejhi's-selam), sjeća, osjeća čvrsto srodstvo sa njima i govori o njima kao braći, rodbini i biližima: "Neka se Allah smiluje tom i tom mom bratu. Meni je taj i taj bliži, itd."

Ti otrpi ono što oni govore i sjeti se roba Našeg Dāvūda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao (38/17).

Ovdje se u kontekstu spominje Dāvūd i ističe se kako je bio moćan i kako se uvijek Allahu obraćao. Prije toga bilo je govora o narodu Nūha,

Āda, faraona koji je podizao ogromne građevine, Semūda, naroda Lūta i stanovnika Ejke. Svi oni su bili nasilnici čija se moć vazda manifestirala u nasilju i u nagonjenju u laž. Međutim, Dāvūd je bio moćan, ali uvijek se Allahu obraćao, pokoravao se svome Gospodaru ponizno, pokorno i sjećajući Ga se. On je bio čvrst u vjeri i vlasti.

U suri *Beqare* naveden je početak kazivanja o Dāvūdu, njegovo pojavljivanje među vojskom Taluta kod Sinova Israilovih nakon Mūsāa kada su govorili svome poslaniku: Pošalji nam kakvog vladara s kojim ćemo se boriti na Allahovu putu. Na tu molbu odabran im je bio Talut kao vladar i on s njima susreo svog silnog neprijatelja Džaluta i njegovu vojsku. Dāvūd je ubio Džaluta, a bio je tada mladić. Od tada pa nadalje njegova zvijezda sve jače sija dok napokon nije postao vladar, moćan, ali uvijek se Allahu obraćao moleći se svome Gospodaru pokorno, klanjajući Mu se i tražeći oprosta.

Pored poslanstva i carstva Allah mu je Svojom dobrotom dao i srce koje se klanjalo Allahu i melodičan glas kojim se obraćao svojim psalmima u kojima je veličao svoga Gospodara. Dugo vremena je provodio u klanjanju. Zahvaljujući njegovu recitiranju psalmi, odstranjene su prepreke između njegovog i bića Kosmosa. On se poistovijetio sa pticama, a svi skupa sa svojim Gospodarom, koga su slavili klanjali Mu se, tako da su i brda slavila s njim Silnoga. Čak i ptice su, skupa s njim, slavile svoga i njegova Gospodara.

Mi smo brda potčinili da zajedno s njim hvale Allaha prije nego što Sunce zađe i poslije pošto grane, *(38/18)*

a i ptice okupljene - svi su oni zbog njegova hvaljenja hvalu ponavljali *(38/19).*

Ljudi zastanu zbunjeni pred ovom viješću. Nepomična brda sa Dāvūdom slave Gospodara jutrom i večerom i kad god se on osami i posveti svome Gospodaru, kad god recitira svoje pjesme u slavu Allaha, i ptice se sakupljaju i slušaju njegovu melodiju i s njim ponavljaju njegove pjesme. Ljudi zastanu zbunjeni kada ovo čuju jer je to nešto suprotno uobičajenom, suprotno onome što su navikli da postoje razlike između čovjeka, ptice i brda kao vrste.

Međutim, zašto takva zbunjenost? U čemu je čudo? Sva ova stvorenja su jedna stvarnost, a ona se razlikuju u vrsti, obliku i svojstvu. To je jedna stvarnost u kojoj se svi sabiru u jedan Bitak. I kada dođe do spoja između čovjeka i njegova Gospodara na nivou spasenja i čistote, onda te

prepreke iščezavaju, širi se samo jedna stvarnost svega toga, pa se povezuju iza prepreka vrsta, oblika i karakteristika pomoću kojih se svaka jedinka odlikuje u običajenom životu.

Allah je poklonio svome robu Dāvūdu ovu specifičnost, potčinio mu je brda da se sa njim klanjaju i veličaju Allaha večerom i jutrom, dao mu je da se okupe ptice i da ponavljaju njegove pjesme u veličanju Allaha. Ovo je dar koji prelazi carstvo i vlast, dar uz poslanstvo i iskrenost.

I učvrstili smo carstvo njegovo i dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje (38/20).

Njegovo carstvo je bilo snažno i jako . Zanosio se mudrošću, odlučnošću i sposobnošću da rasuduje kategorički i odlučno na način u kome ne dolazi do kolebanja. Raspolagao je svim tim, pored mudrosti i snage koja je dostizala savršenstvo i u mudrosti i u vlasti.

Pa i pored svega toga Dāvūd je bio izložen smutnji i iskušenju. Allahovo oko ga je stalno pratilo da bi ga zaštitilo i vodilo, Allahova ruka je bila vazda s njim otkrivajući mu njegovu slabost i grešku, štitila ga je od opasnosti na putu i podučavala kako da se toga sačuva.

A da li je do tebe doprla vijest o parničarima kad su preko zida hrama prešli, (38/21)

kad su Dāvūdu upali, pa se on od njih uplašio. "Ne boj se" - rekli su – "mi smo dvojica parničara, jedan drugom smo nažao učinili, pa nam po pravdi presudi; ne budi pristrasan, i na pravi put nas uputi (38/22).

Ovaj prijatelj moj ima devedeset i devet ovaca, a ja samo jednu, i on mi reče: 'Daj ti nju meni!' - i u prepirci me pobijedi" (38/23).

"Učinio ti je, doista, krivo!" - reče Dāvūd – "time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim; mnogi ortaci čine nepravdu jedni drugima, ne čine jedino oni koji vjeruju i rade dobra djela; a takvih je malo." I Dāvūd se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili, pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tle i pokaja se (38/24).

Ovo je objašnjenje iskušenja kojem je bio izložen Dāvūd. Kao poslanik i moćnik posvećivao je jedan dio vremena poslovima svoga carstva i sudstva, a drugi dio svoga vremena posvećivao bi povlačenju u samoću radi ibadeta i citiranja psalmi u hramu veličajući Allaha. Kada bi Dāvūd odlazio u hram, običavao je da bude sam, da mu niko ne ulazi, sve dok ne bi izašao medu ljude.

Jednog dana iznenadile su ga dvije nepoznate osobe kako prelaze preko zida zatvorenog hrama. Jako se uplašio njih, jer zid hrama ne prelazi vjernik na ovaj način niti neko ko je pouzdan. Požurili su da ga umire: *"Ne plaši se" – rekli su –"mi smo dvojica parničara, jedan drugom smo nažao učinili (38/22),* došli smo da nam presudiš *pa nam po pravdi presudi; ne budi pristrasan, i na pravi put nas uputi (38/22).* Jedan od njih uzima riječ i izlaže tužbu govoreći: *"Ovaj prijatelj moj ima devedeset i devet ovaca, a ja samo jednu, i on mi reče: "Daj ti nju meni!"* (tj. presudi da i ona pripadne meni) *i u prepirci me pobijedi"(38/23)* (tj. napao me riječima i grubo postupio).

Ovo pitanje, kako kaže jedan od parničara, nosi u sebi otvoreno nasilje koje ne trpi nikakvo objašnjenje, pa Dāvūd skoči da donese presudu odmah čim je čuo ovakav nasilnički postupak. Nije ništa pitao drugog parničara nije tražio nikakvo objašnjenje, niti je saslušao od njega kakav dokaz i pravdanje, nego je požurio da presudi: *"Učinio ti je, doista, krivo! – reče Dāvūd – "time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim; mnogi ortaci čine nepravdu jedni drugima,* (tj. jači ortaci) *ne čine jedino oni koji vjeruju i rade dobra djela; a takvih je malo (38/24).*

Izgleda da su ova dvojica ovdje nestala, a bila su to dva meleka koja su došla radi ispita, da provjere poslanika i vladara koga je Allah ovlastio da vlada ljudima da im sudi po istini i pravdi, da se uvjeri u činjenicu prije donošenja presude. Oni su htjeli da mu predoče predmet jasno i otvoreno, ali kadija nema pravo da se uzbuđuje i ljuti niti da žuri sa presudom. On ne smije prihvatiti riječi samo jedne stranke prije nego što i drugoj da priliku da se izjasni i podnese svoj dokaz. Tada dotično pitanje može da se iz temelja ili djelimično izmijeni. Takav postupak može razjasniti da je izjava prvoga parničara bila prijevara, laž ili nepotpuna.

Ovdje Dāvūd primijeti da je ovo bilo iskušenje:

I Dāvūd se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili (38/24).

Ovdje se on vraća svojoj prirodi ... on je taj koji se obraća Allahu: *...pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tle i pokaja se (38/24).*

I Mi smo mu to oprostili, i on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka (38/25). Neki tefsiri, koristeći israilijate, otišli su daleko u objašnjenju ovog pitanja tako da poslanstvo s tim nema ništa, niti ta interpretacija odgovara istini. Čak i kazivanja koja nastoje umanjiti značaj tih priča i mitova otišla su daleko tako da nema potrebe osvrtati se na njih. Ona se ne podudaraju sa riječima Uzvišenoga: *i on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka (38/25).*

Kur'anski pogovor koji je uslijedio poslije ovog kazivanja otkriva prirodu ovog iskušenja i definira namjerno usmjerenje tim kazivanjem od strane Allaha Svome robu, kome je dao da sudi i presuđuje ljudima:

O Dāvūde, Mi smo te namjesnikom na zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onom svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će se račun polagati (38/26).

To je namjesništvo na zemlji, sudstvo ljudima po pravdi, a ne po želji i strasti, jer bi slijeđenje strasti u slučaju vjerovjesnika značilo postupak kod prve emocije, bez iščekivanja i utvrđivanja istine i objašnjenja, što će završiti nastavljanjem u zabludi, a kraj ajeta, koji predočava posljedicu zablude, ima opći, generalni sud koji se proteže na sve rezultate zablude i odstupanja od Allahovog Puta, a to je zaboravljanje Allaha i izlaganje strašnoj kazni na Dan obračuna.

Znak pažnje i Allahove zaštite ukazane Njegovom robu Dāvūdu ispoljio se u tome što ga je Allah upozorio kod prvog momenta i povratio ga na početku emocije, zatim ga upozorio na daleki kraj prema kojem on još nije bio ni jedan korak napravio. To je Allahova dobrota koju On čini Svojim robovima, odabranicima. Ti odabranici, kao ljudska bića, katkad posrnu kod najmanje smetnje. Allah ih podiže, vodi ih za ruku, uči ih i daje im mogućnost da Mu se obraćaju, oprašta im i obilato nagrađuje poslije iskušenja.

* * *

Kod označavanja principa zastupništva na zemlji i suđenja ljudima, ova istina se dovodi u kontekstu još prije nego se dovršilo kazivanje o Dāvūdu, u vezu sa osnovom na kojoj počivaju nebesa i Zemlja i sve što je između njih, dovodi se u vezu sa iskonskom osnovom u formiranju Kosmosa, a Kosmos je po stvaranju kompletniji od Zemlje i suđenja među ljudima, veći od Zemlje i dalekosežniji od života na ovom svijetu. Iz te osnove, i na temelju nje, došla je i posljednja Objava, došla je Knjiga koja interpretira sveobuhvatnu Istinu:

Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri! (38/27).

Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao sa onima koji prave nered na zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima? (38/28)

Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim- razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili (38/29).

Tako se u ova tri ajeta potvrđuje ta ogromna, kompletna, duboko složena Istina u svim svojim manifestacijama i vidovima.

Stvaranje nebesa i Zemlje nije neistina, ne počiva na neistini, već je to istina i ona na istini počiva. Iz ove velike istine izdvajaju se ostale istine, istina o namjesništvu na Zemlji, istina o suđenju ljudima, istina o jačanju osjećaja ljudi i njihovih djela, tako da oni koji vjeruju i čine dobra djela, nisu kao oni koji prave smutnju na Zemlji, niti su bogobojazni u ravni griješnika. To je Istina koju je donijela blagoslovljena Knjiga koju je Allah dostavio da ljudi proučavaju i razmišljaju o njenim ajetima i da se pametni podsjete na osnovne istine. Te istine nevjernici ne mogu ni pojmiti jer njihova priroda ne doseže do temeljne istine u zdanju Kosmosa. Otuda su njihovi sudovi o njihovu Gospodaru pogrešni. Oni nemaju pojma o glavnim temeljima Istine: *tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri!* (38/27).

Allahov zakon dat ljudima je jedan vid zakona u stvaranju Kosmosa. Njegova objavljena Knjiga je objašnjenje Istine na kojoj počiva taj zakon. Pravednost koja traži od namjesnika na zemlji i onih koji presuđuju ljudima je također jedan vid te cjelovite Istine. Ljudi mogu biti na Pravom Putu samo ako djeluju u skladu sa ostalim vidovima te Istine. Odstupanje od Allahovog zakona i Istine u namjesnisništvu i od pravde u sudstvu znači odstupanje od kosmičkog zakona na kome počivaju nebesa i Zemlja. To bi bilo nešto veliko, veliko zlo, bio bi to sudar sa velikim kosmičkim silama. To bi na kraju dovelo do propasti. Nasilnik, griješnik i onaj koji odstupa od Allahova i zakona koji vlada u Kosmosu i prirodi Bitka ne mogu se oduprijeti svojom malom i beznačajnom moći toj ogromnoj snazi i ogromnom Kosmosu koji sve melje.

O ovom ljudi treba da razmisle i pametni da se podsjete.

Nakon ovog osvrta izloženog u srži ovog kazivanja kako da bi se otkrila ta velika Istina, u kontekstu se govori o Allahovoj blagodati učinjenoj Dāvūdu i njegovom djetetu Sulejmanu, govori se o Allahovom raznovrsnom dobru i blagodatima poklonjenim Dāvūdu, a izlaže se i na kakva je iskušenja i belaje Dāvūd naišao, zatim se govori o Allahovoj zaštiti Dāvūda i obilatom izlivu dobrote na njega poslije smutnje i iskušenja kroz koje je prošao:

Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali, (38/31)

on reče: "Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu!" - i oni se izgubiše iz vida (38/32).

"Vratite mi ih!" - i on ih poče gladiti po nogama i vratovima (38/33).

Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli i njegovo bolesno tijelo na prijestolju zadržali, ali je poslije ozdravio (38/34).

"Gospodaru moj", - rekao je – "oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ!" (38/35).

I Mi smo dali da mu služe: vjetar - koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio - (38/36)

i šejtani, sve graditelji i gnjurci, (38/37)

i drugi u bukagije okovani (38/38).

"Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!" (38/39).

On je, doista, blizak Nama i čeka ga krasno prebivalište (38/40).

Za ova dva znaka ovdje koja se odnose na punokrvne konje koji su na tri noge stojali a četvrtom jedva zemlju doticali na plemenite konje i na tijelo koje je bačeno na prijesto Sulejmana, nisam našao ni u jednom komentaru Kur'ana niti u hadisu rivajet s kojim bih bio zadovoljan. Svi ti komentari ili rivajeti su ili israilijati ili interpretacije koje namaju svoje podloge. Otuda nisam mogao predočiti prirodu ovih događaja onako kako bi moje srce bilo zadovoljno, da ga iznese ovdje i prepričam. Nisam našao nijedan ispravni rivajet vezan za ashabe na koji bih se mogao osloniti u objašnjenju ovih znakova, osim jedan hadis autentičan sam po sebi, ali njegova veza sa jednim od ova dva događaja nije pouzdana. Ovaj hadis prenosi Ebu Hurejre (neka je Allah zadovoljan njime) od Vjerovjesnika

(alejhi's-selam), a navodi ga Buharija u svom *Sahihu* kao merfu hadis, hadis vezan za Poslanika. Tekst tog hadisa glasi: Sulejman je rekao: "Posjetit ću ove noći sedamadeset žena, svaka od njih će poslati konjanika koji će se boriti na Ppravom Putu, ali nije rekao, ako Bog da. Sulejman je posjetio žene, ali je uspio nagovoriti samo jednu da pošalje dječaka i to nesposobna. Tako mi onoga u čijoj je ruci moj život, da je Sulejman rekao ako Bog da, svi bi se konjanici borili na Pravom Putu." Možda je ovo to iskušenje na koje ukazuju ovi ajeti ovdje, a ono tijelo koje bačeno na prijesto Sulejmana možda je bio ovaj dječak sa mahanom. Ovo je samo pretpostavka. Što se tiče kazivanja o konjima, kaže se da je Sulejman (alejhi's-selam) vršio smotru konja navečer i dok je to radio, prošlo ga je vrijeme namaza koji je on klanjao prije akšama. Kada je to primijetio, rekao je: "Povratite mi konje!" I povratili su mu ih, a on je počeo da ih tuče po vratovima i cjevanicama u namjeri da ih kazni što su prouzrokovali da je zaboravio na svog Gospodara. U drugoj verziji stoji da ih je počeo milovati po cjevanicama i vratovima ukazujući im priznanje jer su oni bili konji pripremljeni za borbu na Allahovu Putu. Nijedna od ove dvije verzije nemaju pouzdanu podlogu pa je i teško bilo šta o tome definitivno reći.

Ni istraživač ne može ništa pouzdano reći o detaljima ovih događaja na koje ukazuje Kur'an.

Sve što možemo zaključiti jeste da su postojala iskušenja i smutnje date od strane Allaha Njegovu poslaniku Sulejmanu (alejhi's-selam) u vezi sa njegovim postupanjem u carstvu i vladanju isto kao što je Allah ikušavao Svoje poslanike u namjeri da ih usmjeri, uputi i spriječi da ne posrnu. Tako se i Sulejman povratio svome Gospodaru, zatražio oprost obraćajući Mu se molbom i nadom.

"Gospodaru moj", - rekao je – "oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ!" (38/35).

Najprirodnije objašnjenje ove molbe Sulejmana (alejhi's-selam) jeste da se kod njega ne javlja ni najmanje egoizma nego je želio specifičnost koja bi se izrazila u formi mudžize. Time je htio jednu vrstu specifične vladavine koja bi se razlikovala od svih drugih vladavina, koje dođu poslije njega koja bi imala određenu prirodu koja se ne bi ponovila niti dogodila ni u jednom carstvu koje je poznato ljudima.

Njegov Gospodar je uslišao njegovu molbu, dao mu je carstvo iznad uobičajenih carstava, dao mu je posebnu vlast koja se ne ponavlja:

I Mi smo dali da mu služe: vjetar - koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio - (38/36)

i šejtani, sve graditelji i gnjurci, (38/37)

i drugi u bukagije okovani (38/38).

Potčinjavanje vjetra bilo kom Allahovu robu odvija se sa Allahovom dozvolom. To ne iskače iz prirode potčinjavanja vjetra Allahovoj volji jer je to, bez sumnje, potčinjavanje Njegovoj uzvišenoj volji i odvija se po Njegovoj naredbi sukladno Njegovim zakonima. I kada Allah omogući nekom Svom robu u jednom periodu da on izražava volju Uzvišenoga Allaha, da se naredba tog roba podudara sa Allahovom naredbom u tom pitanju i da puše vjetar po volji tamo gdje taj rob hoće, ta naredba nije daleka, nije tuđa Allahu. Tako nešto dešava se u raznim oblicima jer Uzvišeni Allah kaže u Kur'anu Poslaniku (alejhi's-selam): *Ako se licemjeri i oni čija su srca bolesna i oni koji po Medini šire laži – ne okane, Mi ćemo ti vlast nad njima prepustiti i oni će samo kratko vrijeme kao susjedi tvoji u njoj ostati* (33/60). Šta ovo znači? Znači, ako oni ne prestanu, Naša će volja biti prepuštena da ti njima zagospodariš i protjeraš ih iz Medine. Ovo će se provesti tvojom voljom i tvojom željom, ti ćeš da povedeš borbu protiv njih i protjeraš ih. Naše Htijenje ostvarit će se preko tebe. Eto, ovo je jedna vrsta sukladnosti naredbe Uzvišenog Allaha i naredbe Vjerovjesnika (alejhi's-selam), gdje su Allahovo htijenje i Njegova naredba dva temelja. Ta dva temelja odražavaju se u htijenju Poslanika i njegovoj naredbi sukladno Allahovoj volji. Ovo nam približava smisao potčinjavanja vjetra naredbi Sulejmanovoj (alejhi's-selam), potčinjavanja njegovoj naredbi sukladno Allahovoj naredbi u usmjerenju ovog vjetra. Ovo je primjer Allahove naredbe koji govori, u svakom slučaju, o tome.

Allah je Sulejmanu potčinio i džine da podižu ono što on hoće, da rone po moru i odlaze u zemlju da traže ono što on hoće. Allah mu je dao i vlast da kazni one koji su zaostali, koji unese nered i koje mu je Allah potčinio, da ih poveže u lance, da poveže dvojicu po dvojicu ili više prilikom suđenja.

Zatim mu je rečeno: Ti možeš apsolutno slobodno postupati u blagodati vlasti koju ti je Allah poklonio, možeš da dijeliš onako kako ti hoćeš, da lišavaš onoga koga hoćeš i koliko hoćeš:

"Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!" (38/39).

To je dodatak u davanju časti i dara. Allah mu je dao, pored svega toga, još i da bude blizak Allahu na ovom svijetu i da ima krasno prebivalište na budućem svijetu.

On je, doista, blizak Nama i čeka ga krasno prebivalište (38/40).

To je veliki stepen zaštite, zadovoljstva, blagodati i časti.

* * *

Da pređemo na kazivanje o iskušenju i strpljenju i na blagodati ukazane poslije tog iskušenja, da nastavimo sa kazivanjem o Ejjūbu.

I sjeti se roba našeg Ejjūba kada je Gospodaru svome zavapio: "Šejtan me na zlo navraća i misli lažne mi uliva!" (38/41).

"Udari nogom o zemlju, - eto hladne vode za kupanje i piće!" - (38/42)

i Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti - (38/43)

"I uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši!" Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao! (38/44).

Kazivanje o iskušenju Ejjūba i njegovu strpljenju je poznato i rašireno. Ovo kazivanje je uzor iskušenja i strpljenja. Međutim, ono je protkano israilijatima koji dominiraju u ovom kazivanju. Jedno je sigurno u ovom kazivanju, a to je da je Ejjūb (alejhi's-selam) bio, kao što navodi Kur'an, dobar čovjek koji se mnogo obraćao Allahu. Allah ga je stavio na iskušenje i on je to veoma usješno podnio. Izgleda da je ovo njegovo iskušenje predstavljeno u propasti imetka porodice i zdravlja svih u porodici, ali Ejjūb je i dalje ostao u vezi sa svojim Gospodarom, čvrsto uvjeren u Njega i zadovoljan onim što mu je On dodijelio.

Šejtan je zavodio i njegove malobrojne iskrene prijatelje koji su ostali uporni s Ejjūbom, među njima i njegovu suprugu, zavodio ih je riječima: Da je Allah volio Ejjūba ne bi ga stavio na ovo iskušenje. Ovi njegovi prijatelji su njemu to govorili i time ga više uznemiravali nego sama nevolja i iskušenje. Kada je žena prenijela nešto od tog zavođenja, on se zakleo da će je pretući određenim brojem udaraca (kaže se sa stotinu udaraca) ako ga Allah izliječi.

Tada se Ejjūb okreće svome Gospodaru žaleći se zbog uznemirenja koje mu čini šejtan i njegova miješanja u duše njegovih prijatelja, i što je kod njega izazvalo ovakve muke:

"šejtan me na zlo navraća i misli lažne uliva!" (38/41).

Kada je Ejjūb potvrdio svoju iskrenost Allahu, strpljenje i bijeg od pokušaja šejtana i njegova mučenja, Allah je dao da je Ejjūba snašla Allahova milost, a iskušenje je dokinuto. Vratio mu je i zdravlje i kada je naredio da udari stopalom po zemlji, provro je hladan izvor kojim se on okupao, napio, izliječio i ozdravio.

"Udari nogom o zemlju, - eto hladne vode za kupanje i piće!" - (38/42)...

Časni Kur'an kaže:

i Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti - (38/43)...

Neki rivajeti ističu da mu je Allah dao da mu ozdrave sinovi i poklonio mu ih još isto toliko. U tekstu nije izričito rečeno da mu je Allah oživio mrtvu djecu. Možda je smisao ovog ajeta da je Allah, vrativši zdravlje Ejjūbu, povratio mu i njegovu porodicu koji su u odnosu na njega bili kao izgubljeni, da ga je snadbio, pored njih, i sa više blagodati, milosti i zaštite, što je lijepo podsjećanje za pametne i one koji razmišljaju.

Važno je da je i kod ovog kazivanja ovdje predočena Allahova milost i Njegovo dobro ljudima koje je On iskušao i koji su ustrajali na tim iskušenjima i zadovoljili se Allahovom odredbom.

Što se tiče njegove zakletve da će istući svoju suprugu, i tu se Allah smilovao njemu i njegovoj supruzi koja je ustrajala na zaštiti Ejjūbovoj, njegovom strpljenju na nesreći i njenom strpljenju na nesreći zajedno s njim. Allah je naredio da Ejjūb uzme snop određenog broja pruteva i da je jednom time udari da bi ispunio svoju zakletvu i da tu zakletvu tako ne prekrši.

I uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši! (38/44).

Ova olakšica i ta blagodat je uslijedila kao nagrada od strane Allaha Ejjūbu zbog njegova strpljenja na nesreći, njegovoj pokornosti i traženju utočišta kod Allaha:

Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao (38/44).

* * *

Nakon izlaganja ovih triju kazivanja sa nešto više objašnjenja da bi se time podsjetio Allahov Poslanik (alejhi's-selam) i strpio na onom što ga pogađa, u kontekstu se ukratko ukazuje na grupu poslanika i njihovo kazivanje o nesreći i strpljenju, o blagodatima i daru, kao u kazivanju o Dāvūdu, Sulejmanu i Ejjūbu (alejhimu's-selam) i drugima koji su bili prije njih, čije je vrijeme poznato, a nekih i nepoznato, jer Kur'an i sigurni izvori s kojima raspolažemo ne to definiraju.

I sjeti se robova naših Ibrāhima i Ishāka i Ja'kūba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidnih (38/45).

Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom: da im je uvijek bio na umu onaj svijet; (38/46)

i oni su, zaista, u Nas od onih odabranih dobrih ljudi (38/47).

I sjeti se Ismāila i Eljese'a i Zu-l-Kifla, svi su oni bili dobri (38/48).

Ibrāhim, Ishāk, Ja'kūb, a i Ismāil živjeli su sigurno prije Dāvūda i Sulejmana, međutim, u odnosu na vrijeme Ejjūba ne znamo kada su bili, a o Eljeseu i Zulkiflu u Kur'anu se samo ukratko naznačava. Postoji i jedan poslanik između poslanika Sinova Israilovih koji se na hebrejskom zove Elješea, a to je najvjerovatnije u arapskom jeziku Eljesea. O Zulkiflu znamo samo toliko da je bio *jedan od dobrih ljudi.*

Uzvišeni Allah opisuje Ibrāhima, Ishāka i Ja'kūba da su bili *ulul ejdi ve-l-ebsar,* a to je metafora za dobar posao urađen rukama, ispravan stav ili tačna ideja. I onaj ko ne čini dobra djela nije sposoban za to: nema ruke i ne razmišlja zdravim razumom, nema pameti ili nema ispravan pogled.

Ovdje se spominju i njihove plemenite osobine, da ih je Allah odabrao, posebno, da imaju na umu budući svijet i da se oslobode svega osim sjećanja na budući svijet. *Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom da im je uvijek bio na umu onaj svijet* (38/46). Ovo je njihova odlika i dizanje na viši nivo. To je učinilo da su oni kod Allaha odabrani dobri ljudi. *I oni su, zaista, u Nas od onih odabranih dobrih ljudi* (38/47).

Uzvišeni Allah isto tako potvrdno govori i za Ismāila, Eljeseaa i Zulkifla da su i oni bili odabrani ljudi, pa upućuje posljednjeg Svoga vjerovjesnika i najboljeg Svoga poslanika (alejhi's-selam) da podsjeti njih i da živi s njima, da razmisli o strpljenju ovih poslanika i Allahovoj milosti prema njima, da se strpi na svemu što mu govori njegov lažni i zalutali narod, da se sjeti da je strpljenje put poslanstava, put poziva, jer Allah ne ostavlja Svoje strpljive robove a da im za njihovo strpljenje ne nadoknadi dobrom, milošću, blagodatima i čistotom. Ono što je kod Allaha - to je najbolje, a spletke spletkaroša i onih koji nagone u laž postaju neznatne spram Allahove milosti, Njegove zaštite, činjenja blagodati i dobra:

« هَٰذَا ذِكْرٌ ، وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ * جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ *
مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ * وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ
أَتْرَابٌ * هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ * إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ .

« هَٰذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ * جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ * هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ
حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ * وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ .

« هَٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْ . لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ، إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ * قَالُوا : بَلْ
أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ، أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ، فَبِئْسَ الْقَرَارُ * قَالُوا : رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا
هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ .

« وَقَالُوا : مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ * أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا ؟
أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ .
إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ » ..

Ovo je lijep spomen! A one koji se grijeha budu klonili čeka divno prebivalište: (38/49)

edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene, (38/50)

u kojima će se odmarati, i raznovrsno voće i piće tražiti (38/51).

Pored njih biće hurije, istih godina, koje će preda se gledati (38/52).

"To je ono što vam se obećava za Dan u kome će se račun polagati; (38/53)

to će, doista, blagodat Naša biti, koja nikada neće prestajati!" (38/54).

Eto toliko! A one koji budu zlo činili čeka najgore prebivalište: (38/55)

džehennem, u kojem će gorjeti; a grozne li postelje! (38/56).

Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu (38/57)

i druge slične ovima muke, mnogostruke (38/58).

"Ova gomila će zajedno s vama tiskajući se u džehennem ući!" – "Ne bilo im prostrano! U vatri će oni, doista, gorjeti!" (38/59).

"Vama ne bilo prostrano!" - reći će oni – "vi ste nam ovo pripremili, a grozna li boravišta!" (38/60).

"Gospodaru naš," - reći će – "udvostruči patnju u vatri onima koji su nam ovo priredili!" (38/61).

I govoriće: "Zašto ne vidimo ljude koje smo u zle ubrajali (38/62)

i koje smo ismijavali? Da nam se nisu iz vida izgubili?" (38/63).

Istina je, sigurno, da će se stanovnici džehennema među sobom raspravljati (38/64).

Prošlo putovanje bilo je neka vrsta života i podsjećanja na odabrane Allahove robove i iznošenje iskušenja, strpljenja, milosti i dobra. Ovo je bila uspomena na visoki nivo života na zemlji na ovom svijetu, a onda se ističe šta se dešava sa Allahovim bogobojaznim robovima, a šta sa lažovima i nasilnicima na drugom svijetu, u vječitom životu. Poslije ovoga je uslijedila jedna scena Kijametskog dana. ovo je popraćeno jednom scenom Sudnjeg dana koju ćemo mi slikovito da izložimo nekoliko prizora o scenama Sudnjeg dana iznijetih u Kur'anu uz male promjene.

Ova scena počinje sa dvije panorame koje stoje jedna nasuprot druge i u cjelini i u dijelovima, panorama *onih koji se grijeha budu klonili* (38/49), da će oni imati divno prebivalište, i panorama silnika, koji će imati najgore prebivalište. Prvospomenuti imat će edenske vrtove čija su vrata

za njih otvorena, u njima će oni imati ugodan odmor, uživat će u hrani i piću, imat će i na raspolaganju mlade hurije koje će pored svoje mladosti *preda se gledati,* tako da ne upućuju svoje poglede, sve istih godina. To je stalno uživanje i opskrba od Allaha *koja nikada neće prestajati* (38/54).

Što se tiče onih drugih, i oni imaju postelju, ali u njoj nema nikakva rahatluka, ta postelja je Džehennem, *a grozne li postelje* (38/56), tu će piti vrelu vodu i jesti smrdljivu hranu. To je krv koja curi iz stanovnika Džehennema. Ili će imati neku drugu vrstu ove patnje o kojoj se kaže kur'anskim izrazom *ezvadž,* slične muke.

Ova scena završava trećom živom panoramom, u kojoj se ističe dijalog. To je panorama grupe silnika koji su u Džehennemu, a koji su se na ovom svijetu međusobno i uzajamno voljeli. To je grupa koja se danas prepire i u kojoj jedni za druge ne žele da znaju, niti da čuju za zavođenje. Neki od njih su ispoljavali oholost prema vjernicima, ismijavali su njihov poziv i poziv na određenu blagodat. To su činili kao što čine velikani Kurejšije kad govore:

Zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena? (38/8).

To su oni koji se skupno tiskaju u vatru. To su oni koji jedan drugom govore: *"Ova gomila će zajedno s vama tiskajući se ...* (38/59). Kakav će odgovor uslijediti? Odgovor će biti u guranju i bijesu: *"Ne bilo im prostrano! U vatri će oni, doista, gorjeti!"* (38/59). Hoće li šutiti ti koji se grde i psuju? Nikako! Oni uzvraćaju: *"Vama ne bilo prostrano!" – reći će oni – " vi ste nam ovo pripremili, a grozna li boravišta!"* (38/60). Vi ste bili uzrok ovoj patnji! Kad ono poziva za gušenje, pritiješnjenost i osveta: *"Gospodaru naš" – reći će – "udvostruči patnju u vatri onima koji su nam ovo priredili!"* (38/61).

Pa šta onda? Eto to su oni koji nisu mogli da poznaju vjernike, to su oni koji su se uzdizali nad vjernicima na ovom svijetu, koji su razmišljali kako vjernicima da učine zlo i koji su ismijavali njihov poziv na blagodat. To su oni koji su tražili vjernike i nisu mogli među sobom primijetiti nijednoga koji bi se tiskao s njima u pakao pa su se pitali: Gdje su oni? Gdje su otišli? Ili ih primjećuješ tamo ili su nam se iz vida izgubili: *I govoriće: "Zašto ne vidimo ljude koje smo u zle ubrajali i koje smo ismijavali ?*[8] *Da nam se nisu iz vida izgubili?* (38/62-63), dok su ljudi o kojima se ovdje pita u Džennetu.

---

[8] Postoji i drugi kiraet koji ne smatra da je rečenica: *i koje smo ismijavali* upitna nego afirmativna. Mi smo odabrali ovaj kiraet jer je ovaj smisao u osnovi precizniji i jasniji pa bi u tom slučaju rečenica *i koje smo ismijavali* dopunjavala prethodnu rečenicu kao atribut za ljude.

Ova scena završava realnom potvrdom šta je sa stanovnicima Džehennema:

Istina je, sigurno, da će se stanovnici džehennema među sobom raspravljati (38/64).

O, kako je daleko njihova od sudbine onih koji se Boga čuvaju, o, kako je daleko njihova sudbina od onih koji im se ismijavaju i često pitaju zašto je Allah njih odabrao. O, kakva je nesreća tih koji su insistirali da im se kazna ubrza govoreći: Gospodaru naš, požuri i kazni nas prije Dana u kojem će se račun polagati! (38/16).

« قُلْ : إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ ، وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَاحِدُ ٱلْقَهَّارُ * رَبُّ ٱلسَّمَاوَاتِ
وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّارُ .

« قُلْ : هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ * أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ * مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ
إِذْ يَخْتَصِمُونَ * إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ * إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ : إِنِّي
خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ .

« فَسَجَدَ ٱلْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ * إِلَّا إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ
ٱلْكَافِرِينَ * قَالَ : يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ؟ أَسْتَكْبَرْتَ
أَمْ كُنْتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ * قَالَ : أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ * قَالَ :
فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ * وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ * قَالَ : رَبِّ فَأَنْظِرْنِي
إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ * قَالَ : فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنْظَرِينَ * إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ * قَالَ :
فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ * قَالَ : فَٱلْحَقُّ وَٱلْحَقَّ أَقُولُ :
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ .

« قُلْ : مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ ٱلْمُتَكَلِّفِينَ * إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ
لِلْعَالَمِينَ * وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ » . .

Reci: "Ja samo opominjem; nema boga osim Allaha, Jedinoga i Moćnog, (38/65)

Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, Silnoga, Onoga koji prašta" (38/66).

Reci: "Ovo je vijest velika, (38/67)

a vi od nje glave okrećete (38/68).

Ja nisam ništa znao o melekima uzvišenim kada su se prepirali (38/69)

meni se objavljuje samo da jasno opominjem" - (38/70)

i kad je melekima Gospodar tvoj rekao: "Stvoriću čovjeka od ilovače, (38/71)

pa kad mu savršen oblik dam i život u nj udahnem, vi mu se poklonite!" (38/72).

meleki su se, svi do posljednjeg, zajedno poklonili (38/73)

osim Iblisa; on se uzoholio i postao nevjernik (38/74).

"O Iblisu!" - rekao je On – "šta te navelo da se ne pokloniš onome koga sam sobom stvorio? Jesi li se uzoholio ili misliš da si uzvišen?" (38/75)

"Bolji sam od njega" - rekao je on – "mene si stvorio od vatre, a njega od ilovače" (38/76).

"E, izlazi onda iz dženneta!" - reče On -, "proklet da si! (38/77).

Moje prokletstvo će te do Sudnjeg dana pratiti!" (38/78).

"Gospodaru moj!" - reče on -, "daj mi vremena do dana kada će oni oživljeni biti!" (38/79).

"Dajem ti" - reče On – (38/80)

"do dana već određenog" (38/81)

"E tako mi dostojanstva Tvoga," - reče -, "sigurno ću ih sve na stranputicu navesti, (38/82)

osim Tvojih među njima robova iskrenih!" (38/83).

"Istinom se kunem i istinu govorim" - reče Allah -, (38/84)

"sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, džehennem napuniti!" (38/85).

Reci: 'Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i ja nisam izvještačen, (38/86)

Kur'an je, doista, svijetu cijelom opomena! (38/87)

i vi ćete uskoro saznati njegovu poruku!" (38/88).

U ovoj posljednjoj cjelini ponovo se govori o pitanjima koja su izložena na početku ove sure: monoteizmu, Objavi, kazni i nagradi na budućem svijetu. Kazivanje o Ādemu izlaže se kao dokaz Objave u kojoj se govori šta se dogodilo u Visokim Sferama u to vrijeme, šta se tada odlučilo u vezi sa obračunom zbog upute i zablude na Dan kada se bude vršio obračun. Kao što sadrži ovo kazivanje jedan dio zavidnosti u duši šejtanovoj, koji je uništen i protjeran iz Allahove milosti kada je previše isticao i prigovarao zbog Allahova dara Ādemu. Riječ je o stalnoj borbi između šejtana i Ādemova potomstva, borbi čija se žestina neće smiriti niti će prestati, borbi u kojoj šejtan želi da dovede što veći broj Ādemova potomstva u svoju mrežu da bi ih napokon, zajedno sa sobom, odveo u Džehennem osvećujući se na taj način njihovu ocu Ādemu, jer je šejtan protjeran zbog Ādema. Ova borba ima poznate ciljeve, ali se potomci Ādemovi, i pored toga, predaju svom iskonskom neprijatelju.

Ova sura završava potvrđivanjem pitanja Objave, značajem onoga što slijedi iza Objave, a što zanemaruju oni koji lažu i koji su nemarni.

* * *

Reci: "Ja samo opominjem; nema boga osim Allaha, Jedinoga i Moćnog, (38/65)

Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, Silnoga, Onoga koji prašta" (38/66).

Reci tim politeistima koji su zbunjeni, koji se čude i govore: *Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!* (38/5). Reci im: Ovo je, zaista, stvarnost: *Nema boga osim Allaha, Jedinoga i Moćnog* (38/65). Reci im da ti nemaš tu ništa, ti si zadužen samo da ih opomeneš, a onda prepusti ljude, poslije toga, Allahu, Jednome i Moćnome, *Gospodaru*

nebesa i Zemlje i onoga što je između njih (38/66), Koji nema ortaka! Niko ne može naći skonište ni na nebesima ni na Zemlji bez Njega, On je taj koji prašta, Moćni, Snažni! On je onaj koji *prašta,* On je onaj koji prelazi preko grijeha i prima pokajanje, oprašta onima koji se povrate u Njegovu zaštitu. Reci im da je ono što si ti donio njima i ono što izlažeš daleko veće i uzvišenije od onoga što oni misle:

Reci: "Ovo je vijest velika, a vi od nje glave okrećete!" (38/67-68).

To je zaista veliko djelo –Kur'an, mnogo veće nego što izgleda. To je jedna od Allahovih odredaba u ovom cjelokupnom Bitku, jedno iz područja djela u Kosmosu. To je jedna od Allahovih odredaba u sistemu Bitka koja nije odvojena niti daleko od onoga što sačinjavaju nebesa i Zemlja, od daleke prošlosti niti daleke budućnosti.

Ova velika vijest je došla da se ne zadrži među Kurejšijama u Mekki nego da prijeđe preko njih, da prođe kroz Arape na Poluotoku, kroz pokoljenja koja su bila u vrijeme ove Objave na Zemlji, da prevaziđe ovaj ograničeni prostor i vremenom i mjestom, da utiče na cjelokupna pokoljenja u svim stoljećima i područjima, da prilagodi njihova ponašanja i sudbinu od samog dolaska na ovu zemlju pa dok Allah daje ljudima da nasljeđuju ovu Zemlju i žive na njoj. Ova vijest je došla u određenom vremenu da regulira Kosmos u cjelini da obavlja tu svoju ulogu tačno u vremenu koje mu je Allah odredio.

Ova vijest izmijenila je hod čovječanstva i usmjerila ga na Put kojeg je postavila Moćna Ruka ovom velikom viješću, bez obzira da li neko vjerovao u to ili ne, da li se neko borio s njom ili se suprotstavljao njoj, za vrijeme pokoljenja kada je objavljena ili u kasnijim pokoljenjima. Čovječanstvo u cjelokupnoj svojoj povijesti nije imalo takav događaj ili vijest koja je ostavila trag kao ova velika vijest!

Ona je izgradila vrijednosti i poimanja, ona je udarila osnovne temelje i sistem na cijeloj Zemlji među svim pokoljenjima kakav Arapi nisu mogli ni pojmiti.

Oni u to vrijeme nisu znali da je ova vijest došla da izmijeni lice Zemlje, da usmjeri hod historije i ostvari Allahovu odredbu, da djeluje na savjest čovječanstva u njegovoj stvarnosti i da sve to poveže sa hodom cjelokupnog Bitka i sa istinom koja je sadržana u stvaranju nebesa, Zemlje i onoga što je između njih, da nastavi taj hod do Sudnjega dana izvršavajući svoju ulogu u usmjerenju sudbine ljudi i njihova života.

Muslimani danas stoje naspram ove vijesti isto kao što su svojevremeno stajali prema njoj Arapi – ne spoznavajući prirodu te vijesti i njenog povezivanja sa prirodom ovog Bitka, ne razmišljajući da bi spoznali da je to jedan dio cjelokupne istine o zdanju Bitka. Muslimani ne vrše realno smotru djela tog Bitka kroz historiju čovječanstva i kroz historiju njenog dugog puta. Oni se u tome oslanjaju na samostalne teorijske postavke koje ne traže oslonac kod neprijatelja ove vijesti koji vazda insistira da umanji njen smisao kod prilagođavanja ljudskog života i definiranja hoda historije. Zatim, muslimani ne spoznaju ni stvarnu svoju ulogu bilo da se radi o prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti, a ta uloga će trajati na Zemlji sve do kraja života.

Arapi tog vremena su mislili da je ovo njihovo pitanje, da se pitanje Muhammeda sina Abdullahova (alejhi's-selam) i njegova izbora među njima da im prenese Objavu svodi na ovu formu, a Kur'an usmjerava njihove poglede na nešto daleko veće od ovog. To je veće i od njih i od Muhammeda sina Abdullahova, Muhammed je samo prenosilac ove velike vijesti, onaj koji saopćava, on to ne izmišlja, on ne bi mogao prenijeti ništa što stoji iza toga da ga nije Allah tome poučio, niti je on bio prisutan pa da je mogao saslušati šta je kružilo u Visokim Sferama od samog početka, nego ga je Allah o tome izvijestio:

Ja nisam ništa znao o melekima uzvišenim kada su se prepirali, (38/69)

meni se objavljuje samo da jasno opominjem" - (38/70)...

* * *

Od ovog momenta u kontekstu se počinje izlagati kazivanje o čovječanstvu, šta je kružilo u Visokim Sferama o čovječanstvu od samog početka, definira se hod i kretanje čovječanstva, ocrtava se njegova sudbina, a to je ono radi čega je i poslan Muhammed (alejhi's-selam): da prenese i upozori čovječanstvo na kraju vremena:

i kad je melekima Gospodar tvoj rekao: "Stvoriću čovjeka od ilovače, (38/71)

pa kad mu savršen oblik dam i život u nj udahnem, vi mu se poklonite!" (38/72).

Mi ne znamo kako je Allah govorio, niti znamo kako je govorio melekima, ne znamo ni kako su to meleki primili od Allaha, ne znamo bit ni suštinu meleka, znamo samo o njihovim svojstvima onoliko koliko nam je saopćeno u Allahovoj Knjizi. Uostalom, mi nemamo ni potrebe da se upuštamo u bilo šta od ovoga što je beskorisno i što stoji iza toga, nego ćemo nastaviti kazivanje i njenih dokaza onako kako ih navodi Kur'an.

Allah je stvorio ovo ljudsko biće od ilovače, isto kao što su i ostala živa bića na Zemlji stvorena od zemlje. Od zemlje su, uostalom, i drugi elementi, osim tajne života za koju niko ne zna odakle je došla niti kako je došla. Od zemlje su svi elementi tog ljudskog bića osim te tajne, osim tog visokog daha koji od tog bića čini čovjeka. Svi elementi njegovog tijela su od zemlje, i on je od svoje majke zemlje formiran, on je od njenih elemenata. On se preobražava, vraća u te elemente kada ga napusti ta nepoznata Božanska tajna i kada s tom tajnom odlaze tragovi tog visokog daha koji definira liniju njegovog hoda u životu.

Mi ne znamo suštinu ovog daha, ali znamo njegova djela. Ona odlikuju ovo biće nad ostalim stvorenjima na Zemlji, biće čija je posebna karakteristika mogućnost za racionalni i duhovni napredak, što omogućuje da njegov razum posmatra iskustva prošlosti i da planira svoju budućnost. To je karakteristika koja omogućuje njegovoj duši da prelazi moć spoznaje čulima i razumom da bi se čovjek povezao s onim što je nepoznato čulima i razumu.

Karakteristika racionalnog i duhovnog uzdizanja je čisto ljudska karakteristika u kojoj ne učestvuje nijedno živo biće na Zemlji. Poznato je da su prvom čovjeku savremenici bili razne vrste živih bića i nije se desilo da u ovoj dugoj historiji uznapreduje bilo koja vrsta ili bilo koji pojedinac te vrste razumski ili duhovno, pa čak i kad bismo prihvatili da je došlo do organskog napretka.

Allah je Svoj ruh udahnuo u ovo biće jer Allahovo htijenje je predvidjelo da to biće bude namjesnik na Zemlji, da preuzme vođstvo na ovoj pleneti u granicama koje mu je Allah dodijelio, u granicama kultiviranja sukladno njegovoj moći i sposobnosti.

Allah je čovjeku dodijelio moć da se uzdiže u spoznaji od istog dana, da napreduje vazda kad je u kontaktu sa izvorom tog daha i kada se oslanja na ovaj izvor u svom pravom hodu, ali kada odstupi od tog Visokog Izvora, onda smjer te spoznaje u njegovu biću i životu nije skladan, ne kreće se kompleksnim i harmoničnim smjerom. Taj suprotni smjer postaje, u

najmanju ruku, opasnost za ispravnost njegovog smjera, a možda ga dovede i do katastrofe u njegovoj ljudskoj osobenosti, pada na ljestvicama stalnog napredka makar njegovo znanje i iskustvo porasli na nekom životnom polju.

Ovo biće malog obujma, ograničene moći, kratkog edžela i ograničene spoznaje ne bi moglo postići ovu plemenitost da nije tog plemenitog Božanskog dobra. Uostalom, šta je to biće? To je slabašno, malo i beznačajno stvorenje koje živi na Zemljinoj planeti sa milionima drugih vrsta živih bića, a Zemljina kugla nije ništa drugo do jedan mali satelit među satelitima jedne zvijezde! A tih zvijezda ima na milione miliona u prostranstvu koje seže daleko da samo Allah zna dokle! Šta je ovaj čovjek postigao pa da mu meleki Milostivoga čine sedždu ako ne zbog ove velike i dobre tajne? To ljudsko biće postalo je sa ovom tajnom beskrajno plemenito, a kad napusti tu tajnu ili se odvoji od nje, ono se strmoglavi na prvobitni i beznačajni nivo, postane ilovača.

Meleki su se odazvali naredbi svoga Gospodara kao što je to u njihovoj prirodi.

Meleki su se, svi do posljednjeg zajedno poklonili (38/73).

Kako? Gdje? Kada? Sve su to nepoznanice među Allahovim nepoznanicama. Poznavanje toga ne povećava smisao ovog kazivnja ni u čemu. Smisao koja se ističe u procjeni vrijednosti ovog ljudskog stvorenja od blata, da se uzdigao iznad svoje osnove, u tom je velikom dahu Allahova ruha. Meleki su učinili sedžu odgovarajući Allahovoj naredbi, osjećajući Njegovu mudrost koju On vidi:

Osim Iblisa; on se uzohilio i postao nevjernik (38/74).

Da li je Iblis bio melek? Izgleda da nije, jer da je bio melek, ne bi griješio, pošto meleki ne griješe Allahu. Sve što im Allah naredi oni rade. Doći će objašnjenje da je Iblis stvoren od vatre. Tradicija govori i da su meleki stvoreni od svjetla. On je bio sa melekima i bilo mu je naređeno da učini sedždu. To nije posebno i otvoreno precizirano kod ove naredbe, zanemerujući ono što on jeste i što je griješio, nego samo znamo da mu je naredba bila upućena sa prijekorom:

"O Iblisu!" - rekao je On – "šta te navelo da se ne pokloniš onome koga sam sobom stvorio? Jesi li se uzoholio ili misliš da si uzvišen?" (38/75)

Šta te je spriječilo da sedždu učiniš onome koga sam Ja Sobom stvorio? Allah je Stvoritelj svega, prema tome, mora da u stvaranju ovog

čovjeka bude i neke posebnosti koja zaslužuju ovu hvalu! Ta posebnost Božanske pažnje ovom biću i pohranjivanje u njega Allahova ruha dokaz je ove pažnje.

Jesi li se ti uzoholio prema onome što Ja naređujem *ili misliš da si uzvišen* (38/75), da si od onih koji se ne pokoravaju?

"Bolji sam od njega," - rekao je on – "mene si stvorio od vatre, a njega od ilovače" (38/76).

Ta zavidnost proističe iz ovog odgovora i zanemarivanja plemenitog elementa koji je uzvišeniji od blata u Ādemu, elementa koji zaslužuje ovu čast. Odgovor šejtana je ružan, on proističe iz njegove prirode u kojoj nema nikakva dobra. To je ovdje očito.

Ovo je Allahova uzvišena naredba - da se njome tjera ovo ružno i odmetničko stvorenje:

"E, izlazi onda iz dženneta!" - reče On -, "proklet da si! (38/77).

Moje prokletstvo će te do Sudnjeg dana pratiti!" (38/78).

Mi nismo u stanju da tačno odredimo na koga se odnosi odnosna zamjenica u riječi *minha*, da li se odnosi na Džennet ili na milost Allahovu? I jedno i drugo može biti, zbog toga nema ni potrebe više raspravljati o tome. Uglavnom, to je progonstvo, prokletstvo i srdžba kao kazna za odmetništvo i pokazivanje smjelosti protiv časne Allahove naredbe.

Ovdje ova zavidnost prerasta u mržnju, pripremanje osvete u duši Iblisovoj.

"Gospodaru moj!" - reče on -, "daj mi vremena do dana kada će oni oživljeni biti!" (38/79).

Allahovo htijenje traži mudru procjenu u Njegovu znanju da mu prihvati zahtjev i da priliku šejtanu koju on želi.

"Dajem ti" - reče On – (38/80)

"do dana već određenog" (38/81).

Šejtan otkriva cilj u koji će uložiti svoju mržnju:

"E tako mi dostojanstva Tvoga," - reče -, "sigurno ću ih sve na stranputicu navesti, (38/82)

osim Tvojih medu njima robova iskrenih!" (38/83).

Ovim je definiran šejtanov program i njegov metod. On se zaklinje Allahovim dostojanstvom da će nastojati da zavede sav ljudski rod osim onoga na koga se ne proteže njegova vlast, ne što Mu se ne povinjava dobrovoljno, nego zbog nemoći šejtana da nad takvima provede svoj cilj. Ovim se i otkriva prepreka između šejtana i onih koji su se spasili njegova zavođenja i njegove spletke, otkriva se i zaštitnik koji se nalazi između tih koji ne prihvaćaju njegovo zavođenje i između šejtana, a to je klanjanje samo Allahu. Ovo je ta moć spasa i uže života! Sve je u skladu sa Allahovom voljom i Njegovom odredbom vezano za propast ili za spas. Uzvišeni Allah oglašava Svoje htijenje i definira program i metod:

"Istinom se kunem i istinu govorim" - reče Allah -, (38/84)

"sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, džehennem napuniti!" (38/85).

Allah vazda govori istinu, Kur'an to potvrđuje, a to potvrđuju i kazivanja navedena u ovoj suri u raznim formama i raznim prilikama. Npr. dvojica parničara koji su prešili preko zida hrama Dāvūdu govore: *Jedan drugome smo nažao učinili pa nam po pravdi presudi* (38/22). Allah doziva Svoga roba Dāvūda: *zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću* (38/26). Ovo ukazivanje popraćeno je kompleksnom istinom o stvaranju nebesa i Zemlje: *Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici* (38/27). Potom se govori o istini riječima Moćnog, Uzvišenog: *Istinom se kunem i istinu govorim – reče Allah –* (38/84) - to je ona istina koja se navodi na brojnim mjestima i u raznim slikama koje definiraju prirodu te istine i njenu suštinu. Iz okvira te istine je i ovo istinito obećanje:

"sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, džehennem napuniti!" (38/85).

Prema tome, to je borba između šejtana i Ādemovih potomaka koju oni vode svjesno. Posljedica je razotkrivena u istinitom i jasnom Allahovom obećanju. Ljudi mogu da biraju šta hoće poslije ovog objašnjenja, a Allahova milost želi da ih ne ostavi ni kao neznalice ni kao nemarne pa im je zbog toga Allah i upućivao one koji ih upozoravaju.

* * *

Na kraju ovog dijela i kraju ove sure Vjerovjesnik se zadužuje da im prenese posljednju riječ.

Reci: "Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i ja nisam izvještačen, (38/86)

Kur'an je, doista, svijetu cijelom opomena, (38/87)

i vi ćete uskoro saznati njegovu poruku!" (38/88).

To je iskreni poziv za spas nakon otkrivanja sudbine i oglašavanja upozorenja. To je iskreni poziv čiji nosilac ne traži nikakvu nagradu jer je on po prirodi ispravan, on poziva i govori svojim riječima, ali ništa pretjerano niti izvještačeno, naređuje samo ono šta nagovještava logika bliska prirodi čovjeka. Taj poziv upućuje čitavom čovječanstvu jer je svako izložen zaboravu i zanemarivanju. To je uzvišena vijest kojoj ljudi danas ne posvećuju pažnju. Značaj te vijesti saznat će kasnije. Vijesti koja je rečena na ovoj Zemlji saznat će poslije mnogo godina, saznat će određenog Dana kada dođe do ostvarenja sigurnog Allahova obećanja: "*sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, džehennem napuniti!*" (38/85).

Ovo je kraj koji je potpuno u skladu sa početkom ove sure, njenim temama i problemima koje ona tretira. To je ritam velikog odjeka, koji nagovještava da će se desiti nešto krupno: *i vi ćete uskoro saznati njegovu poruku* (38/88).

Kraj dvadeset i trećeg džuza slijedi dvadeset i četvrti koji počinje surom Ez-Zumer.